

UNIVERSITEIT TWENTE.

Straatcoachen van Marokkaanse overlastgevende jongeren

Een onderzoek naar de aanpak van straatcoaches in de gemeenten Helmond en Nijmegen

Abdullah Pehlivan

November 2011

Straatcoachen van Marokkaanse overlastgevende jongeren

Een onderzoek naar de aanpak van straatcoaches in de gemeenten Helmond en Nijmegen

Student

Abdullah Pehlivan

Student Public Safety, Universiteit Twente

Eerste begeleider

Dr. Guus Meershoek

Assistent professor, Universiteit Twente

Tweede begeleider

Prof. Dr. Sawitri Saharso

Hoogleraar intercultureel bestuur, Universiteit Twente

Praktijkbegeleider

Drs. Hans Bellaart

Beleidsmedewerker Jeugdbeleid/Servicecentrum Integratie, FORUM

Deventer, november 2011

English Summary

Public safety is a policy field that has gotten increasingly more attention by the Dutch media and politicians especially when it comes to problems with Moroccan-Dutch youngsters. About 8,1 percent of these youngsters are suspect of criminal activities, against 1,6 percent of the Dutch youngsters. Self-reports among Moroccan youngsters present a similar image.

The Dutch government had to do something about this problem. Besides the regular youth policy, the Dutch government decided that specific policy was needed for the Moroccan youngsters. The goal of this specific policy is to bring down the disorderly and criminal behaviour caused by these youngsters and create equal chances for them in terms of education and job opportunities. Thus, the Dutch government released a policy document about this subject in 2009 called: *'Aanpak van Marokkaans-Nederlandse probleemjongeren, grenzen stellen en perspectief bieden'*. Specific policy is not only needed because of the criminal statistics of Moroccan youngsters, but also because these youngsters deal with relatively more variables that can result in the participation of criminal youth groups. Moroccan youngster for example deal with migration factors, difference between Moroccan and Dutch vision about raising and educating children, living in a deprived neighbourhood, lack of positive spare time activities etcetera.

The Dutch politicians are in their document of 2009 enthusiastic about one instrument to bring down the nuisance and criminal behaviour of Moroccan youngster: the streetcoach. Streetcoaching is not a new instrument; in fact To Serve And Protect (a company in Amsterdam) has used this instrument since 1996. The Dutch government only recently decided to use this instrument against nuisance of Moroccan youngsters. This has several reasons. The most important one however is that the Dutch government only recently came to the conclusion that the regular way of working was not effective for this target group. The police and the youth workers weren't able to deal with the target group. Municipalities couldn't get the nuisance caused by Moroccan youth groups to a halt and they needed a new instrument to tackle the problem. Streetcoaching was seen as a (new and) powerful instrument to deal with this problem. Streetcoaches are seen as a (new) partner which operates between the police and the youth work.

Politicians and policy officers of municipalities are eager to use streetcoaching. Even though streetcoaching until now never has been a subject of scientific research. One of the important questions: can streetcoaching be effective against nuisance and criminal behaviour of Moroccan youngsters, has actually never been answered. With this research, municipalities will find out what they can expect from streetcoaches and in which context and prerequisites they can be successful.

This research has been conducted as a research project for the Master Public Administration track Public Safety of Twente University. The result of this research project is a Master thesis. This qualitative research consists of a literature study and a field study. The literature study reveals what successful elements are in dealing with Moroccan youngsters in the street culture and why the police and youth workers can't successfully deal with this group. The field research consists of a case study in two municipalities: Nijmegen and Helmond. Interviews have been conducted with streetcoaches, their team supervisors, policy officers, police and neighbourhood residents. The combination of the field research and the literature study results in the conclusions about this subject. The following problem statement and research questions have been formulated for this research:

Does the addition of streetcoaches besides the police and the youthworkers in Nijmegen and Helmond result in a decrease of nuisance by Moroccan youngsters?

1. What kind of nuisance do the Moroccan youngsters cause, and why?
2. What are the successful elements of dealing with these youngsters (in the streetculture)?
3. How do the police and youth workers deal with these youngsters?
4. How do the streetcoaches deal with the Moroccan troublesome youngsters?
5. In what degree does streetcoaching bring down the nuisance by these youngsters?

Streetcoaches

It is expected that streetcoaches can make contact with the problemgroup(s), gain trust and respect of individuals in these group(s) and can positively influence the behaviour of the youngsters in order to decrease the nuisance caused by them. Eventually the streetcoaches need to control the youngsters and help them with getting an education, a job or help them with other needs they have.

There is no description available of the streetcoach or his responsibilities. That's why I've paid attention to this subject in the field research. There are however a lot of different (styles of) streetcoaching, so we need to be careful in providing a profile description of the streetcoach. There are a lot of different organisations that deliver streetcoaches. Each of them has their own vision about streetcoaching and its working principles. Due to the recent hype and political interest, more and more organisations offer streetcoaches. Some of them are security companies that send security guards as streetcoaches. There is thus a lot of difference between those organisations, and organisations that do a full analysis of the situation and chooses it's streetcoaches from the population in the neighbourhood. Some municipalities even employ their own streetcoaches which have special authorities. The streetcoaches that were subject of this research were not in service of the municipality. Nor were they security guards, they were chosen by the organisation which had invested in a thorough analysis of the problems in the neighbourhood. The profile description that I provide is based on my experience with these type of streetcoaches.

Profile of the streetcoach

The streetcoach is a person that has had direct or indirect experience with the street culture. Experience is important because the group were dealing with is not an ordinary youth group. The group is a part of a street culture in which youngsters don't trust 'the system', civil society and its people. A person that has had experience in such groups can easily understand the group dynamic processes in such groups and can use it in his advantage. Besides, the streetcoach will then be recognizable for the youngsters because of his experience. Experience in the street culture is one thing, but the streetcoach has to be able to understand the problems of the youngsters. And vice versa, the youngsters need to see that the streetcoach genuinely understands him. The streetcoach is more recognizable when he is from the same neighbourhood and understands the local norms and values. The streetcoach also needs to be genuinely interested in the problems of the youngsters. The streetcoaches of Nijmegen: *"You have to be genuinely interested in these youngsters. They know when you are not and how you really think about them. These youngsters can sense what you really mean behind your words. They not only listen to your words, but also look at the way you walk, talk and act"*.

Streetcoaches furthermore can't have a 9 till 5 mentality. They need to be available for the youngsters whenever they need them, even if that means that he has to get up in the middle of

the night. Streetcoaches: *“If a youngster needs you and asks for your help, you can’t afford to ignore him, he may never ask for your help again”*.

Besides the characteristics that have just been summed up, a streetcoach also has to have intercultural and communicative skills. He needs to be able to communicate on different levels. He needs to be able to communicate with youngsters as well as with professionals like the police or policy officers. He needs to understand the language of the street and deal with youngsters that have different ethnical backgrounds, norms and values. He also needs to know how he verbally and non-verbally communicates and how to bring his message correctly towards the intended person.

Moroccan youngsters in the streetculture

According to the Beke-list (a list that classifies youth groups in the categories: pleasant, unpleasant/annoying, troublesome and criminal), Moroccan youth groups can be classified as troublesome or criminal groups. They show a lot of disorderly behaviour (like screaming, hanging around, littering) and criminal behaviour (like fighting, assault, dealing drugs etcetera). There are several reasons why specifically Moroccan youngster show this kind of behaviour according to literature. The findings are now presented.

It could be that some Moroccan youngsters develop a lacking emphatic capacity because of the difference in vision of raising and educating children between the Moroccan traditional way and the Dutch way. De Moroccan way of raising children is largely based on respect for the elders. The traditional way of raising children is based on authority and respect, whereas the Dutch way of raising children is with a lot of communication. A negative parent-child relationship that is the result of the authoritative way of raising children can result in a lacking emphatic capacity of their children. This means that they develop egocentric bias. The own behaviour is seen as correct and not evaluated correctly and the behaviour of someone else is (always) wrong. The reason why there are problems is always because of other persons.

The relatively small houses and big family structures furthermore results in the need to get more (private) space. That’s why youngsters turn to street and spend a lot of time there, where there are no boundaries because there is no supervision by the parents. The youngsters on the street make their own boundaries. Research also shows that Moroccan youngsters participate relatively less in positive spare time activities then Dutch youngsters.

A negative parent-child relationship can not only causes a lacking emphatic capacity, but also a lacking involvement towards the parents. A part of the Moroccan youngsters furthermore has a lacking commitment towards the Dutch society. This is because they grow up in a society where negative attention is given to Moroccans in politic and the media. This results in a labelled feeling and labelled behaviour: the youngsters act according to the picture others have of them. They distance themselves from the Dutch society and its rules and regulations.

Moroccan youngsters thus live between two cultures. They are not fully embraced by either society. That is one of the reasons they don’t feel part of their own or the Dutch culture.

Culture is another factor that can explain why Moroccan youngsters are attracted towards the street culture. The Moroccan culture can be seen as a masculine culture in which status, respect and honour are important assets. Moroccan youngsters also want status, respect and honour and try to get this, not through hard work and education, but by earning it in the street culture. They can easily get their respect and recognition by showing off (through fighting, having tattoos, sexual contacts, having a big mouth against authority figures). Group dynamic processes also play a role in this. Group dynamic processes in the street culture consists of being loyal to the group, continuously challenging each other and the struggle for power and respect. The youngsters want to be part of the group and prove themselves in order to earn respect, honour and status.

There are thus all sorts of reasons why specifically Moroccan youngsters feel more attracted to the streetculture than other ethnical groups. When they become a part of the street culture, its group dynamical processes, norms and values contribute in causing nuisance and disorderly behaviour.

Dealing with Moroccan youngsters in the street culture

It is obvious that Moroccan youngster have a lot of problems on different areas which are the result of different causes. An integral approach is therefore necessary in order to effectively deal with their problems. The municipality needs to manage and coordinate this approach. Because these youngsters don't feel like their involved in the society, the first and foremost thing the partners have to do is gaining trust from the youngsters. This can take a lot of time because the youngsters are suspicious about everything that is from the society or out of their control. The professionals need to be flexible (in time and place), open, be able to make himself identifiable for the youngsters, be of the local community (and thus recognizable), be a 'friend' and not focussing on targets and goals. The first contact with the youngsters is the most important one, the professional has to prove himself and be accepted amongst the youngsters who live by the rules and codes of the street culture. He also has to gain respect by being respectful, honest, genuinely interested in the youngsters and respect the code of the streets. The elements that were just summed are also a part of the presence approach. This approach focuses on creating involvement and trust by being 'there' for the person in need. The most important element of this approach is the professional himself. He needs to be pure in his intentions and set everything aside for his clients. The professional shouldn't be bounded in time, place, protocols or anything else.

After gaining respect and trust, the actual correction of disorderly behaviour can begin. This can be done by setting righteous boundaries, but also by using the different roles within the youth group. Key persons within the group can be asked to help preventing disorderly behaviour. What is quite interesting is the fact that the rules of the masculine culture apply until the professional has gained enough respect and trust from the youngsters. Then he needs to have a feminine approach with the individuals inside the group (talking about problems, listening etcetera). However, in the context of the group the masculine rules always apply.

Why the police and youth workers are not successful with this group

Usually when it comes to problems with disorderly behaving youth groups, the police focuses on the intimidating, criminal and extremely disorderly behaviour of youngsters. Youth workers focus on disorderly behaviour. Together with the management and coordination of a policy officer of the municipality, this would (under normal circumstances) lead to a successful approach. This target group of Moroccan youngsters in the street culture however asks for a different approach. The regular way of working proves to be inefficient with these kind of groups.

The police for example are not able to use the presence approach because they come in the picture when its already too late. They usual talk with youngsters after they caused nuisance. The first contact with the youngsters is thus a problematic one. The police acts according to law and regulation. They can't invest time in creating good and functional relationships with the youngsters and ignore their behaviour. Besides, the target group doesn't like the police because they are the regulators of the society they distrust and rebel against.

Youth workers on the other hand don't have the time and means to deal with the Moroccan youth groups. Youth workers are bounded in time, place and their own professionalism. They are more and more bound to rules and protocols which create distance between them and the youngsters. They can invest in creating functional relationships, but usually these are not thoroughgoing. Both the youth workers as the police thus are not able to deal with the target

group and its problems. They are both not recognizable for the Moroccan youngsters (because they haven't had experience with the street culture) and have lacking intercultural communicative skills. Other than that, it is not the task of the police or youth workers to deal with disorderly behaving youngsters. The police has fighting and dealing with crime as its foremost task, not dealing with disorderly behaviour. Youth workers deal with problems of individual youngsters and support the development of them.

The streetcoach approach

Streetcoaches are thus needed to deal with the target groups: youth groups in a street culture that cause nuisance. This was also the reason why streetcoaches were needed In Helmond as well as in Nijmegen because the police and the youth workers couldn't be successful with dealing with problems of (and caused by) the target group.

It is interesting to see that the streetcoaches of the two municipalities work according to same principles. They both clearly use the presence approach but with a unique twist. The streetcoaches are, genuinely interested in the youngsters, are flexible in time and space, understand how the youngsters feel, have intercultural communicative skills, know how to gain an entrance in the target group (because of their own experience in such groups), know how to gain respect and understand group dynamic processes of the street culture. They know when they need to show their teeth in order to gain respect or influence the behaviour of the youngsters (masculine culture) but also know how to correctly talk with the individuals and offer them a listening ear (feminine culture). Streetcoaches can effectively switch between a masculine and feminine approach, a skill that is essential when dealing with youngsters in the street culture. Streetcoaches wouldn't be as effective as they are, if they only used the presence approach, but because of the previously mentioned elements, they are able to create a unique twist to the presence approach which makes it successful in dealing with youngsters in the street culture. Because of their approach, they can gain trust and respect from the target group. The phase that follows is influencing and correcting the disorderly behaviour of the target group. This is done by analysing the problems of individuals in the group, and providing them a helping hand in order to solve them. Whether it's with education, finding a job, writing a letter filling in a tax-form etcetera. When an individual of the group is helped by the streetcoach, a phenomenon called 'the spill over effect' kicks in: other youngsters come to the conclusion that the streetcoach can actually help them with their problems. They themselves also want to get rid of their problems and thus go to the streetcoach in order to get help from him. The youngsters then understand that the streetcoach genuinely is interested in them and not only cares about his job. The streetcoach understands their problems and does anything he can in his ability to help them. The result is that the streetcoach gains even more respect and trust from the youngsters. The more respect he has, the more he can use this during disorderly behaviour of youngsters. He does this by correcting individuals in the group when they show disorderly behaviour.

The streetcoach functions as a bridge builder between the youngsters and the civil society. He helps the youngsters by contacting and addressing the correct institutions. The ultimate goal of the streetcoach for the youngster, is to develop more self-esteem and confidence in order for the youngsters to become self-sufficient individuals.

Streetcoaching: a success when a couple of pre-requisites are held in mind

This research shows that streetcoaching can be successful with (extremely) disorderly behaviour of Moroccan youth groups. Figures of caused nuisance have significantly dropped in both municipalities in which this research has been conducted. There are however a couple of pre-requisites when using streetcoaches. Field research shows that streetcoaching on its own isn't a successful instrument. It needs to be used in an integral setting in which the

partners also invest in dealing with the problems caused by the target group. Streetcoaching furthermore requires a relatively large amount of freedom in order to function correctly. This is because streetcoaches have to be able to react intuitively and not be bound to rules and procedures. Gaining trust and respect of the youngsters is the key factor of their functioning. The role of the policy officers of the municipalities is an important one because of this. They need to coordinate the cooperation between the police, youth workers, streetcoaches and other institutions.

The police and youth workers experience and acknowledge the added value of having streetcoaches amongst them as a new partner. Even though it is difficult for them to accept streetcoaches in the beginning of the project, because they take over a part of their jobs. The police and youth workers understand that streetcoaching can be a successful concept. An additional benefit is that the police and youth workers can concentrate on their core businesses. The police for instance can focus more on safety instead dealing with disorderly behaviour. This also applies to the youth workers. They can concentrate on organising activities, helping individuals with problems or deal with less extreme groups. Streetcoaching can thus create a win-win situation for both professionals as for the youngsters.

Samenvatting

Sociale veiligheid is een (beleids)terrein dat de laatste paar jaar relatief veel aandacht heeft gekregen van de media en de politiek. Vooral als het gaat om problemen met Marokkaans-Nederlandse jongeren. De cijfers liegen er dan ook niet om, ongeveer 8,1 procent van de Marokkaanse jongeren is verdacht van criminele activiteiten, tegenover 1,6 procent van alle Nederlandse jongeren. Op basis van zelfrapportages komt eenzelfde beeld naar voren.

Genoeg aanleiding voor de overheid om specifiek op dit onderwerp in te zetten. Naast het reguliere jongerenbeleid is mede hierdoor specifiek beleid ontstaan om overlast en criminaliteit van Marokkaanse jongeren te verminderen en hen gelijke kansen te bieden op het gebied van opleiding en werk. Vanuit de Rijksoverheid verscheen in 2009 een beleidsdocument geweid aan dit onderwerp: *'Aanpak van Marokkaans-Nederlandse probleemjongeren, grenzen stellen en perspectief bieden'*. Specifiek aandacht voor deze groep wordt niet alleen nodig geacht vanwege de hoge cijfers in overlast en criminaliteit, maar ook doordat sprake is van relatief meer risicofactoren bij Marokkaanse jongeren. Marokkaanse jongeren die te kampen hebben met een meervoudige achterstandspositie hebben een groter risico om te belanden in de straatcultuur. Deze meervoudige achterstandspositie ontstaat door onder andere migratiefactoren, verschil in Marokkaanse (traditionele) en Nederlandse opvoedingsstijl, leven in een achterstandswijk, gebrek aan positieve vrijetijdsbesteding enzovoort.

Één decentrale instrument voor de aanpak van de (overlast)problematiek van Marokkaanse jongeren waar de politiek enthousiast over is, zijn de zogenoemde straatcoaches. Straatcoachen is niet een onbekend instrument. In tegendeel, To Serve And Protect (TSAP) in Amsterdam hanteert deze vorm van overlastbestrijding volgens eigen zeggen sinds 1996. De Nederlandse overheid investeert echter de laatste jaren pas meer in deze vorm van overlastbestrijding. Dit komt door een verscheidenheid aan factoren, de belangrijkste hiervan is het besef dat de reguliere aanpak van instellingen ontoereikend bleek voor de aanpak van overlast van Marokkaanse jongeren. Gemeenten hadden moeite om projecten voor de betreffende doelgroep succesvol te krijgen. Straatcoaches zouden de uitkomst moeten bieden. Zij worden gezien als een (nieuwe) partner die opereert tussen het werkveld van de politie en het jongerenwerk.

Tot op heden is echter nog niet onderzocht waarom straatcoaches een succesvol concept zou kunnen zijn bij de bestrijding van overlast van Marokkaanse jongeren. Met behulp van dit onderzoek zal de lokale overheid erachter kunnen komen, wat zij mag verwachten van de straatcoaches en wat de geschikte context en randvoorwaarden zijn voor een succesvolle aanpak. Met de resultaten van dit onderzoek, kan de lokale overheid opmaken welke rol straatcoaches in de gemeente zouden kunnen spelen en hoe deze in het integrale veiligheidsbeleid zijn in te passen.

Dit onderzoek is uitgevoerd als afstudeeronderzoek voor de Master-opleiding Public Administration track Public Safety van de Universiteit Twente te Enschede. Het onderwerp van onderzoek is tot stand gekomen na overleg met Hans Bellaart, beleidsmedewerker bij FORUM instituut voor multiculturele vraagstukken.

Middels een literatuuronderzoek naar de succesfactoren en knelpunten in het werken met Marokkaanse jongeren in de straatcultuur en werkwijzen van de politie en het jongerenwerk met deze doelgroep, is in beeld gebracht waarom de politie en het jongerenwerk tekort komen bij deze doelgroep. Daarnaast heeft veldonderzoek plaatsgevonden in Nijmegen en Helmond waar straatcoaches, beleidsverantwoordelijken, politie, buurbewoners/winkeliers zijn geïnterviewd. Op basis van de bevindingen in het literatuuronderzoek en veldonderzoek zijn

conclusies getrokken over de werkwijze en meerwaarde van straatcoaches in de integrale aanpak om overlast te verminderen van Marokkaanse jongeren in de straatcultuur, en in welke context en randvoorwaarden dit het geval is. Op basis van deze overwegingen en omdat dit onderzoek plaatsvindt in Nijmegen en Helmond is voor de volgende probleemstelling gekozen en de daarbij behorende onderzoeksvragen:

Dragen straatcoaches in Nijmegen en in Helmond naast de politie en het jongerenwerk bij aan het verminderen van overlast door (Marokkaanse) jongeren?

1. *Wat voor overlast veroorzaken Marokkaanse jongeren en waarom?*
2. *Wat zijn succes- en faalfactoren in de overlastbestrijding van Marokkaanse jongeren (in de straatcultuur)?*
3. *Hoe treden politie en jongerenwerkers op tegen overlast door Marokkaanse jongeren?*
4. *Hoe treden straatcoaches in Nijmegen en Helmond op tegen overlast door Marokkaanse jongeren?*
5. *In hoeverre draagt het optreden van straatcoaches bij aan het verminderen van overlast door Marokkaanse jongeren?*

Straatcoaches

De straatcoaches maken contact met de probleemgroep(en), bouwen vertrouwensbanden met individuen binnen deze groep(en) op en proberen zo het gedrag positief te beïnvloeden om uiteindelijk overlast te verminderen. Hun taak is om jongeren onder controle te krijgen en hen eventueel te helpen met een opleiding, werk en andere behoeften.

Er is nog geen eenduidige profielomschrijving en taakomschrijving van de straatcoach. Vandaar dat in het veldonderzoek hier aandacht aan is besteed. Hierbij dient opgemerkt te worden dat feitelijk geen sprake is van de werkwijze van de straatcoach. Er zijn bedrijven die straatcoaches leveren. Elk bedrijf dat straatcoaches levert heeft haar eigen werkwijzen en strategieën. Marktwerving heeft ervoor gezorgd dat meer (beveiligings)bedrijven het straatcoachen aanbieden (tegen een lagere kostprijs). Dit is niet altijd even bevorderlijk voor de kwaliteit van de geleverde werk geweest. Normaal gesproken hebben straatcoaches geen enkele bevoegdheid. Behalve bij gemeenten die zelf hun eigen straatcoaches in dienst hebben. In Rotterdam hebben straatcoaches daardoor BOA-bevoegdheden gekregen. Omdat er zoveel verschillende soorten straatcoaches zijn, zijn de eisen ervoor afhankelijk van de wil van de gemeente en het bureau dat straatcoaches levert. Zo zijn er bedrijven die maatwerk leveren en straatcoaches uit de buurt selecteren maar ook bedrijven die beveiligers als straatcoaches sturen naar de gemeente.

In de onderzochte gemeenten is het eerste van toepassing. Op basis hiervan is een profielschets gemaakt van de straatcoach.

Profiel straatcoach

De straatcoach is iemand die direct of indirect *ervaring* heeft (gehad) met de straatcultuur. Ervaring met de straatcultuur wordt belangrijk geacht, omdat de doelgroep moeilijker te bereiken is als een 'normale' hanggroep. Jongeren in de straatcultuur hebben geen vertrouwen in 'het systeem' en zetten zich af tegen de burgerlijke cultuur. Een ervaringsdeskundige kan groepsdynamische processen binnen de straatcultuur beter inschatten en makkelijker een vertrouwensband creëren met de groep. *Herkenbaarheid* van de straatcoaches wordt verder als belangrijk gestempeld door de respondenten van dit onderzoek. Jongeren kunnen niet zeggen bij zo'n persoon dat die zijn leven en problemen niet kent. De straatcoach kan dus in de ogen van de jongere daadwerkelijk meedenken en praten over zijn problemen.

Herkenbaarheid voor de doelgroep wordt verder bevorderd wanneer de straatcoach uit dezelfde wijk als de doelgroep komt. Dit komt vooral doordat een dergelijke persoon op de hoogte is van de *lokale waarden en normen*. Een straatcoach dient niet alleen herkenbaar te zijn maar ook *betrokken*. De Nijmeegse straatcoaches vertellen hierover: *“Betrokkenheid is belangrijk. De doelgroep heeft namelijk snel door hoe je echt in elkaar steekt. Deze jongens zitten dichtbij natuur, ze voelen alles, wat je zegt wat je doet. Ze kijken naar je houding, je gebaren, wat je vertelt, hoe je dit vertelt”*. Betrokkenheid gaat gepaard met *oprechte interesse* in de jongeren en *kunnen inleven* in de leefwereld van de jongeren.

Er worden verder geen eisen gesteld aan het hebben van een opleiding. Een straatcoach moet *geen negen tot vijf mentaliteit* hebben. Zij dienen over het algemeen bereikbaar te zijn wanneer nodig, dit kan ook betekenen dat ze midden in de nacht klaar moeten staan om in te grijpen of om een jongere met een hulpvraag te helpen.

Een straatcoach moet naast bovenstaande kenmerken ook *intercultureel en communicatief vaardig* zijn. Een straatcoach moet kunnen communiceren op verschillende niveaus. Hij of zij moet zowel met jongeren als met professionals zoals beleidsmedewerkers of agenten kunnen communiceren. Hij moet de straattaal kunnen begrijpen en spreken. De straatcoach moet om kunnen gaan met jongeren die verschillende etniciteiten, waarden en normen hebben. Hij moet daarbij niet alleen letten op verbale maar ook non-verbale communicatie, codes en waarden en normen van de straat. Tevens moet de straatcoach bewust zijn van zijn eigen manier van communiceren om zijn boodschap duidelijk en helder over te kunnen brengen bij de jongeren.

Marokkaanse jongeren in de straatcultuur

Straatcultuur staat voor het gedrag, waarden, normen en manier van communiceren van jongeren op straat. Marokkaanse jeugdgroepen¹ in de straatcultuur kunnen vooral gecategoriseerd worden als overlastgevende en criminele groepen volgens de Beke-lijst. Zij vertonen veel overlastgevend gedrag (zoals schreeuwen, laat rondhangen etc.), intimiderend gedrag (zoals bedreigen, belagen, provoceren etc.) en crimineel gedrag (mishandelen, dealen, vernielen etc.). Hier zijn volgens de literatuur enkele oorzaken aan te wijten.

Het kan zijn dat sommige Marokkaanse jongeren, door een verschil in opvoedstijl in vergelijking met Nederlandse jongeren, gebrekkige empathisch vermogen ontwikkelen. De Marokkaanse opvoedstijl is namelijk in een relatief grote mate autoritair te noemen, waarin tegenspraak niet vanzelfsprekend is. Een negatieve ouder-kind relatie die hierdoor kan ontstaan, kan voor een gebrekkig empathisch vermogen zorgen. Hierdoor ontwikkelen jongeren een beperkte gewetensvorming en een egocentrische bias. Het eigen gedrag wordt niet goed geëvalueerd en het gedrag van anderen anders geïnterpreteerd.

De relatief grote gezinssamenstellingen en de relatief kleine huizen zorgen er verder voor, dat Marokkaanse jongeren de straat opzoeken. Hier is sprake van beperkt toezicht door ouders, waardoor jongeren makkelijker regels overtreden en hun eigen waarden en normen kunnen invullen. Uit onderzoek blijkt verder dat Marokkaanse jongeren buitenshuis, relatief weinig participeren in positieve vrijetijdsbesteding.

Door het gebrek aan een positieve ouder-kind relatie ontwikkelen kinderen naast een gebrekkig empathisch vermogen, ook weinig binding met de ouders. Een deel van de Marokkaanse jongeren voelt daarnaast ook weinig binding met de Nederlandse maatschappij. Dit komt doordat ze opgroeien in een maatschappij waarin steeds meer negatieve aandacht is voor Marokkanen en uitsluiting plaatsvindt. Labeling die hiermee gepaard gaat zorgt er verder voor dat Marokkaanse jongeren zich distantiëren van de maatschappij en gaan gedragen zoals

¹ Hierbij dient opgemerkt te worden dat het feitelijk niet gaat om Marokkaanse groepen, maar overwegend Marokkaanse groepen. Vaak zijn de groepen in de straatcultuur multi-etnisch van aard. Voor het gemak en de leesbaarheid wordt in dit rapport Marokkaanse jongeren genoemd.

van hen verwacht wordt. Doordat deze jongeren zich distantiëren van de maatschappij, verzetten ze zich ook tegen diens gezaghebbers. Dit betreft niet alleen de politie, maar ook docenten, buschauffeurs, zweminstructeurs enzovoort.

Marokkaanse jongeren leven tussen twee werelden in, maar in beide werelden worden ze niet volledig omarmd. Daardoor ontbreekt bij deze jongeren de binding met zowel het gezin als de maatschappij.

Cultuur speelt volgens sommige onderzoekers ook een rol bij overlastgevend gedrag van jongeren. Zo wordt de Marokkaanse cultuur als een masculiene cultuur geclassificeerd waarbij status, erkenning en respect belangrijke waarden zijn. Marokkaanse jongeren zouden zich willen bewijzen en respect verdienen alleen gebeurt dit in de straatcultuur op een andere manier dan gebruikelijk binnen de eigen cultuur. Binnen de straatcultuur staat respect namelijk centraal en is dit 'makkelijk' maar vooral snel en door zichtbare prestaties te verwerven (zoals bijvoorbeeld door vernieling, tatoeages, seksueel contact hebben, grote mond tegen gezag). Ook groepsdynamische processen spelen daarbij een sterke rol, wat zich in de straatcultuur vooral kenmerkt door loyaal zijn aan de groep, elkaar uitdagen en voortdurende machtsconflicten. Jongeren willen bij de groep horen, zichzelf bewijzen en respect, aanzien en status verwerven.

Er zijn dus verschillende oorzaken te noemen waardoor Marokkaanse jongeren in specifiek gevoelig zijn voor de invloeden van de straatcultuur. Wanneer ze in een dergelijk cultuur verzeild raken, zorgen diens waarden, normen en groepsdynamische processen voor een ontwikkeling van hinderlijk, naar overlastgevend tot zelfs crimineel gedrag.

Aanpak van overlast van Marokkaanse jongeren in de straatcultuur

Marokkaanse jongeren hebben dus problemen op verschillende leefgebieden door een verscheidenheid aan oorzaken. Daarom is een integrale aanpak van belang bij deze jongeren. De gemeente dient daarbij de coördinatie en regie op zich te nemen, om te voorkomen dat partijen langs elkaar heen werken. Door de gebrekkige binding met de maatschappij en het wantrouwen jegens zijn gezaghebbers, is relatief veel inzet nodig om het vertrouwen van de jongeren te winnen. Zo moeten professionals flexibel zijn (in plaats en tijd), openstaan, inlevingsvermogen hebben, van de lokale omgeving zijn (en daarmee herkenbaar), niet concentreren op problemen en doelen maar als een 'bijzondere' vriend functioneren. Vooral het eerste contact is belangrijk, de professional moet zich bewijzen in de straatcultuur, een masculiene cultuur. Hij dient daarom respect te verwerven door oprecht betrokken te zijn, respect te tonen, zichzelf te zijn en rekening te houden met de informele (groeps)regels van de straat. De hiervoor genoemde kenmerken komen overeen met de presentiemethode. Deze methode richt zich vooral op het creëren van een vertrouwensrelatie op basis van oprechte betrokkenheid, inzet en wederzijds respect en 'er zijn' voor de ander. Het accent ligt hierbij vooral bij de uitvoerende professional. De presentiebeoefenaren zijn niet gebonden aan plaats en tijd, aan een specifieke problematiek of werkwijze en sluiten zich aan bij de leefwereld van de hulpbehoevende. De aandacht verschuift van het behalen van doelen, gebruiken van methodieken en gestandaardiseerde interventies naar de hulpbehoevende en zijn wereld.

Wanneer respect en vertrouwen zijn verworven, kan pas overgegaan worden op het beïnvloeden van individuen binnen de groep. Dit kan door middel van het stellen van rechtvaardige grenzen. Maar ook bijvoorbeeld door gebruik te maken van de verschillende rollen binnen de groep. Zo kunnen leidersfiguren die mee willen werken, gebruikt worden om de groep positief te beïnvloeden. Opvallend is dat totdat de professional(s) respect en vertrouwen heeft verworven, hij vooral in de groep werkt waarbij de regels van de masculiene cultuur gelden. Nadat hij respect en vertrouwen heeft, is hij één op één vooral bezig met het bieden van een luisterend oor, het oprecht helpen met problemen, het goed van een ander

centraal zetten, aspecten van vooral de feminieene cultuur. In de groep gelden dan echter nog steeds de regels van de masculiene cultuur.

Problemen bij de reguliere aanpak van de politie en het jongerenwerk

Bij overlastgevend en crimineel gedrag komt de politie en het jongerenwerk als eerste om de hoek kijken. De politie richt zich met name op intimiderend, crimineel en extreem overlastgevend gedrag. Het jongerenwerk houdt zich vooral met de overlastgevende en tevens het intimiderende gedrag bezig.

Onder normale omstandigheden zou dit in samenwerking met de gemeente tot een degelijke integrale aanpak moeten kunnen leiden. Met deze Marokkaanse doelgroep werkt deze aanpak echter niet of slechts in beperkte mate.

De politie kan niet voldoen aan de presentiemethode omdat zij veelal pas in beeld komt wanneer sprake is van overlastgevend, intimiderend of crimineel gedrag. We zien verder dat het eerste contact van de jongeren met de politie relatief vaak een problematische is. De politie handelt repressief en volgens de regels. Zij komt als sprake is van overlastgevend gedrag en kan weinig tijd investeren in het opbouwen van vertrouwen en respect. Zij hebben niet de mogelijkheid om vertrouwensrelaties aan te gaan met de jongeren. Bovendien kampen ze met vooroordelen en wantrouwen van de jongeren omdat ze gezagdragers zijn van de maatschappij waar zij zich tegen verzetten. Ook het jongerenwerk beschikt niet over de tijd en middelen om te werken met de doelgroep. Zij werkt met name vanuit methodische kaders, zijn gebonden aan tijd, accommodatie en hun professionaliteit. Jongerenwerkers zijn door marktwerking steeds meer gebonden aan regels en protocollen, waardoor er meer distantie ontstaat tussen hen en de hulpbehoevende. Zij kunnen wel investeren in de relatievorming, maar vaak blijft dit oppervlakkig. Beide partijen kunnen niet de vertrouwensrelatie aangaan met de jongeren door middel van presentie om effectief overlastgevend gedrag te doen stoppen. Bij de jongerenwerkers en de politie kan het (cultureel) inlevingsvermogen ook een probleem zijn, omdat zij vaak de problemen niet begrijpen doordat ze deze zelf niet hebben ervaren. Bovendien is het niet de taak van de politie om zich bezig te houden met de leefbaarheid (zij gaan meer over veiligheid) of het jongerenwerk (dat zich vooral richt op de ontwikkeling en ondersteuning van het individu) om overlastgevend gedrag van Marokkaanse jongeren in de straatcultuur te doen stoppen. Beide partijen slagen er zodoende niet in om de (extreem) overlastgevende Marokkaanse groepen in de straatcultuur in toom te houden.

Werkwijze en aanpak straatcoaches

In zowel Helmond als Nijmegen werden straatcoaches ingezet omdat het reguliere geen vat kon krijgen op de overlastgevende groepen. De straatcoaches in beide gemeenten werken zowel procesmatig als inhoudelijk op een opvallend gelijke manier. Zij passen duidelijk de presentiemethode toe en geven daar nog een eigen (unieke) draai aan. Zo zijn de straatcoaches betrokken, flexibel, hebben inlevingsvermogen en kennen de (lokale) waarden en normen. Naast deze factoren die tevens toebehoren aan de presentiemethode, beschikken zij over interculturele vaardigheden, weten ze (door eigen ervaring in dezelfde omgeving) hoe ze een ingang bij de groep kunnen vinden, hoe respect verworven kan worden en hoe groepsdynamische processen in de straatcultuur werken. Zij weten wanneer ze repressief kunnen zijn om respect te verdienen of gedrag te beïnvloeden (masculiene cultuur), maar ook wanneer ze een luisterend oor moeten bieden en hoe ze gebruik kunnen maken van de gevoelens van jongeren (feminieene cultuur). Straatcoaches kunnen goed omschakelen tussen de feminieene cultuur en masculiene cultuur, een vaardigheid die van essentieel belang is. Met uitsluitend het beoefenen van presentie zouden straatcoaches eveneens geen toegang kunnen krijgen tot de groep. Door bovengenoemde factoren kunnen zij echter wel in de groep raken, vertrouwen opbouwen en respect verdienen. Vervolgens kunnen zij werken met individuele

gevallen binnen de groep. Het helpen van individuele jongeren binnen de groep zorgt voor een zogeheten ‘spill-over’ effect. Via mond op mond reclame wordt de boodschap overgebracht, dat de straatcoach daadwerkelijk wat voor de jongeren kan betekenen. Het resultaat is dat het vertrouwen in en respect voor de straatcoach groeit. De straatcoach gebruikt zijn verworven status om invloed uit te oefenen op de groep. Hij bemiddelt na overlastgevend gedrag, spreekt jongeren aan tijdens overlastgevend gedrag en voorkomt overlastgevend gedrag. Zijn boodschap aan de jongeren brengt hij (individueel) en aangepast aan de leefwereld van de betreffende jongere(n), zodat deze begrijpen waarom de straatcoach bepaald gedrag als onwenselijk ziet. De straatcoach fungeert tevens als bruggenbouwer met de gevestigde maatschappij. Hij helpt jongeren met problemen door de juiste instanties in te schakelen of bij het vinden van een baan/opleiding. Door het versterken van competenties en zelfvertrouwen probeert de straatcoach ervoor te zorgen, dat de jongere(n) zelfredzaam worden.

Een succesvol instrument onder bepaalde voorwaarden

Uit dit onderzoek is gebleken dat straatcoaches succesvol kunnen zijn bij (extreem) overlastgevende groepen jongeren. De overlastcijfers zijn in beide gemeenten aanzienlijk gedaald. Hierbij dienen echter enkele voorwaarden in acht genomen te worden. Zo is uit het veldonderzoek gebleken dat straatcoachen op zich geen succesvol instrument is. Het dient ingezet te worden in een integrale aanpak waarin partners eveneens inzetten en zich aan afspraken houden. Straatcoachen vereist over het algemeen een relatief grote mate van vrijheid in uitvoering. Straatcoaches moeten intuïtief kunnen reageren en niet gebonden zijn aan regels of procedures. De rol van de gemeente kan hierbij als cruciaal worden ondervonden omdat zij de regie hebben over de partners. Zij sturen de samenwerkingspartners aan en bewaken de kwaliteit en voortgang van het project. Verder wordt over het algemeen gesproken over de noodzaak van het inbedden van het straatcoachen in dagelijks beleid. De politie en het jongerenwerk ervaren en erkennen de meerwaarde van de straatcoach. Ook al is het in het begin lastig om een nieuwe partner in de veiligheidsketen te accepteren. Zij zien in dat de straatcoach een succesvol concept kan zijn. Daarnaast kunnen zij zich meer concentreren op hun kerntaken. De politie kan zich meer bezig houden met veiligheid in plaats van leefbaarheid en het jongerenwerk kan zich richten op het organiseren van activiteiten, individuele begeleiding van jongeren en/of op minder problematische groepen. Er ontstaat als het ware een win-win situatie, mits straatcoachen dus op de juiste manier (rekening houdend met de context) wordt ingezet.

Inhoudsopgave

English Summary	3
Samenvatting	9
Voorwoord	17
1. Inleiding.....	18
1.1 Het inzetten van straatcoaches als beleidsinstrument.....	19
1.2 Aanleiding	20
1.3 Doelgroep	20
1.4 Afbakening	21
1.5 De straatcoach en zijn bedrijf.....	21
1.6 Probleemstelling.....	24
1.7 Onderzoeksvragen	25
1.8 Hypothese.....	26
1.9 Leeswijzer	26
2. Onderzoeksmethodologie.....	27
2.1 Type onderzoek	27
2.2 Onderzoeksmethode	27
2.3 Verzamelen van data	28
2.4 Onderzoekseenheden en waarnemingseenheden.....	29
2.5 Ethiek	29
2.6 Betrouwbaarheid	29
2.7 Validiteit.....	30
2.8 Conclusie	31
3. Marokkaanse jongeren: overlast en straatcultuur.....	33
3.1 Categorieën van jeugdgroepen	34
3.2 Factoren van overlastgevend gedrag bij Marokkaanse jongeren	35
3.3 Straatcultuur	38
3.4 Conclusie	39
4. Bestrijding van overlast van Marokkaanse jongeren	41
4.1 Omgaan met en aanpakken van jongeren in de straatcultuur	41
4.2 De presentiemethodiek en andere initiatieven.....	44
4.3 Conclusie	48

5. Politie en het jongerenwerk met overlastgevende Marokkaanse jongeren	51
5.1 De politie en Marokkaanse jongeren.....	51
5.2 Jongerenwerk	54
5.3 Conclusie	57
 6. Contextueel kader	59
6.1 Gemeente Helmond.....	59
6.2 Gemeente Nijmegen	61
 7. Straatcoaches en de aanpak van overlast van Marokkaanse jongeren.....	63
7.1 De straatcoach en zijn team.....	63
7.2 De algemene werkwijze in stappen.....	67
7.3 Randvoorwaarden.....	75
7.4 Meerwaarde en knelpunten van het straatcoachen	77
7.5 Conclusie	79
 8. Conclusies en aanbevelingen	81
8.1 Marokkaanse jongeren in de straatcultuur	81
8.2 Verschil tussen de politie, het jongerenwerk en straatcoaches in de aanpak	82
8.3 De aanpak van straatcoaches	83
8.4 Straatcoachen als succesvol beleidsinstrument	85
8.5 Aanbevelingen.....	86
8.6 Discussie en vervolgonderzoek	88
 9. Literatuuropgave.....	90
 Bijlagen.....	94
Bijlage 1: Vragenlijsten.....	95
Bijlage 2: Aanpak stichting Ummah Wahidah.....	101
Bijlage 3: Elementen voor een succesvolle aanpak van Marokkaanse overlastgevende jongeren.....	104
Bijlage 4: Lijst met geïnterviewden	107

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoeksrapport dat is geschreven in het kader van het afstuderen bij de opleiding Public Administration, track Public Safety aan de Universiteit Twente te Enschede. Tijdens mijn vorige studie, HBO Integrale Veiligheidskunde aan de Saxion Hogeschool te Deventer, ben ik afgestudeerd op het onderwerp 'Interetnische spanningen in het voortgezet onderwijs'. Na hiermee de tweede prijs voor de Saxion scriptieprijs en landelijk de eerste prijs van de Nederlandse Vereniging voor Integrale Veiligheidskunde te behalen, werd het tijd voor een nieuwe uitdaging. Aan het begin van mijn Master-opleiding werd de lat nog hoger gelegd. Voor mijn afstuderen zou ik een product moeten leveren van hetzelfde, zo niet betere kwaliteit, als mijn vorige afstudeerscriptie.

Voor mijn volgende uitdaging heb ik drs. Hans Bellaart en dr. Rob Witte gevraagd, om mij te helpen met een nieuw afstudeeronderwerp. Zij kwamen op het idee om een onderzoek te doen naar straatcoaches. Een actueel onderwerp gezien de (toekomstige) inzet van straatcoaches in verschillende gemeenten. Een veelbelovend nieuw (beleids)instrument dat tussen de politie en het jongerenwerk opereert om overlast van groepen jongeren te verminderen. Een onderwerp waar, ondanks de populariteit ervan, geen wetenschappelijk onderzoek naar is verricht. Kortom, een onderwerp dat er toe doet, voor mij een reden om dit met open armen aan te nemen.

De periode die daarop volgde kende zowel hoogte- als dieptepunten. De ondersteuning en aanmoediging van vrienden, kennissen en begeleiders tijdens deze periode is daarbij van enorme meerwaarde gebleken. Dit onderzoek zou dan ook niet plaats hebben kunnen vinden, zonder de begeleiding van mijn praktijkbegeleider drs. Hans Bellaart (FORUM) en afstudeerbegeleiders van de Universiteit; Dr. Guus Meershoek en Prof. Dr. Sawitri Saharso. Tot slot wil ik mijn vrouw Gül Pehlivan-Palta, mijn zoon Mert Pehlivan en familie (en daarbij specifiek mijn ouders Yüksel Pehlivan en Şemsinur Pehlivan en zussen Güler Pehlivan, Şenay İlhan en Nilgün Öztürk) bedanken, voor de steun en aanmoediging tijdens mijn afstudeerperiode.

Ik hoop dat u, als lezer, geïnspireerd raakt door mijn onderzoeksrapport en het van een meerwaarde kan zijn voor u. Ik heb in ieder geval genoten van dit onderzoek en wens u alvast veel leesplezier.

Deventer, november 2011

Abdullah Pehlivan

1. Inleiding

Sociale veiligheid is een (beleids)terrein dat de laatste paar jaar relatief veel aandacht heeft gekregen. Vooral problemen met betrekking tot allochtonen jongeren in het algemeen en specifiek tot Marokkaans-Nederlandse² jongeren lijken een centraal thema te zijn. In Nederland is namelijk sprake van een oververtegenwoordiging van Marokkaanse jongeren in de criminaliteit. Ongeveer 8,1 procent van de Marokkaanse jongeren is verdacht van criminele activiteiten, tegenover 1,6 procent van alle Nederlandse jongeren (WWI, 2009). Ook op basis van zelfrapportages komt naar voren dat Marokkaanse jongeren meer overlast en criminele handelingen verrichten in vergelijking met andere nationaliteiten (WODC, 2008).

Onder een deel van de Nederlandse burgers zijn, mede om bovengenoemde redenen, onveiligheidsgevoelens. Negatieve berichtgeving in de media zorgt verder voor verspreiding van deze onveiligheidsgevoelens. Ook op plekken waar geen Marokkaanse jongeren wonen ontstaat mede daardoor een negatieve beeldvorming van, vooroordeel en angst voor deze groep. De Marokkaanse jongeren zelf ervaren de aandacht die de media, maar ook de politiek geven als stigmatiserend, wat kan leiden tot een self fulfilling prophecy³ (Dijk, van., Sagel-Grande & Toornvliet, 2006). Overlast van Marokkaanse jongeren is een probleem dat zowel Nederlandse als Marokkaans-Nederlandse burgers treft. Dat het zo ver is gekomen, is volgens sommigen te wijten aan de ‘softe’ politiek van de afgelopen jaren. Anderen vinden dat de Nederlandse maatschappij (ongelijkheid, discriminatie, uitsluiting, negatieve aandacht enzovoort) de reden is waarom Marokkaanse jongeren overlast veroorzaken. Van de overheid wordt door beide partijen verwacht dat zij komt met effectieve oplossingen.

Naast het reguliere jeugdbeleid is mede hierdoor specifiek beleid ontstaan om overlast van Marokkaanse jongeren te verminderen en hen gelijke kansen te bieden op het gebied van opleiding en werk (WWI, 2009). Volgens de minister van Immigratie en Integratie (2004) is etnisch specifiek beleid effectief als het gaat om het bestrijden van overlast van Marokkaanse jongeren. De minister van Justitie heeft zijn twijfels hierover (Komen, 2006).

In het algemeen is te zien dat de lokale overheid bestaand beleid gebruikt en zo nodig specifieke beleidsinstrumenten aanwendt, om overlast van Marokkaanse jongeren⁴ in te perken (Vandenbroucke, Braam, Pels & Steketee, 2008).

Specifiek beleid wordt nodig geacht doordat Marokkaanse jongeren te maken hebben met relatief meer risicofactoren. Er zijn veel onderzoeken geweest naar de mogelijke oorzaken hiervan, de meeste concentreren zich op sociaal-economische achterstanden en culturele aspecten (WODC, 2008; WODC, 2009).

Zo hebben Marokkaanse jongeren te maken met ouders die andere ideeën hebben over de opvoeding van hun kind (of soms niet weten hoe) dan Nederlandse ouders, er is sprake van een cultuurskloof. Daarnaast is sprake van relatief veel schooluitval, wat doorwerkt op de kansen voor het vinden van werk (WWI, 2009). Als grootste probleem van Marokkaanse jongeren wordt een gebrek aan binding genoemd. Het gaat hierbij om binding met de ouders, school, buurt en maatschappij. Zij voelen zich niet geaccepteerd of begrepen en sluiten zich

² Voor de leesbaarheid van dit rapport zal dit voortaan als ‘Marokkaanse jongeren’ geschreven worden.

³ Volgens deze theorie passen mensen hun gedragingen aan het algemene beeld dat van hen heerst aan. Als een Marokkaanse jongen wordt gezien als een overlastgevende Marokkaan, dan zal deze jongen op den duur zich zo gaan gedragen.

⁴ De uitspraken over Marokkanen en Marokkaanse jongeren in dit rapport zijn gedaan op basis van wetenschappelijk onderzoek. Om dit rapport overzichtelijk te houden zal bij overlastgevende Marokkaanse jongeren alleen Marokkaanse jongeren geschreven worden. Dit houdt in dat alles wat in dit rapport wordt geschreven over Marokkaanse jongeren niet te veralgemeniseren valt naar de overgrote deel van de Marokkaanse jongeren waar het wel goed mee gaat.

aan bij lotgenoten op straat. Een straatcultuur ontstaat waarin jongeren zich verzetten tegen de gevestigde orde (diepgaandere verklaringen over het ontstaan van overlast door Marokkaanse jongeren en de straatcultuur worden gegeven in respectievelijk paragraaf 3.2 en 3.3). Niet alle theorieën, ideeën over de oorzaken van relatief meer overlast door Marokkaanse jongeren worden hier gepresenteerd omdat dit niet het onderwerp van onderzoek is. De algemene conclusie die getrokken kan worden, is echter dat er sprake is van verschillende oorzaken waardoor Marokkaanse jongeren makkelijker (extreem) overlastgevend en zelfs crimineel gedrag kunnen vertonen. Zoals gezegd is sprake van een oververtegenwoordiging van Marokkaanse jongeren in de criminaliteitscijfers, maar er is tevens sprake van een ondervertegenwoordiging van Marokkaanse jongeren in lichtere vormen van zorg (zoals mentaal, fysiek- en psychologische hulp, kinderbescherming), en een oververtegenwoordiging in zwaardere vormen van zorg (zoals onder toezichtstelling of reclassering) (Booi, Crok, Ten Broek, Lindeman & Slot, 2008; Pels, Distelbrink & Tan, 2009; WODC, 2008). Ook dit draagt bij aan de blijvende problematiek van overlastgevende Marokkaanse jongeren. In sommige gevallen kan falend beleid zelfs leiden tot verergerende situaties.

Puur repressief optreden tegen de betreffende jongeren wordt niet als vruchtbaar beschouwd (WWI, 2009). Na een verblijf in jeugddetentie gaan de jongeren namelijk vaak terug naar hun oude buurt, waar ze wederom in contact komen met de invloed van de straatcultuur en beginnen ze opnieuw met overlast en criminaliteit (Engbersen, Snel & Weltevrede, 2005). Ongeveer 80 procent van de Marokkaanse jongeren recidiveert binnen vijf jaar tijd tegenover 54 procent van de Nederlandse jongeren (WWI, 2009).

Doordat sprake is van relatief meer risicofactoren, is gespecialiseerde aandacht nodig in het voorkomen van schooluitval, het vinden van werk en ondersteuning bij de reclassering (Vandenbroucke et al., 2008). Verschillende beleidsinstrumenten zijn ontwikkeld en bestaande beleidsinstrumenten aangepast om 'te werken' met deze doelgroep. In 2009 verscheen zelfs een beleidsdocument⁵ van de Rijksoverheid specifiek over de aanpak van problemen van (of veroorzaakt door) Marokkaanse jongeren. Hierin worden vele handreikingen geboden om centraal maar ook lokaal het probleem met Marokkaanse jongeren aan te pakken. Twee decentrale instrumenten waar de politiek enthousiast over is, zijn de zogenoemde familie managers en straatcoaches.

1.1 Het inzetten van straatcoaches als beleidsinstrument

Straatcoachen is niet een onbekend instrument. In tegendeel, To Serve And Protect (TSAP) in Amsterdam hanteert deze vorm van overlastbestrijding volgens eigen zeggen sinds 1996. In 2006 wilde de gemeente Amsterdam dit concept invoeren in enkele stadsdelen. Stichting Aanpak Overlast Amsterdam (SAOA) ging in samenwerking met TSAP het concept invoeren in één stadsdeel waar 12 straatcoaches werden aangesteld. In 2008 waren inmiddels 52 straatcoaches in vijf stadsdelen actief (Hartgring, 2008).

De Nederlandse overheid investeert de laatste jaren meer in deze vorm van overlastbestrijding. Dit komt door een verscheidenheid aan factoren, de belangrijkste hiervan is het besef dat de reguliere aanpak van instellingen ontoereikend bleek voor de aanpak van overlast van Marokkaanse jongeren. Gemeenten hadden moeite om projecten voor de betreffende doelgroep succesvol te krijgen, mede omdat ze te ver van de doelgroep afzaten. De politie⁶ heeft relatief meer moeite met deze groep doordat er sprake is van wederzijds wantrouwen. Daarnaast kunnen vertrouwensbanden moeilijk ontstaan wanneer sprake is van repressief handelen. Meestal kan de politie namelijk pas in actie komen, wanneer sprake is van overlastgevend gedrag, waardoor het contact meestal een negatieve toon heeft

⁵ 'Aanpak Marokkaans-Nederlandse probleem jongeren, grenzen stellen en perspectief bieden'.

⁶ Over de relatie tussen politie en Marokkaanse jongeren wordt meer gewijd in paragraaf 5.1.

(Vandenbroucke et al., 2008). Bovendien zijn zij gebonden aan wet- en regelgeving waarin ze weinig flexibiliteit hebben. Tot slot is het jongerenwerk vooral bezig met sociaal-economische en psychische problemen van het individu. Zij komen echter niet aan de eigenlijke taken toe, omdat van de jongerenwerker verwacht wordt overlast te beperken, hiervoor zijn zij echter niet expliciet opgeleid. Straatcoaches zouden de uitkomst moeten bieden. Zij worden gezien als een (nieuwe) partner die opereert tussen het werkveld van de politie en het jongerenwerk. De straatcoaches maken contact met de probleemgroep(en), bouwen vertrouwensbanden met individuen binnen deze groep(en) op en proberen zo het gedrag positief te beïnvloeden om uiteindelijk overlast te verminderen. Hun taak is om jongeren onder controle te krijgen en hen eventueel te helpen met een opleiding, werk en andere behoeften.

Dit beleidsinstrument lijkt succesvol te zijn. In Amsterdam is bijvoorbeeld het aantal overlastgevendende probleemgroepen gedaald van 118 in 2005 tot 63 in 2008 (Hartgring, 2008). Zulke resultaten zorgen ervoor dat straatcoaches een gewild beleidsinstrument zijn. Elk beleidsinstrument heeft echter ook zo zijn nadelen. Er zijn gevallen bekend waarbij straatcoaches zijn geslagen door jongeren. Op sommige plekken heeft dit instrument helemaal geen effect gehad. In Culemborg bijvoorbeeld liep het ondanks de aanwezigheid van straatcoaches behoorlijk uit de hand op Nieuwjaarsavond van 2010. Desondanks, had de Nederlandse overheid zoveel vertrouwen in dit instrument, dat zij juist €150.000,- extra wilde investeren om meer straatcoaches in Culemborg te krijgen. De vraag is: zal dit een goede investering blijken?

1.2 Aanleiding

Dit onderzoek is uitgevoerd als afstudeeronderzoek voor de Master-opleiding Public Administration track Public Safety van de Universiteit Twente te Enschede. Het onderwerp van onderzoek is tot stand gekomen na overleg met Hans Bellaart, beleidsmedewerker bij FORUM instituut voor multiculturele vraagstukken. Aanleiding is het feit dat de overheid steeds meer investeert in het straatcoachen, terwijl er weinig empirische kennis over hun werkwijze en effectiviteit bestaat. Bovendien heeft de lokale overheid behoefte aan een onderzoek waarin de werkwijze van het straatcoachen wordt beschreven tegen de achtergrond van al bestaande initiatieven.

Sinds de ontwikkeling en toepassing van het concept straatcoachen, is dit gegroeid tot een ware hype. Positieve resultaten in Amsterdam hebben geleid tot een groei in zowel de vraag naar straatcoaches als het aanbod ervan. Door de ontstane vraag hebben meer bedrijven zich op deze markt gewaagd. Straatcoaches zijn dan ook in verschillende vormen te verkrijgen. Des te meer reden om een onderzoek te doen naar de effectiviteit van straatcoachen.

Tot op heden is nog niet onderzocht waarom straatcoaches een succesvol concept zou kunnen zijn bij de bestrijding van overlast van Marokkaanse jongeren. Met behulp van dit onderzoek zal de lokale overheid erachter kunnen komen, wat zij mag verwachten van de straatcoaches en wat de geschikte context en randvoorwaarden zijn voor een succesvolle aanpak. Met de resultaten van dit onderzoek, kan de lokale overheid opmaken welke rol straatcoaches in de gemeente zouden kunnen spelen en hoe deze in het integrale veiligheidsbeleid zijn in te passen.

1.3 Doelgroep

De resultaten van dit onderzoek worden beschikbaar gesteld aan het publiek. In het bijzonder kunnen gemeenten met dit onderzoek hun voordeel doen. Op basis van dit onderzoek kunnen zij overwegen of, hoe en welke soort straatcoaches zij willen inzetten, om problemen met overlastgevendende Marokkaanse jongeren aan te pakken. Verder kan dit onderzoek interessant zijn voor actoren die in de praktijk te maken hebben (of zullen krijgen) met straatcoaches.

Met dit onderzoek kunnen zij erachter komen wat hen te wachten staat en zich alvast voorbereiden op een eventuele samenwerking. Verder is dit onderzoek interessant voor mensen die meer informatie willen over straatcoaches.

1.4 Afbakening

Dit onderzoek is gericht op bestrijding van overlast van Marokkaanse jongeren door straatcoaches. Het onderzoek richt zich niet op crimineel gedrag. Op dit moment hebben van de 22 'Marokkanengemeenten' een groot aantal al straatcoaches ingezet en zijn anderen dat nog van plan. Met dit onderzoek wordt getracht enig bestaande onzekerheid over de werkwijze van de straatcoach met betrekking tot Marokkaanse jongeren te verhelderen. De situaties en aanpakken die beschreven zullen worden, zullen niet zonder meer overgenomen kunnen worden door andere gemeenten of derden. Ieder gemeente heeft een unieke situatie die een unieke aanpak vereist. Wel kunnen achterliggende methodieken worden aangehaald om hier voordeel mee te doen.

Voor dit onderzoek zijn gemeenten gezocht waarvan bekend was dat ze te maken hadden met overlast van Marokkaanse jongeren. Vervolgens is op basis van die lijst gekeken waar straatcoaches ingezet worden en hoe lang. Om in aanmerking te kunnen komen voor dit onderzoek, diende het beleidsinstrument minimaal een jaar in gebruik te zijn geweest. Hierdoor zou al meer bekend zijn over de werkwijze en eventueel effectiviteit van straatcoachen. Op basis van deze overwegingen waren twee gemeenten bereid om mee te werken, te weten Helmond en Nijmegen.

In Nijmegen zijn voor dit onderzoek twee straatcoaches, de teamleider en Wilfried Olde Hartman (directeur van RadarUitvoering Regio Oost) geïnterviewd. De straatcoaches en teamleider willen niet met naam en toenaam genoemd worden in dit rapport. Verder is de wijkagent Frans van Driel geïnterviewd en enkele wijkbewoners en winkeliers. De betreffende jongeren wilden niet meewerken aan het onderzoek.

In gemeente Helmond hebben interviews plaatsgevonden met de beleidsverantwoordelijke van de gemeente Karin Nas, teamleider van BJ Brabant Maarten Peters, teamleider van de straatcoaches Linder Baladien, twee straatcoaches Mohcine en Geoffrey. Verder zijn enkele vragen met betrekking tot overlast en straatcoaches aan vier buurtbewoners en winkeliers gesteld.

1.5 De straatcoach en zijn bedrijf

Er is nog geen eenduidige profielomschrijving en taakomschrijving van de straatcoach. Vandaar dat in het veldonderzoek hier aandacht aan is besteed. Hierbij dient opgemerkt te worden dat feitelijk geen sprake is van de werkwijze van de straatcoach. Er zijn bedrijven die straatcoaches leveren. Elk bedrijf dat straatcoaches levert heeft haar eigen werkwijzen en strategieën. Marktwerving heeft ervoor gezorgd dat meer (beveiligings)bedrijven het straatcoachen aanbieden (tegen een lagere kostprijs). Dit is niet altijd even bevorderlijk voor de kwaliteit van de geleverde werk geweest. Normaal gesproken hebben straatcoaches geen enkele bevoegdheid. Behalve bij gemeenten die zelf hun eigen straatcoaches in dienst hebben. In Rotterdam hebben straatcoaches daardoor BOA-bevoegdheden gekregen. Omdat er zoveel verschillende soorten straatcoaches zijn, zijn de eisen ervoor afhankelijk van de wil van de gemeente en het bureau dat straatcoaches levert. Zo zijn er bedrijven die maatwerk leveren en straatcoaches uit de buurt selecteren maar ook bedrijven die beveiligers als straatcoaches sturen naar de gemeente.

In de onderzochte gemeenten is het eerste van toepassing. Op basis hiervan is een profielschets gemaakt van de straatcoach (zie figuur 1).

Figuur 1: profiel van de straatcoach

1.5.1 Profiel van de straatcoach

De straatcoach is iemand die direct of indirect *ervaring* heeft (gehad) met de straatcultuur. Direct betekent hierbij dat deze persoon zelf in het verleden in een probleemgroep heeft gezeten, indirect houdt in dat de straatcoach ervaring heeft met de straatcultuur maar zelf niet in een problematische jeugdgroep heeft gezeten. Ervaring met de straatcultuur wordt door de geïnterviewden belangrijk geacht, omdat de doelgroep moeilijker te bereiken is als een ‘normale’ hanggroep. Jongeren in de straatcultuur hebben geen vertrouwen in het reguliere en zetten zich af tegen de burgerlijke cultuur. Een ervaringsdeskundige kan groepsdynamische processen binnen de straatcultuur beter inschatten en makkelijker een vertrouwensband creëren met de groep. Bovendien worden ze makkelijker door de jeugdgroep geaccepteerd. Dit komt door de *herkenbaarheid* van de straatcoaches die gepaard gaat met de ervaring die zij hebben op straat. Linder Baladien vertelt hierover: “jongeren kunnen niet zeggen bij zo’n persoon dat die zijn leven en problemen niet kent.” Herkenbaarheid wordt verder als volgt getypeerd door de straatcoaches van Nijmegen: “We hadden enkele Nederlanders in ons team, die hebben het geen maand volgehouden. Nu hebben we iemand die zelf ook in volksbuurten is opgegroeid, hij ziet eruit als een kamper en is opgegroeid met buitenlanders, hem lukt het wel om contacten en vertrouwensbanden te creëren.” Herkenbaarheid voor de doelgroep wordt bevorderd wanneer de straatcoach uit dezelfde wijk als de doelgroep komt. Dit komt vooral doordat een dergelijke persoon op de hoogte is van de *lokale waarden en normen*. Bovendien kennen de jongeren in de meeste gevallen de straatcoach waardoor een vertrouwensrelatie makkelijker tot stand komt. Een straatcoach kan wel uit een andere omgeving komen, alleen moet deze dan een langere proefperiode bij de jongeren doorstaan. Volgens Baladien vertrouwen jongeren niet snel buitenstaanders en zien deze in eerste instantie als verklikker of verrader.

Een straatcoach dient niet alleen herkenbaar te zijn maar ook *betrokken*. De Nijmeegse straatcoaches vertellen hierover: “Betrokkenheid is belangrijk. De doelgroep heeft namelijk snel door hoe je echt in elkaar steekt. Deze jongens zitten dichtbij natuur, ze voelen alles, wat je zegt wat je doet. Ze kijken naar je houding, je gebaren, wat je vertelt, hoe je dit vertelt. Je moet weten hoe die jongens gaan reageren op jouw houding en manier van communiceren.”

Betrokkenheid gaat gepaard met *oprechte interesse* in de jongeren en *kunnen inleven* in de leefwereld van de jongeren.

Het hebben van dezelfde etniciteit als de doelgroep wordt niet als noodzakelijk bestempeld door de geïnterviewden. Baladien: *“Zelfde etniciteit is een pre, maar niet nodig. Het biedt natuurlijk wel zo zijn voordelen bij het communiceren met de jongeren. Belangrijker is hoe de persoon zelf in elkaar steekt.”* Ook Wilfried Olde Hartman is het hierover eens en stelt dat kennis van de lokale omgeving en zijn bewoners belangrijker is. Karin Nas vervolgt: *“Een hoogopgeleide SBA’er kan niet zondermeer een straatcoach zijn, die mist gewoon ervaring en kennis van de straatcultuur. Veel actie is daar non-verbaal en gebeurt op een onbewust niveau.”*

Er worden verder geen eisen gesteld aan het hebben van een opleiding. Wel willen de teamleiders dat de straatcoaches leergierig, gemotiveerd en minimaal een relevant MBO-opleiding volgen, dan wel gevolgd hebben. Dit vergroot het arsenaal aan instrumenten die ingezet kan worden bij het in contact komen met de groep. Ook zorgt het ervoor dat de straatcoaches zich makkelijker manoeuvreren in de integrale ketenaanpak. Geoffrey: *“als straatcoach is het handig om enige vorm van opleiding te hebben. Heb je dit niet, dan heb je alleen een brugfunctie. Maar met de opleiding administratie die ik gevolgd heb, weet ik hoe ik brieven moet schrijven en dat schept weer binding met jongeren, want ik help ze met het schrijven van sollicitatiebrieven bijvoorbeeld af en toe. Rapporteren gaat mij ook makkelijker af.”*

Een straatcoach moet geen negen tot vijf mentaliteit hebben. Zij dienen over het algemeen bereikbaar te zijn wanneer nodig, dit kan ook betekenen dat ze midden in de nacht klaar moeten staan om in te grijpen of om een jongere met een hulpvraag te helpen. Er worden verder geen specifieke eisen gesteld aan de leeftijd van de straatcoach. Een jonge straatcoach staat dichterbij de leefwereld van de jongeren, een oudere krijgt sneller respect. Of geslacht een rol speelt is niet duidelijk, in de onderzochte gemeentes is alleen gebruik gemaakt van mannelijke straatcoaches.

1.5.2 De vaardigheden

Naast bepaalde karaktereigenschappen die benoemd zijn in de vorige paragraaf, zijn ook bepaalde vaardigheden van belang. De vaardigheden die over het algemeen van de straatcoaches verwacht worden en die zij zelf benoemen, zijn de volgende:

Netwerker

Een straatcoach moet in staat zijn om contacten te leggen met jongeren. Tevens moet de straatcoach contacten kunnen leggen met professionals in het veld. Daarnaast dient de straatcoach jongeren te kunnen koppelen aan (zorg)instanties en ze te begeleiden.

Nederlands beheersen

De straatcoach dient zowel mondeling als in schrift het Nederlands goed te beheersen. Door diens voorbeeldfunctie voor de jongeren wordt dit van belang geacht. Ook speelt het kunnen communiceren met andere partijen een rol.

Intercultureel en communicatief vaardig

Een straatcoach moet kunnen communiceren op verschillende niveaus. Hij of zij moet zowel met jongeren als met professionals zoals beleidsmedewerkers of agenten kunnen communiceren. Hij moet de straattaal kunnen begrijpen en spreken. De straatcoach moet om kunnen gaan met jongeren die verschillende etniciteiten, waarden en normen hebben. Hij moet daarbij niet alleen letten op verbale maar ook non-verbale communicatie, codes en waarden en normen van de straat. Tevens moet de straatcoach bewust zijn van zijn eigen

manier van communiceren om zijn boodschap duidelijk en helder over te kunnen brengen bij de jongeren. Geoffrey vertelt hierover: *“Als je niet weet hoe je moet praten met de jongens dan krijg je het erg moeilijk. Als ze je bijvoorbeeld flashen⁷ weet je niet hoe je hierop moet handelen en flash je moeilijker terug. Je wordt dan ook minder serieus genomen door de groep en dat bevordert niet het contact. Je moet goed kunnen praten en af en toe kunnen flashen, maar ook weten wanneer en hoe dit te doen.”* Verder helpt de kennis van waarden en normen van jongeren om gevoelige plekken te achterhalen en hierop in te spelen (zie verder paragraaf: 7.2.5).

Sociaal vaardig

De straatcoaches dienen te weten hoe ze met overlastgevende jongeren om moeten gaan. Één van zijn hulpinstrumenten, dient zijn sociale vaardigheid te zijn. De straatcoach moet weten hoe hij de jongeren kan activeren en stimuleren. Hij moet weten wanneer hij wat kan zeggen en hoe dit zal overkomen bij de jongere. Daarbij heeft hij kennis van de straatcultuur en groepsdynamische processen en is in staat (indien gewenst) deze in zijn voordeel te manipuleren. Bij de jongeren moet de straatcoach in staat zijn om schuld- en verantwoordelijkheidsgevoel aan te praten.

Procesmatig kunnen werken

Straatcoaches moeten kunnen werken volgens een bepaald (eigen) stramien. Ze zijn meestal vrij in de uitvoering (lees hierover verder in paragraaf 7.2) maar moeten wel realiseren hoe ze ervoor staan en hoe ze vooruit kunnen komen. Ze moeten daarbij ook het een en ander in gang kunnen zetten voor de jongeren, in samenwerking met de ketenpartners.

Groot incasservermogen

Vooraf tijdens de eerste contacten worden de straatcoaches door de jongeren uitgetest. Zoals eerder vermeld is flashen hierbij een onderdeel. De jongeren zoeken daarbij hun grenzen op en proberen de straatcoach te intimideren. De straatcoach moet hiertegen bestand zijn en ermee om kunnen gaan.

Teamplayer

Straatcoaches opereren ofwel alleen, of in duo's. Daarnaast hebben ze regelmatig contact met hun leidinggevende en werken ze samen met uitvoerders van andere instellingen. Zij dienen binnen hun team goed met elkaar samen te werken. Zij dienen elkaar op- of aan te kunnen vullen waar nodig en doen dit op een fatsoenlijk manier.

1.6 Probleemstelling

In dit onderzoek wordt getracht de werkwijze van de straatcoaches in kaart te brengen. Er zal onderzocht worden of de werkwijze van de straatcoach van meerwaarde is (of kan zijn) voor de politie en jongerenwerk, om overlast te verminderen van Marokkaanse jongeren in de straatcultuur, en in welke context en randvoorwaarden dit het geval is. Op basis van deze overwegingen en omdat dit onderzoek plaatsvindt in Nijmegen en Helmond is voor de volgende probleemstelling gekozen:

Dragen straatcoaches in Nijmegen en in Helmond naast de politie en het jongerenwerk bij aan het verminderen van overlast door (Marokkaanse) jongeren?

⁷ Flashen wordt in de straattaal gebruikt door jongeren om aan te geven dat ze iemand voor de gek houden of een geintje uithalen.

1.7 Onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen zijn gebaseerd op de overwegingen die gepresenteerd zijn bij de inleiding van de probleemstelling. Per onderzoeksvraag zal nog specifiek behandeld worden waarom voor de betreffende vraag gekozen is.

1. *Wat voor overlast veroorzaken Marokkaanse jongeren en waarom?*

Om een beeld te kunnen schetsen van de werkwijze van straatcoaches, dienen we allereerst te weten wat voor overlast Marokkaanse jongeren veroorzaken. Op basis hiervan kan achterhaald worden waar straatcoaches mee te maken hebben en hoe ze hier effectief mee om kunnen gaan. Deze vraag zal voornamelijk beantwoord worden aan de hand van interviews met beleidsmedewerkers, straatcoaches en de leidinggevenden van de straatcoaches. Daarnaast zal literatuur geraadpleegd worden om te achterhalen waarom juist Marokkaanse jongeren voor relatief veel overlast zorgen.

2. *Wat zijn succes- en faalfactoren in de overlastbestrijding van Marokkaanse jongeren (in de straatcultuur)?*

De tweede onderzoeksvraag heeft betrekking op de succes- en faalfactoren in de aanpak van overlast van Marokkaanse jongeren. Literatuur zal geraadpleegd worden om te onderzoeken hoe overlast van Marokkaanse jongeren algemeen en specifiek in de straatcultuur verminderd kan worden. In een later stadium van dit rapport zal dan een vergelijking gemaakt en verklaard kunnen worden of en waarom straatcoaches van meerwaarde kunnen zijn in de samenwerkingsverband met politie en het jongerenwerk.

3. *Hoe treden politie en jongerenwerkers op tegen overlast door Marokkaanse jongeren?*

Omdat de reguliere aanpak niet voldoende blijkt te zijn, worden straatcoaches ingezet. Het is daarom belangrijk om te weten hoe de reguliere aanpak in elkaar zit en waarom dit niet succesvol is. Empirisch materiaal zal geraadpleegd worden om de werkwijzen van de politie en het jongerenwerk in kaart te brengen en de succes- en faalfactoren van deze werkwijzen te achterhalen.

4. *Hoe treden straatcoaches in Nijmegen en Helmond op tegen overlast door Marokkaanse jongeren?*

Met deze vraag wordt getracht de werkwijze van de straatcoach te analyseren en documenteren. Hierin wordt aandacht besteed aan context waarin zij opereren, de profiel en werkwijze van de straatcoach en randvoorwaarden die nodig zijn om succesvol te kunnen straatcoachen. Deze vraag zal voornamelijk beantwoord worden door onderzoek te doen in het veld.

5. *In hoeverre draagt het optreden van straatcoaches bij aan het verminderen van overlast door Marokkaanse jongeren?*

Straatcoachen is een concept dat voor weerstand kan zorgen binnen de gemeente. Het brengt vele onzekerheden met zich mee en is daarnaast ook een prijzig instrument. Actoren binnen de gemeente dienen hun werkwijzen aan te passen aan de straatcoach en dit gaat niet zonder slag of stoot. Deze vraag dient om in kaart te brengen waar de gemeente zoal rekening mee dient te houden bij het invoeren van de straatcoach.

1.8 Hypothese

De hypothese is tot stand gekomen na een kort literatuuronderzoek naar werkzame aspecten van verschillende initiatieven, die te maken hebben met het bestrijden van overlast of criminaliteit van allochtone jongeren. Hieruit kwam naar voren dat het belangrijk is om zoveel mogelijk decentraal te (samen)werken met lokale (herkenbare) mensen. Het buurtvader initiatief was bijvoorbeeld afkomstig van mensen uit de wijk zelf en jongerenwerkers hebben initiatieven op hun eigen werkgebied (Engbersen, Snel & Weltevrede, 2005). Herkenbaarheid schijnt een van de belangrijkste factoren voor succes te zijn (Bochardt & Buijze, 2003, Hartgring, 2008; WWI, 2009). Herkenbaarheid is in dit kader het hebben van ervaring in de straatcultuur en problemen thuis. Jongeren hebben dan sneller het idee dat de persoon tegenover hen, hen daadwerkelijk begrijpt. Het hebben van dezelfde etniciteit als de doelgroep kan handig zijn bij het communiceren. Maar is niet altijd een voorbode voor succes wanneer de benodigde sociale- en communicatieve vaardigheden ontbreken (Chan, 1997; Pieters, 2004). Daarnaast is voor de Marokkaanse jongeren van belang, dat de hulpverleners niet gebonden zijn aan werkplekken en –tijden, zij dienen altijd beschikbaar te zijn voor de jongeren (Goris & Walgrave, 2007). Met een dergelijke instelling krijgen de jongeren namelijk het idee, dat er daadwerkelijk om hen gegeven wordt en de hulpverlener oprecht betrokken is.

Bij de formulering van de hypothese speelde als laatst het volgende citaat van de Marokkanenbrief van het Ministerie van WWI (2009, p.16-17) een belangrijke rol: *“Toezicht in de buitenruimte is van groot belang om overlast door Marokkaans-Nederlandse jongens terug te dringen.*

Straatcoaches kunnen hieraan een belangrijke bijdrage leveren. Deze professionals weten gezag en respect af te dingen doordat ze de juiste kwalificaties hebben voor het werken met deze jongens en door hun uitstraling en affiniteit met de doelgroep ... Per gemeente en naar aard van de problematiek moet worden gezien welke behoefte er is. Ook is er in een aantal gemeenten positieve ervaring opgedaan met de inzet van coaches uit de peergroep die door hun achtergrond dicht bij de jongeren staan.”

Op basis van bovenstaande uiteenzetting is gekozen voor de volgende hypothese:

Straatcoaches kunnen effectieve (vertrouwens)relaties opbouwen met Marokkaanse probleemjongeren omdat ze kunnen investeren in deze relaties en omdat ze gerespecteerd worden vanwege hun ervaringen en geschiedenis op straat. Hierdoor kunnen straatcoaches invloed uitoefenen op de Marokkaanse jongeren en daarmee overlastgevend gedrag inperken.

1.9 Leeswijzer

In het hierop volgende hoofdstuk zal aandacht besteed worden aan de methodologie. Hierin komt onder andere naar voren waarom gekozen is voor een bepaalde onderzoeksvorm, hoe het zit met de betrouwbaarheid en validiteit. In hoofdstuk drie zal vervolgens aandacht besteed worden aan de problematiek van overlastgevend Marokkaanse jongeren in de straatcultuur. Hieruit zal naar voren komen wat voor soort overlast deze jongeren veroorzaken als ook redenen waarom ze dit doen. In het daaropvolgende hoofdstuk zal behandeld worden hoe deze jongeren volgens de theorie aangepakt dienen te worden. In hoofdstuk vijf wordt gekeken naar de werkwijze van de politie en het jongerenwerk. Naar aanleiding van de resultaten van hoofdstuk vier wordt in beeld gebracht waarom de politie en het jongerenwerk niet succesvol zijn met de betreffende doelgroep. Hoofdstuk zes gaat over de contextuele kader waarin dit onderzoek zich afspeelt en hoofdstuk zeven over de aanpak van de straatcoaches. Als laatste kunt u hoofdstuk acht de conclusies en aanbevelingen van dit onderzoek nalezen.

2. Onderzoeksmethodologie

In dit hoofdstuk wordt verantwoording afgelegd voor de gemaakte keuzes omtrent de aanpak van dit onderzoek. Hierin komen achtereenvolgens de volgende onderwerpen aan bod; type onderzoek, onderzoeksmethode, verzamelen van data, onderzoekseenheden en waarnemingseenheden, ethiek, betrouwbaarheid en validiteit.

2.1 Type onderzoek

Omdat straatcoaches niet eerder onderwerp van empirisch onderzoek zijn geweest, heeft dit onderzoek een explorerend karakter gekregen. Dit houdt in, dat sprake is van een nieuw onderzoeksgebied. Bij een dergelijk explorerend onderzoek wordt getracht uitleg te geven over processen die te maken (kunnen) hebben met het onderwerp (Babbie, 2007). Schreuder-Peters (2005, p69) typeert een exploratief onderzoek als volgt:

- Er is geen vastomlijnde theorie beschikbaar,
- Het onderzoek moet leiden tot het formuleren van een theorie,
- Het is niet de bedoeling een populatie te beschrijven, noch om te generaliseren,
- Er wordt meestal een realistische onderzoeksomgeving gebruikt,
- Een groot aantal verschillende soorten variabelen wordt onderzocht om op een breed terrein verbanden op het spoor te kunnen komen.

Kwantitatief en statistisch onderzoek naar straatcoaches kan naar aanleiding van dit onderzoek plaatsvinden. In dit onderzoek zal alleen kwalitatief het (in)direct effect van het straatcoachen op overlast van Marokkaanse jongeren onderzocht worden. Hiervoor is gekozen omdat een degelijk (en betrouwbaar) kwantitatief onderzoek meer tijd kost dan voor dit onderzoek beschikbaar is. Dit zou namelijk een voor- of twel een nulmeting moeten hebben, een controlegroep en een nameting om de directe effecten in kaart te kunnen brengen.

Een voordeel van kwalitatief ten opzichte van kwantitatief onderzoek is dat dieper ingegaan kan worden op de materie door het flexibele karakter hiervan (Babbie, 2007). Zo kunnen bepaalde onderwerpen nader belicht worden wanneer dit nodig blijkt. Een nadeel van kwalitatief onderzoek is dat niet gewerkt wordt met statistieken waardoor correlaties statistisch niet aangetoond kunnen worden (Babbie, 2007). Verder bestaat de mogelijkheid tot interpretatiefouten en tot het overdrijven of bagatelliseren van de werkelijkheid. Dit zal zoveel mogelijk voorkomen worden door expliciet rekening te houden met de validiteit en betrouwbaarheid van dit onderzoek (hierover meer in paragraaf 2.6 en 2.7).

2.2 Onderzoeksmethode

Dit rapport doet verslag van een onderzoek dat is vormgegeven door een literatuurstudie en veldonderzoek naar straatcoaches. In deze paragraaf zal verantwoord worden waarom is gekozen voor een literatuurstudie (en welke onderwerpen daarin aan bod komen) en hoe het veldonderzoek is vormgegeven.

2.2.1 Literatuurstudie

Om te kunnen analyseren hoe de politie, het jongerenwerk en straatcoaches met deze groep omgaat, moeten we allereerst weten wat de redenen zijn voor overlast van Marokkaanse jongeren, wat voor overlast Marokkaanse jongeren veroorzaken en in welke context (straatcultuur) dit gebeurt. Daarnaast dienen we te weten, welke indicatoren gebruikt kunnen worden, om de effectiviteit van de werkwijze van politie, jongerenwerk en straatcoaches te kunnen meten. Omdat dit een kwalitatief onderzoek is, zal vooral gekeken worden naar kwalitatieve methoden om effectiviteit te meten. Ook zullen initiatieven die succesvol bleken

te zijn met overlastgevende Marokkaanse jongeren geraadpleegd worden. Tevens zal geanalyseerd worden aan welke voorwaarden een initiatief moet voldoen om succesvol te zijn met deze doelgroep.

Vervolgens wordt de algemene werkwijze van de politie en het jongerenwerk met betrekking tot overlastgevende Marokkaanse jongeren onderzocht. Hierin wordt geanalyseerd op welke wijze de politie en het jongerenwerk over het algemeen omgaan met overlastgevende Marokkaanse jongeren, waarbij eveneens wordt gekeken waarom deze partijen niet succesvol zijn geweest met de betreffende doelgroep. Voor dit onderzoek kan het van meerwaarde zijn, om te achterhalen wat de succes- en faalfactoren zijn bij de werkwijze van de laatstgenoemde actoren. Hieruit kan namelijk worden opgemaakt, waarom de politie en het jongerenwerk niet succesvol zijn met de bestrijding van overlast van Marokkaanse jongeren, maar ook waarom straatcoaches eventueel wel succesvol kunnen zijn.

2.2.2 Case study

Na het literatuuronderzoek, vindt er een veldonderzoek plaats, waarbij onderzocht wordt hoe straatcoaches omgaan met Marokkaanse overlastgevende jongeren. Aan de hand van de resultaten van de literatuurstudie en het veldonderzoek kunnen conclusies getrokken worden over de effectiviteit van het straatcoachen.

Voor dit onderzoek zijn gemeenten benaderd waar straatcoaches actief zijn met Marokkaanse jongeren. Er is voor gekozen om alleen die gemeenten te benaderen die minimaal een jaar ervaring hebben met de inzet van straatcoaches. Op een dergelijke manier kan achterhaald worden welke plaats de straatcoaches hebben verworven in de integrale aanpak van de gemeenten, als ook of ze effectief zijn geweest in het verminderen van overlast van Marokkaanse jongeren. Op basis van deze kenmerken resulteert dit onderzoek in een case study. Dit is een onderzoek naar een persoon, groep of organisatie die te maken heeft (gehad) met bijzondere omstandigheden (Schreuder-Peters, 2005).

De case studie is vormgegeven door gesprekken met beleidsmedewerkers van de gemeente, de lokale politie en het jongerenwerk, buurtbewoners en de Marokkaanse jongeren. Diepgaande interviews hebben plaatsgevonden met de straatcoaches, teamleiders en directeuren. De vragenlijst met onderwerpen en vragen is vooraf samengesteld (zie bijlage 1). Interviews hebben een aantal voor- en nadelen volgens Schreuder-Peters (2005).

Het voordeel van interviews is de begeleiding die gegeven kan worden. Zo kunnen onduidelijke vragen of verkeerd geïnterpreteerde vragen geherformuleerd en opnieuw worden gevraagd. Tevens kan verder doorgevraagd worden en controle plaatsvinden op de gegeven antwoorden door ze samen te vatten of enkele (diepgaander) vragen over hetzelfde onderwerp te stellen. Nadelen van interviews zijn de lage beheersbaarheid doordat van te voren niet bepaald kan worden, hoe lang een gesprek gaat duren. Daarnaast oefent de interviewer ook invloed uit op de antwoorden die gegeven worden door de geïnterviewde. Zo kunnen, bijvoorbeeld door gebrek aan anonimiteit, sociaal wenselijke antwoorden gegeven worden.

Het exploratieve karakter van dit onderzoek, levert zich verder niet voor een gesloten vragenlijst en/of enquête. Daarom is gekozen om interviews af te nemen middels een open vragenlijst. In dit onderzoek zullen beleidsmedewerkers van de gemeente, politie, het jongerenwerk maar ook de buurtbewoners en Marokkaanse jongeren geïnterviewd worden. Zo kan achterhaald worden of hetgeen de straatcoaches vertellen overeenkomt met het beeld dat andere partijen van hen hebben.

2.3 Verzamelen van data

Allereerst is gebruik gemaakt van reeds aanwezige literatuur over overlast van Marokkaanse jongeren en de straatcultuur, de werkwijze van politie en jongerenwerk met deze doelgroep en de manier om effectiviteit van het straatcoachen te kunnen meten. De literatuurlijsten hiervan

zijn gebruikt om meer relevante literatuur te vinden. Dit wordt ook wel het achteruit zoeken genoemd. Hierbij wordt uitgegaan van een recent boek, artikel of onderzoeksrapport om terug te zoeken naar relevante literatuur (Schreuder-Peters, 2005). Verder zijn de begeleiders van dit onderzoek alsmede beleidsmedewerkers van de onderzochte gemeenten en de teamleiders van de straatcoaches gevraagd om relevante literatuur te leveren.

Literatuur is verder gezocht op internet, waar rapporten, artikelen en boeken zijn gevonden. Daarnaast is gebruik gemaakt van de bibliotheek van FORUM en de bibliotheek van de Universiteit Twente om relevante literatuur en rapportages te vinden.

Bij het empirisch gedeelte van dit onderzoek zijn data verzameld door middel van interviews op locatie. Na een eventuele toezegging zijn er afspraken gemaakt voor de interviews. Voor het begin van de interview kreeg de geïnterviewde, een inleiding over het onderzoek en het doel van de interview. Daarbij is ook toegelicht dat de interviews anoniem worden afgenomen (indien gewenst). De interviews zijn zoveel mogelijk individueel afgenomen om beïnvloeding van anderen te voorkomen. Dit maakt het onderzoek betrouwbaarder omdat de mogelijkheid tot controle van de antwoorden wordt vergroot door het aantal interviews.

2.4 Onderzoekseenheden en waarnemingseenheden

Onderzoekseenheden zijn eenheden binnen de populatie (het totaal) die onderzocht wordt. Dit kunnen individuen, groepen, gebouwen, organisaties, continenten etc. zijn (Babbie, 2007). In dit onderzoek is de onderzoekseenheid het straatcoachen. De manier waarop onderzoekseenheden zijn geselecteerd is door middel van zowel purposive sampling als snowball sampling. Purposive selecteren is een type selectiemethode waarbij de onderzoeker op basis van zijn bevindingen en ervaringen kiest voor onderzoekseenheden. Dit is nodig geacht omdat voor dit onderzoek is getracht straatcoaches te interviewen die al geruime tijd actief waren in het veld. Tevens is gebruik gemaakt van snowball sampling. Hierbij worden mensen die geïnterviewd zijn of waarmee gesproken is, gevraagd naar andere personen die relevant kunnen zijn voor het onderzoek om te interviewen (Babbie, 2007).

Waarnemingseenheden zijn de bronnen van informatie. Dit kunnen bijvoorbeeld mensen zijn, het internet, kranten etc. (Schreuder-Peters, 2005). In dit onderzoek zijn de straatcoaches en de teamleiders de waarnemingseenheden. Om zoveel mogelijk informatie vanuit verschillende perspectieven te krijgen, is gekozen om naast de hiervoor genoemden ook beleidsmedewerkers van de gemeenten, de politie, het jongerenwerk, buurtbewoners en de jongeren zelf enkele vragen te stellen over de straatcoaches.

2.5 Ethiek

Er zijn een paar ethische voorwaarden waaraan voldaan moet worden in het doen van sociaal onderzoek (Babbie, 2007). Allereerst mogen mensen in het onderzoek niet gedwongen worden om hieraan te participeren. Daarnaast mag geen (fysieke, mentale of psychische) schade worden toegebracht aan participanten. Wanneer beloofd wordt dat persoonlijke gegevens anoniem worden gehouden, dient hieraan te worden voldaan.

Het kan voorkomen dat in dit onderzoek uitspraken worden gedaan die gevolgen kunnen hebben voor degene die ze maakt. Voor dit onderzoek zijn daarom geen mensen gedwongen om te participeren.

2.6 Betrouwbaarheid

Betrouwbaarheid is volgens wetenschappers gerealiseerd, wanneer bij het herhalen van het onderzoek ongeveer dezelfde resultaten naar voren komen. Kwalitatief veldonderzoek heeft volgens Babbie (2007) een aantal nadelen als het gaat om de betrouwbaarheid. Het gaat

hierbij met name om de interpretatie van de onderzoeker. Tijdens een interview bijvoorbeeld kan de ene onderzoeker een andere controlevraag stellen dan een collega. Ook de interpretatie van verschillende onderzoekers bij gegeven antwoorden van respondenten kan anders zijn. Dit maakt een kwalitatief onderzoek vergeleken met een kwantitatief onderzoek minder betrouwbaar.

Om de betrouwbaarheid in dit onderzoek toch te vergroten, is aandacht geschonken aan begripsafbakening en definities. In de vragenlijst zijn enkele controlevragen opgenomen, om de antwoorden van de respondent te kunnen vergelijken.

Bij (het vermoeden van) onduidelijkheden is getracht de betreffende vraag helderder te herformuleren. Daarnaast zijn (zoals eerder vermeld) verschillende interviewleidraden gemaakt voor de verschillende actoren die geïnterviewd zijn. Op deze manier is geprobeerd om vragen te stellen, waar de respondent antwoord op kán geven en die relevant zijn voor hem/haar.

2.7 Validiteit

Validiteit is de mate waarin hetgeen waar het onderzoek over gaat, daadwerkelijk onderzocht wordt (Babbie, 2007, Schreuder-Peters, 2005). Als bijvoorbeeld het onderzoek gaat over de aanpak van straatcoaches, moeten de interviewvragen niet (alleen) gaan over de aanwezigheid van overlast door een bepaalde groep jongeren. Een betrouwbaar onderzoek hoeft geen valide onderzoek of andersom te zijn (zie figuur 2).

Figuur 2: Betrouwbaarheid en validiteit (Bron: Babbie, 2007)

Babbie (2007) geeft aan dat, vergeleken met kwantitatieve onderzoeken, kwalitatieve onderzoeken hoger scoren op validiteit. De belangrijkste reden hiervoor is de flexibiliteit van een kwalitatief onderzoek. Tijdens een interview kan de onderzoeker het gesprek sturen en waar nodig dieper ingaan op een bepaald onderwerp. Als er vermoeden bestaat dat de respondent de vraag verkeerd heeft geïnterpreteerd, kan deze gecorrigeerd worden. Tevens bestaat de mogelijkheid om te observeren en zodoende kan gezien worden, waar respondenten bijvoorbeeld problemen hebben om een antwoord te geven. Om te achterhalen waarom bepaalde vragen voor problemen zorgen, kan doorgevraagd worden.

Er worden verschillende vormen van validiteit onderscheiden, te weten construct-, statistisch-, externe- en interne validiteit. Deze verschillende vormen worden in de volgende subparagrafen behandeld.

2.7.1 Construct validiteit

Construct validiteit is de mate waarin een meting van een variabele overeenkomt met een andere variabele die hetzelfde meet (Babbie, 2007; Schreuder-Peters, 2005; Shadish et al, 2002). Verschillende variabelen beogen namelijk hetzelfde te meten. Bijvoorbeeld het

spreeken van de *taal van de straat*, *herkenbaarheid* en *oprechtheid* meten allemaal de mate van een sterke vertrouwensband van jongeren met de straatcoach. Omdat het van belang is om de werkwijze van de straatcoach goed te kunnen vergelijken met de werkwijze van andere actoren, is in dit onderzoek veel aandacht besteed aan construct validiteit.

2.7.2 Interne validiteit

Interne validiteit behelst de validiteit van de relatie tussen oorzaak en gevolg. Bij de interne validiteit gaat het erom of de bevindingen daadwerkelijk het resultaat zijn van deze relatie (Shadish et al, 2002). Als bijvoorbeeld blijkt dat de aanpak van overlast van Marokkaanse jongeren *alleen* succesvol kan zijn door 24-uur straatcoaches te hebben, dan houdt dit in dat een integrale aanpak (en andere maatregelen) dus geen effect moet hebben op de aanpak van overlast.

Dit onderzoek scoort laag met betrekking tot interne validiteit. Het karakter van dit onderzoek leent zich niet om hoog te kunnen scoren op de interne validiteit. Een bedreiging voor de interne validiteit van dit onderzoek is bijvoorbeeld Ambiguous Temporal Precedence. Dit houdt in dat er geen duidelijkheid bestaat over welke variabele in de tijd vooraf ging. Daarnaast is er sprake van selectie, omdat dit een case studie is, zijn de gemeenten geselecteerd waardoor zij misschien systematisch verschillen van andere gemeenten.

Om niet al te laag te scoren op de interne validiteit is getracht om de context waarin de onderzochte straatcoaches operen, de werkwijze van de straatcoaches en de randvoorwaarden zo goed mogelijk in kaart te brengen. Op deze manier is het mogelijk om (met de nodige voorzichtigheid) generaliseerbare uitspraken te doen.

2.7.3 Statistische validiteit

Statistische validiteit behelst de volgende twee componenten (Shadish et al, 2002, p42):

1. Is er sprake van covariantie bij de gemeten oorzaak en gevolg en,
2. in welke mate covariëren ze met elkaar.

Zoals eerder aangegeven, is er hier geen sprake van een statistisch onderzoek. Vandaar dat dit onderzoek laag scoort op statistische validiteit.

2.7.4 Externe validiteit

Externe validiteit houdt in dat hetgeen wat gemeten is, hetzelfde blijft bij variatie in personen, setting, onderzoeksmethode en uitkomsten (Shadish et al, 2002). Het komt erop neer dat de onderzoeksresultaten gelijk moeten blijven ongeacht de personen die zijn benaderd, de setting waarin het onderzoek zich heeft plaatsgevonden en de onderzoeksmethode die is gehanteerd. Bij een andere onderzoeksmethode zouden dus dezelfde conclusies gevonden moeten worden. Om dit onderdeel zo hoog mogelijk te laten scoren, wordt op verschillende manieren getracht hetzelfde te meten. Zo wordt literatuuronderzoek vergeleken met het veldonderzoek. In de literatuuronderzoek wordt bijvoorbeeld bepaald hoe straatcoaches effectief kunnen zijn en in het veldonderzoek wordt geanalyseerd hoe ze in praktijk werken. Daarnaast zijn verschillende mensen geïnterviewd om de context, werkwijze en randvoorwaarden duidelijker in kaart te brengen. Zo zijn straatcoaches over hun werkzaamheden geïnterviewd, maar ook hun teamleider(s), jongeren en buurtbewoners. Daarnaast is dit onderzoek uitgevoerd in twee verschillende gemeentes (settings) met verschillende groottes en problematiek. Dit onderzoek scoort dus betrekkelijk hoog op externe validiteit.

2.8 Conclusie

Het straatcoachen is tot op heden niet wetenschappelijk onderzocht. Vandaar dat dit onderzoek een exploratief karakter heeft gekregen. Gezien het tijdsbestek dat beschikbaar is voor dit onderzoek is gekozen voor een kwalitatief onderzoek. Een kwantitatief onderzoek

zou bovendien een nul- en eindmeting vereisen. De gegevens die daarvoor nodig zijn ontbreken echter.

Dit onderzoek behelst zowel een literatuur- als een veldonderzoek. Het literatuuronderzoek is vormgegeven door de analyse van de werkwijzen van politie en het jongerenwerk. Daarnaast behelst het literatuuronderzoek de succes- en faalfactoren van de aanpak van Marokkaanse jongeren in de straatcultuur. Het veldonderzoek is vormgegeven door case studies in twee gemeenten, te weten Nijmegen en Helmond. Daar zijn straatcoaches, teamleiders, beleidverantwoordelijke, politie en wijkbewoners/winkeliers geïnterviewd.

Door de gekozen onderzoeksmethode (kwalitatief) en het relatief beperkt aantal case studies is betrouwbaarheid een probleem in dit onderzoek. De impact daarvan op de resultaten van dit onderzoek is zoveel mogelijk beperkt door interviews met verschillende partijen en controlevragen in de vragenlijst op te nemen. Verder is geprobeerd om de aanpak zo gedetailleerd mogelijk te beschrijven. Al met al heeft dit geresulteerd in een redelijk betrouwbaar kwalitatief onderzoek.

Validiteit is een tweede punt dat van belang is voor een onderzoek. Aangezien dit een kortdurend kwalitatief onderzoek is, kan het niet hoog scoren op interne en statistische validiteit. Wel scoort dit onderzoek relatief hoog op construct en externe validiteit. Dit komt enerzijds door het zo goed mogelijk afbakenen van definities en bijbehorende variabelen en anderzijds door verschillende onderzoeksmethoden (literatuur en veldonderzoek) te hanteren.

3. Marokkaanse jongeren: overlast en straatcultuur

In dit onderzoek staat overlastgevend gedrag centraal. Een goede definitie voor overlastgevend gedrag is echter lastig te formuleren. Grenzen tussen overlastgevende en delinquente gedragingen kunnen namelijk vaag zijn. Het in brand steken van een container kan zowel gezien worden als een misdrijf, maar ook als overlast. Bedreigen van voorbijgangers is bij wet verboden, maar mensen kunnen dit ervaren als overlast. Volgens Van den Brink (2002) gaat het bij overlastgevend gedrag niet altijd om gedragingen die strafbaar zijn, maar om gedragingen die emoties als angst, boosheid en verdriet kunnen oproepen. Verder speelt subjectiviteit een rol: wat door sommigen als overlast wordt ervaren, wordt door anderen niet als zodanig ondervonden (van Amersfoort & van Heerwaarden, 2005). Van Amersfoort et al (2005) stellen dat overlast van jeugd contextafhankelijk is doordat het een proces van interactie is van deze jeugd met haar omgeving. Hierin speelt volgens hen tijd, frequentie, plaats en dergelijke een belangrijke rol. Ernst van de (gepercipieerde) overlast neemt toe naarmate meer jongeren in een gemeente aanwezig zijn en bij verstedelijking (Ferwerda & Ham, 2010). Pels et al (2003, p. 11) hebben het volgende geschreven over overlastgevend gedrag: *“Het gaat hierbij meestal om normafwijkend gedrag voor de adolescentiefase. Overlastgevend gedrag kan samengaan met (kleine) criminaliteit, en een deel van de overlastgevende adolescenten behoort tot de kleine kern die structureel delinquent gedrag vertoont en daarin met het ouder worden persisteert”*.

In dit onderzoek wordt met overlastgevend gedrag van Marokkaanse jongeren door bovengenoemde redenen *normafwijkend gedrag bedoeld, dat bij burgers emoties als angst, boosheid en verdriet (kan) oproepen*.

De overlast die in het algemeen door jongeren wordt veroorzaakt is door Noorda en Veenbas (2006, p4) in de volgende lijst samengevat:

- geluidsoverlast: brommers, ghettoblaster, geschreeuw
- vervuiling: glas en andere rommel worden niet in de prullenbak gedeponed en achteraf ook niet opgeruimd.
- vernielingen en graffiti: zulke vernielingen betreffen bijvoorbeeld speeltoestellen van kinderen of van straatmeubilair. Ze worden soms aangericht door concurrerende groepen. Openbare gebouwen en muren worden beklad.
- laat rondhangen: jongeren gaan soms door tot diep in de nacht.
- versperren van de weg: van een groep gaat een dreigende werking uit. Het winkelend publiek, bewoners die hun tuinpad versperd zien of bezoekers van een gebouw waarbij wordt rondgehangen, voelen zich bedreigd of blijven weg.
- oneigenlijk gebruik: jongeren nemen bijvoorbeeld een speelplek van kleine kinderen in bezit.
- belemmering van privacy: jongeren die op een woonerf rondhangen ‘kijken het eten uit je mond’ of maken conversatie en tv-gebruik op normale sterkte onmogelijk.
- gebruik van alcohol en drugs: in het zicht van iedereen nuttigen jongeren alcohol en roken softdrugs. Sommige volwassenen ergeren zich aan verkeerde voorbeeldwerking.
- agressie en gebrek aan aanspreekbaarheid: de jongeren zijn soms moeilijk aanspreekbaar op hun gedrag. Volwassenen die kritiek uiten worden wel eens onthaald op verbale agressie, in de trant van ‘we weten waar je auto staat’. Ook komen jongeren afspraken die bijvoorbeeld met de politie zijn gemaakt niet altijd na.

3.1 Categorieën van jeugdgroepen

Jeugdgroepen kunnen in verschillende categorieën worden ingedeeld. Hakkert, van Wijk, en Ferweda (1998) maken onderscheid tussen de hinderlijke groep en de overlastgevende groep. Deze laten gedrag zien als schreeuwen, schelden, harde muziek draaien, hinderen of bedreigen van voorbijgangers, het plegen van vernielingen, agressie en mishandelingen. Na Hakkert et al. (1998), hebben Beke, van Wijk en Ferweda (2000) een shortlist⁸ gemaakt voor het indelen van jongeren in de groepen hinderlijk, overlastgevend en crimineel⁹. Deze lijst is later uitgebreid met ‘prettige’ hanggroep, oftewel een groep die niet voor overlast zorgt (Van Amersfoort & Van Heerwaarden, 2005; Kaldenbach 2008B, Ferwerda & Kloosterman, 2004). Sommige voegen aan deze vier categorieën nog een vijfde categorie toe, te weten bendes en gangs (Tong Sang & Loef, 2008). Omdat in Nederland nauwelijks sprake is van bendevorming en gangs (in vergelijking met Amerika) zal verder niet op deze categorie ingegaan worden. In tabel 1 staat meer informatie over de verschillende categorieën jeugdgroepen.

Tabel 1: De vier categorieën van jeugdgroepen	
Aanvaardbare jeugdgroep	Dit zijn jongeren die in groepen rondhangen, maar niet als hinderlijk, overlastgevend of crimineel worden aangemerkt (van Amersfoort et al, 2005). De omgeving ziet hen niet als een probleem omdat ze binnen de normatieve grenzen die de sociale omgeving stelt functioneren.
Hinderlijke jeugdgroep	Deze groep jongeren veroorzaakt vaak bewust of onbewust overlast voor de omgeving (Tong Sang et al, 2008). Ze trekken zich weinig aan van de omgeving, zijn wat luidruchtig af en toe, maken zich incidenteel schuldig aan kleine vernielingen, geweldsdelicten en/of vermogensdelicten (Beke et al, 2000). Over het algemeen wordt door Beke et al. (2000) gesteld dat ze nog relatief gevoelig zijn voor autoriteit en aanspreekbaar zijn.
Overlastgevende jeugdgroep	Samenhang binnen overlastgevende groepen is sterker dan bij hinderlijke groepen (Tong Sang et al, 2008). Ze zijn nadrukkelijker aanwezig waarbij de mate van overlast ernstiger (en serieuzer) begint te worden. Het gaat bij deze groep vooral om provocerend optreden, omstanders lastig vallen door ze uit te schelden of intimideren, plegen regelmatig vernielingen en gaan sneller (en vaker) over op geweld (Beke et al, 2000). Deze groep is verder minder goed te corrigeren als de hinderlijke groep en trekt zich minder van de omgeving aan.
Criminele jeugdgroep	Deze groep bestaat uit jongeren die voor het criminele pad hebben gekozen. Ze hebben een verleden opgebouwd met politiecontacten door de delicten die ze plegen en de ernst hiervan (Beke et al., 2000). Reden voor het plegen van delicten is niet meer uitsluitend respect en aanzien, maar vooral financieel gewin. Ook speelt (het handelen van) drugs en wapenbezit een grote rol bij deze groep (Kaldenbach, 2008B). Criminele groepen hangen niet in dezelfde hoedanigheid rond op straat als de hiervoor genoemde categorieën (Noorda et al, 2006).

⁸ Meer informatie over de shortlistmethode kan teruggelezen worden in ‘Problematische Jeugdgroepen in Nederland’ van Ferwerda en Ham (2010).

⁹ Ferwerda et al. (2010) hebben 1.760 problematische jeugdgroepen in Nederland in beeld gebracht. Van deze 1.760 groepen waren volgens hen 1.341 hinderlijke, 327 overlastgevende en 92 criminele jeugdgroepen. Beke van Wijk en Ferwerda (2000) hebben geconstateerd dat bijna de helft van de problematische jeugdgroepen multicultureel van aard is en dat jeugdgroepen waarvan de gehele samenstelling niet-Nederlands⁹ is, de meest problematische zijn.

Marokkaanse jongeren in de straatcultuur kunnen vooral gecategoriseerd worden als overlastgevend jeugdgroepen en criminele jeugdgroepen volgens de Beke-lijst. Zij vertonen veel overlastgevend gedrag (zoals schreeuwen, laat rondhangen etc.), intimiderend gedrag (zoals bedreigen, belagen, provoceren etc.) en crimineel gedrag (mishandelen, dealen, vernielen etc.).

3.2 Factoren van overlastgevend gedrag bij Marokkaanse jongeren

In deze paragraaf wordt beschreven welke factoren ten grondslag liggen aan overlastgevend gedrag van Marokkaanse jongeren op straat. Deze paragraaf concentreert zich daarmee op een verscheidenheid aan factoren die afzonderlijk maar ook gezamenlijk ertoe kunnen leiden, dat Marokkaanse jongeren overlast veroorzaken. Hierbij dient opgemerkt te worden, dat in dit onderzoek geen diepgaande uitleg wordt gegeven van de oorzaak van overlastgevend gedrag van Marokkaanse jongeren. Hier is al veel en degelijk onderzoek¹⁰ naar verricht. In het kader van dit onderzoek zullen enkele factoren belicht worden, om een indruk te geven waarom jongeren op straat hangen en overlastgevend gedrag vertonen.

3.2.1 Gebrek aan zelfcorrectie door opvoedingsstijl

Overlastgevend gedrag kan ontstaan door een gebrekkige zelfcorrectie veroorzaakt door de opvoeding. Sociale en morele intelligentie ontwikkelen zich bij kinderen door enerzijds de relatie met de ouders en anderzijds de relatie met andere volwassenen en kinderen (WODC, 2008). Gedurende de eerste levensjaren van een kind is het vooral egocentrisch en heeft het respect voor de ouders vanwege een mengvorm van angst en affectie, regels kunnen begrepen worden door de consequenties die eraan vastzitten. Op een hoger niveau leren kinderen dat ze samen moeten werken op basis van gelijkwaardigheid om doelen te bereiken. Hierdoor leert het kind dat het hebben van coöperatieve relaties belangrijk en succesvol is bij wederzijdse overeenstemming (WODC, 2008). Om dit niveau te kunnen bereiken moeten kinderen een bepaald empathisch vermogen hebben ontwikkeld, wat inhoudt dat het kind zich realiseert dat anderen een verschillende mentale toestand kunnen hebben en zij zich hierin kunnen inleven. De basis voor dit empathisch vermogen wordt gelegd gedurende de 2de en 3de levensjaar, het zorgt voor pro-sociaal gedrag (WODC, 2008). Bij overtreding van opgelegde waarden en normen voelt het kind (door het empathisch vermogen en gewetensvorming) schuldgevoelens. Hoe beter de relatie met de sociale omgeving, des te groter de schuldgevoelens zullen zijn. Een negatieve ouder-kind relatie kan deze ontwikkeling nadelig beïnvloeden, dit wordt als een voorspeller van mogelijke toekomstige gedragsproblemen gezien.

Wanneer een kind de ontwikkeling niet naar behoren doormaakt kan 'egocentrische bias' optreden (WODC, 2008). Jongeren denken dan vanuit een egocentrisch perspectief en hebben het gevoel dat hun eigen behoeften eerst komen, net zoals bij een kind. Een dergelijk vertraagde ontwikkeling brengt met zich mee dat schadelijk gedrag tegenover anderen gerechtvaardigd wordt (WODC, 2008). De intentie van anderen wordt niet goed geanalyseerd en het eigen gedrag niet goed geëvalueerd. Het individu voelt dan geen verantwoordelijkheid voor zijn handelingen en heeft daardoor ook minder last van schuldgevoelens. In een groep waarbij groepsdynamische processen een rol spelen en jongeren elkaar aanmoedigen om ongewenst gedrag te tonen, wordt dit effect versterkt (Zie paragraaf 3.3.2).

De opvoedstijl van sommige Marokkaanse ouders in een achterstandspositie, kan zorgen voor een gebrekkig gewetensvorming bij hun kinderen en een daarmee gepaard gaand gebrek aan empathisch en zelfcorrigerend vermogen (WODC, 2008). De opvoedingsstijl is te typeren als autoritair waarbij tegenspraak niet vanzelfsprekend is. Hierbij wordt weinig uitleg gegeven

¹⁰ Enkele van deze onderzoeken: van Gemert (1998), Pels (2003), de Jong (2007), Vandenbroucke et al. (2008), Van Strijen (2009), WODC (2008), WWI (2009), RMO (2008).

over genomen beslissingen. Een gebrekkig kennis van de Nederlandse taal en cultuur zorgt er verder voor, dat ouders niet door anderen kunnen worden aangesproken op het gedrag van hun kind. Als hun kind bij dergelijke gesprekken moet vertalen, kan deze het onderwerp in zijn voordeel manipuleren. De jongeren worden verder in mindere mate gesteund en begeleid in hun zoektocht naar de eigen identiteit. Daarnaast begrijpen ouders de verwachtingen van de Nederlandse instituties niet goed en wordt machogedrag door jongens geaccepteerd. Een laatste belangrijke reden waarom Marokkaanse jongeren op straat hangen, is het gebrek aan ruimte in de relatief kleine huizen met grote gezinssamenstellingen. Daardoor is tevens sprake van minder toezicht op deze kinderen, zowel binnen- als buitenshuis.

3.2.2 Vrijtijdsbesteding

Buitenshuis wordt het belang van positieve vrijetijdsbesteding door de gemeente Utrecht (2009) omschreven als een belangrijke bijdrage aan de fysieke, psychosociale en emotionele ontwikkeling van de jongeren. Daarnaast hebben jongeren minder tijd voor negatieve vormen van vrijetijdsbesteding, kunnen jongeren sterke eigenschappen van zichzelf ontdekken en raken ze meer betrokken bij de maatschappij (Hoffman, 2003, gemeente Utrecht, 2009).

Deelname aan vrijetijdsactiviteiten is gering onder Marokkaanse jongeren (WODC, 2008). In activiteiten buitenshuis wordt niet geparticipeerd vanwege uiteenlopende factoren. Zo kunnen jongeren niet op de hoogte zijn van het aanbod, een bepaalde angst voor de cultuur ervan hebben of simpelweg het geld er niet voor (over) hebben. Marokkaanse jongeren brengen wel relatief veel tijd door op straat met hun leeftijdgenoten. Zonder toezicht van volwassenen en waarden en normen van verenigingen zijn ze dan vrij om hun eigen waarden en normen in te vullen¹¹. Veel vrije tijd brengt daarnaast verveling met zich mee en deze jongeren proberen hun verveling tegen te gaan door kicks te zoeken (Salhi et al, 2005). Dit gaat veelal gepaard met overlastgevend en soms zelfs delinquent gedrag.

3.2.3 Gebrekkige binding met familie en maatschappij

Binding met de omgeving en maatschappij is, volgens de sociale bindingstheorie, een reden waarom mensen geen overlastgevend of delinquent gedrag vertonen. Hoe meer een persoon zich verbonden voelt met de maatschappij, des te meer deze zich aan de waarden en normen van die maatschappij zal proberen te houden (Goris et al, 2007; Pels, 2003). Binding met het gezin, de buurt en de school, zorgt ervoor dat jongeren een kosten- batenafweging gaan maken van hun gedrag (Pels, 2003). Zo zal een jongere die een goede relatie heeft met zijn ouders veel te verliezen hebben bij normafwijkend gedrag (Pieters, 2004; Salhi et al, 2005). Bij de meeste onderzoeken wordt geconstateerd dat Marokkaanse jongeren een gebrekkige en daarmee samenhangend niet functionerende binding hebben met de maatschappij en het gezin. Volgens Ilias El Hadioui (reactie op RMO rapport (2008)) is ontkoppeling van de jongeren met het gezin en de maatschappij de fundamentele oorzaak van overlast. De relatie met de ouders wordt vaak gekenmerkt met woorden als onbegrip, weinig communicatie, cultuur- en generatiekloof. De jongeren voelen zich ook onbegrepen door de maatschappij. Vollebergh (2002) stelt dat allochtone jongeren in een maatschappij opgroeien die in toenemende mate weinig positief staat tegenover hen. Zij komt tot de conclusie dat etnische uitsluiting zich dagelijks manifesteert en dat dit gevolgen heeft voor de sociale ontwikkeling van allochtone jongeren. Ook labelen¹² werkt negatief op de binding van Marokkaanse

¹¹ Vanuit een opvoedingskundig perspectief is het creëren van eigen regels door kinderen zonder toezicht van de ouders niet bevorderlijk voor diens ontwikkeling. Marokkaanse jongeren vinden volgens Pieters (2004) dat ouders hen teveel vrijheid geven buitenshuis en niet genoeg controleren.

¹² Labelen is gebaseerd op vooroordelen en beeldvorming, het is als het ware het 'plakken van een etiket' op een persoon of groep, op basis van bijvoorbeeld uiterlijke kenmerken of etnisch achtergrond (van Dijk et al., 2006). Labelen heeft een nadelig psychologisch effect op de gelabelde. De persoon of groep die gelabeld wordt kan zich

jongeren met de Nederlandse maatschappij. Labelen kan bij Marokkaanse jongeren voorkomen door veelvuldig negatieve aandacht in de media, maar ook door de directe omgeving (bijvoorbeeld door mensen die vermijdingsgedrag vertonen door om hen heen te lopen). In groepsriminaliteit (Ministerie van Justitie, 1998, p30) staat een helder voorbeeld van labelen en selffulfilling prophecy: *“Mods en rockers die aan de kust hun vertier zochten, kregen het stempel van georganiseerde bendes. De autoriteiten reageerden ook op andere groepen jongeren in de omgeving (kampeerders) alsof deze deel uitmaakten van ruziënde bendes. Het zwaar aangezette politieoptreden resulteerde in meer groepscohesie en meer polarisatie wat op zijn beurt leidde tot meer geweld”*.

Deze ontwikkelingen lijken ervoor te zorgen dat deze groep zich afzet tegen de Nederlandse maatschappij. Zo zijn deze jongeren volgens Vollebergh (2002) alert op potentiële vijandigheid en hebben zij de neiging tot externe attributie (anderen de schuld geven van conflicten). Marokkaanse jongeren zijn *“veel gevoeliger voor negatieve informatie over zichzelf en beoordelen hun eigen sociale prestaties als aanzienlijk slechter, ook na controle voor verschillen in daadwerkelijke sociale gedragingen”* (Vollebergh, 2002, p. 17).

3.2.4 Culturele en sociaal-psychologische factoren

Sommige onderzoekers wijten de gebrekkige binding van Marokkaanse jongeren met de maatschappij aan culturele factoren. Het gebrek aan binding komt volgens deze onderzoekers, waaronder Wermölder (2005) en van Praag (2006), doordat in het Marokkaanse (specifiek in het Riffijnse) cultuur, loyaliteit aan de eigen familie hoog aangeschreven staat en sprake is van gebrek aan loyaliteit aan de buitenwereld. Met de Nederlandse ‘buitenwereld’ identificeert men zich volgens van Praag (2009) niet omdat deze ongelovig, zedeloos en soft is. De Marokkaanse jongeren identificeren zich wel met lotgenoten op straat. Hiermee vormen ze een nieuwe en sterke band waarbij (een andere vorm van) loyaliteit een rol speelt.

Ander onderzoek op dit gebied, zoals die van Trees Pels (1998), laat echter zien dat het mensbeeld (en daarmee gepaard cultuurbeeld) van Marokkaanse ouders geen directe aanleiding moet geven voor overlastgevend gedrag. Zo zouden Marokkaanse ouders willen dat hun kinderen respect hebben voor ouderen, beleefd zijn, schaamte hebben, niet onnodig op straat hangen, niet roken, niet stelen, geen alcohol consumeren, eerlijk en betrouwbaar zijn, zorgzaam zijn, goed omgaan met anderen en liefdevol zijn (Pels, 1998).

Prestatiedrang lijkt een andere verklaring te geven voor overlastgevend gedrag van Marokkaanse jongeren. Prestatiedrang valt onder andere te verklaren op basis van cultuur. Volgens Hofstede (1984) komt deze prestatiedrang namelijk voort uit de masculiene cultuur. Hij onderscheidt masculiene en feminiene cultuur op basis van sociaal en egogebonden waarden. In een masculiene cultuur zijn bijvoorbeeld status, erkenning, hoog inkomen en respect belangrijke waarden. Terwijl bij een feminiene cultuur zoals die in Nederland, goede relaties, gelijkwaardigheid en samenwerking belangrijk worden geacht.

De straatcultuur waarin Marokkaanse jongeren belanden, is vooral een masculiene cultuur waar zichtbare prestaties gelden. Het gaat hierin eveneens om status, erkenning en respect, maar deze worden echter op een andere dan gebruikelijke manier vergaard (zie verder paragraaf 3.3)

3.2.5 Verscheidenheid aan factoren

De sociale bindingstheorie, labeling theorie, culturele aspecten, vrijetijdsbesteding en de opvoedingsstijl zijn niet de enige factoren die verklaren waarom sommige Marokkaanse jongeren in de straatcultuur belanden. Sociaal-economische factoren (geldproblemen hebben), migratiefactoren (vaders die niet bij de opvoeding van de kinderen aanwezig waren omdat ze

gedragen naar het beeld dat de omgeving heeft. Hierbij speelt slachtofferschap een rol, de gelabelde wijt de oorzaak van zijn gedrag aan de omgeving

in Nederland als gastarbeider gingen werken (van Praag, 2006)) en groepdynamische factoren kunnen eveneens een rol spelen.

De Marokkaanse jongeren voelen zich niet begrepen door hun ouders of door de maatschappij. Zij zoeken een uitweg en vinden deze op straat. Deze wijkt fundamenteel af van de thuiscultuur als ook van de maatschappij. Jongeren met soortgelijke problemen ontmoeten elkaar op straat. Hier begint het proces van distantiëren van de maatschappij en haar waarden en normen en het creëren van eigen waarden en normen met de bijbehorende taal en cultuur.

3.3 Straatcultuur

In de voorgaande paragraaf is uitgelegd welke factoren ervoor zorgen dat Marokkaanse jongeren een uitweg zoeken op straat. Op straat hebben ze te maken met een straatcultuur met bepaalde kenmerken, waarden en normen. In deze paragraaf zal nader ingegaan worden op het begrip straatcultuur. De overlast gepleegd door de Marokkaanse jongeren speelt namelijk in die setting een rol. Daarom is het begrijpen van de straatcultuur een belangrijke voorwaarde om te kunnen verklaren waarom de politie en het jongerenwerk moeite hebben met de Marokkaanse doelgroep.

3.3.1 Begripafbakening

Straatcultuur is een begrip die voor verwarring kan zorgen. Om deze verwarring te voorkomen heeft van Strijen (2009) dit concept als volgt beschreven:

“Cultuur is de totale levensstijl van een samenleving of groep zoals die tot uiting komt in normen en waarden, gewoonten, tradities, taal, wetenschap en kunst.

Straatcultuur is een gezamenlijk gedragen gevoel onder groepen jongeren. Dit gevoel vertaalt zich in allerlei (afwijkende) opvattingen, gedragingen, normen en waarden en zelfs een eigen taalgebruik en vormt op deze wijze een op zichzelf staande cultuur. Kenmerkend voor de straatcultuur is het weigeren zich te conformeren aan de algemene lijn van de maatschappij. Afzetten tegen en wantrouwen ten opzichte van de burgercultuur, de meest dominante cultuur binnen de maatschappij, staat centraal. Dit geldt in het bijzonder voor personen en instanties die vanuit de burgercultuur ‘het gezag’ vertegenwoordigen.”

Straatcultuur staat dus voor het gedrag, waarden, normen en manier van communiceren van jongeren op straat. Straatcultuur wordt vaak verward met hangjongeren (Van Strijen, 2009). Hangjongeren staan op bepaalde plekken en kunnen onderdeel uitmaken van de straatcultuur maar dat hoeft niet. Het gaat namelijk niet alleen om jongens die op straat hangen, maar om het gedrag en manier van communiceren.

Volgens van Veen (2006) is straatcultuur een subcultuur. Dit is echter een misvatting volgens van Strijen (2009). Een subcultuur bestaat uit jongeren die meestal een gezamenlijke interesse hebben, zoals bij extreem-rechtse jongeren. De straatcultuur is meer plaatsgebonden (soms wordt dit ook postcodeloyaliteit genoemd) en wordt omarmd door jongeren van verschillende achtergronden, situaties en interesses. Verder heerst onder de jongeren in een straatcultuur het gevoel niet geaccepteerd te worden door de maatschappij, juist dit gevoel doorbreekt de cultuurbarrières (van Strijen, 2009).

3.3.2 Groepdynamische processen en respect

Bij overlastgevende groepen jongeren spelen groepdynamische processen een rol, welke vooral merkbaar zijn in de straatcultuur. Onder invloed van de groep wordt minder aandacht besteed aan opleiding en werk en meer aan het afzetten tegen de dominante cultuur. Jongeren in de straatcultuur zijn loyaal aan elkaar, al gaat dit ten koste van opleiding en werk. Ook het

plegen van strafbare feiten en elkaar hiervoor niet verklikken komt voor (van Strijen, 2009). Het gedrag van de groep bepaalt voor een grote deel het gedrag van de individuele groepslid (Ministeries van Justitie, 1998). Een individu zou zelf niet snel overgaan in overlastgevend gedrag, in groepsverband gaan jongeren sneller over tot overlastgevend gedrag (Engbersen et al, 2005). Dit komt onder meer omdat jongeren zich in een groep sterker voelen, ze willen erbij horen, zichzelf bewijzen, respect verdienen en aanzien en status verwerven (Lynch et al, 1992). Jongeren kunnen zich bovendien niet zonder meer terugtrekken uit de groep. Dat brengt uitsluiting en daarmee gepaard gaande sociale consequenties met zich mee. Jongeren die de groep verlaten kunnen door de groep gepest en voor verrader worden uitgemaakt. Verder hebben deze jongeren geen steun meer vanuit de groep.

Respect en daarmee verbonden status, eer en schaamte staan centraal binnen zowel de Marokkaanse als de straatcultuur waarin vooral Marokkaanse jongens zich begeven (Kaldenbach, 2008B; Kop et al, 2007; Bovenkerk, San & de Vries, 1999; Werdmolder, 2005; van Veen, 2006; van Strijen, 2009). In de straatcultuur wordt respect verworven en verdiend door bijvoorbeeld het hebben van tatoeages, seksueel contact, participeren in vechtpartijen, het hebben van spierballen, tonen van lef enzovoort. Toegeven aan emoties zoals angst en het toegeven van fouten hoort niet bij een dergelijk cultuur¹³. Volgens Kaldenbach (2008A) verzetten jongeren in de straatcultuur zich tegen gezag in het algemeen. Het gaat hierbij dus niet alleen om de politie maar ook docenten, zwembadpersoneel, buschauffeurs, controleurs enzovoort. Door de hiervoor genoemde redenen, is de straatcultuur vooral te categoriseren als een masculiene cultuur waarin dagelijkse en zichtbare prestaties van belang zijn. Hierbij geldt dat gezichtsverlies, verlies van respect is (van Veen, 2006). Van Strijen (p. 59, 2009) geeft hiervan een praktijkvoorbeeld: *“Alles was een competitie waarbij de winnaar zichzelf met veel bombarie liet gelden. Er werd niet zomaar getafeltenist, nee, deze gasten speelden alsof ze de wereldcup aan het spelen waren. Maar ook een potje kaarten, een computerspel, zelfs het gooien met een dobbelsteen”*. In dit voorbeeld maakt Van Strijen (2009) duidelijk dat de communicatie binnen de straatcultuur ruwer, vaak non-verbaal en overdreven is. Jongeren uit een dergelijk cultuur eisen voortdurend respect en zijn hier soms extreem gevoelig in doordat hun eergevoel constant op spanning staat (Kaldenbach, 2008B).

Binnen de straatcultuur is in tegenstelling tot bijvoorbeeld subgroepen geen sprake van een permanente leider (Kop et al, 2007, Van Gemert, 2002). Er is sprake van een dynamisch machtsverhouding waarin Marokkaanse jongens elkaar uitdagen en opstoken. De jongeren zijn bang voor gezichtsverlies en zijn daarom vatbaar voor opmerkingen van groepsleden. Om zichzelf te bewijzen, respect te winnen en geen gezichtsverlies te leiden kunnen ze makkelijker overgaan op (extreem) overlastgevend en/of crimineel gedrag.

3.4 Conclusie

Marokkaanse jeugdgroepen in de straatcultuur kunnen vooral gecategoriseerd worden als overlastgevende en criminele groepen volgens de Beke-lijst. Zij vertonen veel overlastgevend gedrag (zoals schreeuwen, laat rondhangen etc.), intimiderend gedrag (zoals bedreigen, belagen, provoceren etc.) en crimineel gedrag (mishandelen, dealen, vernielen etc.). Hier zijn volgens de literatuur enkele oorzaken aan te wijten.

Het kan zijn dat sommige Marokkaanse jongeren, door een verschil in opvoedstijl in vergelijking met Nederlandse jongeren, gebrekkige empathisch vermogen ontwikkelen. De Marokkaanse opvoedstijl is namelijk in een relatief grote mate autoritair te noemen, waarin tegenspraak niet vanzelfsprekend is. Een negatieve ouder-kind relatie die hierdoor kan ontstaan, kan voor een gebrekkig empathisch vermogen zorgen. Hierdoor ontwikkelen

¹³ Volgens de Jong (2007) zijn er ruwweg zeven straatwaarden te onderscheiden: weerbaarheid (voor zichzelf opkomen), loyaliteit (in geval van conflicten met buitenstaanders), onkwetsbaarheid (hard zijn), moed tonen, waakzaamheid, succes uitstralen en gevat zijn.

jongeren een beperkte gewetensvorming en een egocentrische bias. Het eigen gedrag wordt niet goed geëvalueerd en het gedrag van anderen anders geïnterpreteerd. De persoon zelf staat voorop en gevoelens van schuld of medelijden met een ander ontbreken. Als er een probleem is, is dit vaak de schuld van de 'ander'.

De relatief grote gezinssamenstellingen en de relatief kleine huizen zorgen er verder voor, dat Marokkaanse jongeren de straat opzoeken. Hier is sprake van beperkt toezicht door ouders, waardoor jongeren makkelijker regels overtreden en hun eigen waarden en normen kunnen invullen. Uit onderzoek blijkt verder dat Marokkaanse jongeren buitenshuis, relatief weinig participeren in positieve vrijetijdsbesteding.

Door het gebrek aan een positieve ouder-kind relatie ontwikkelen kinderen naast een gebrekkig empathisch vermogen, ook weinig binding met de ouders. Een deel van de Marokkaanse jongeren voelt daarnaast ook weinig binding met de Nederlandse maatschappij. Dit komt doordat ze opgroeien in een maatschappij waarin steeds meer negatieve aandacht is voor Marokkanen en uitsluiting plaatsvindt. Labeling die hiermee gepaard gaat zorgt er verder voor dat Marokkaanse jongeren zich distantiëren van de maatschappij en gaan gedragen zoals van hen verwacht wordt. Doordat deze jongeren zich distantiëren van de maatschappij, verzetten ze zich ook tegen diens gezaghebbers. Dit betreft niet alleen de politie, maar ook docenten, buschauffeurs, zweminstructeurs enzovoort.

Cultuur speelt volgens sommige onderzoekers ook een rol bij overlastgevend gedrag van jongeren. Zo wordt de Marokkaanse cultuur als een masculiene cultuur geclassificeerd waarbij status, erkenning en respect belangrijke waarden zijn. Marokkaanse jongeren zouden zich willen bewijzen en respect verdienen alleen gebeurt dit in de straatcultuur op een andere manier dan gebruikelijk. Binnen de straatcultuur staat respect namelijk centraal en is dit 'makkelijk' maar vooral snel en door zichtbare prestaties te verwerven (zoals bijvoorbeeld door vernieling, tatoeages, seksueel contact hebben, grote mond tegen gezag). Ook groepsdynamische processen spelen daarbij een sterke rol, wat zich in de straatcultuur vooral kenmerkt door loyaal zijn aan de groep, elkaar uitdagen en voortdurende machtsconflicten. Jongeren willen bij de groep horen, zichzelf bewijzen en respect, aanzien en status verwerven. Marokkaanse jongeren in de straatcultuur eisen voortdurend respect. Hun eergevoel staat constant op het spel. Gezichtsverlies betekent verlies van respect waardoor jongeren soms (extreem) gevoelig kunnen zijn voor opmerkingen, vooral wanneer deze voor de groep worden uitgesproken.

Er zijn dus verschillende oorzaken te noemen waardoor Marokkaanse jongeren in specifiek gevoelig zijn voor de invloeden van de straatcultuur. Wanneer ze in een dergelijk cultuur verzeild raken, zorgen diens waarden, normen en groepsdynamische processen voor een ontwikkeling van hinderlijk, naar overlastgevend tot zelfs crimineel gedrag.

4. Bestrijding van overlast van Marokkaanse jongeren

In het vorige hoofdstuk is op basis van literatuur uitgelegd waarom Marokkaanse jongeren op straat in een straatcultuur belanden en wat voor overlast ze daar plegen. In dit hoofdstuk wordt de bestrijding van overlast behandeld. Het gaat hierbij om het achterhalen van een passende manier om overlast van Marokkaanse jongeren te doen verminderen. Dit zal beschreven worden op drie verschillende manieren, om zo te kunnen bepalen in welke mate de werkwijze van verschillende (uitvoerende) professionals past bij de doelgroep. Allereerst zal aan de hand van literatuur beschreven worden welke aanpak bij Marokkaanse jongeren in de straatcultuur het beste werkt. Vervolgens zal de presentiemethodiek behandeld worden. Dit is een methodiek die berust op het creëren van vertrouwensrelaties en binding met moeilijk bereikbare doelgroepen, zoals Marokkaanse jongeren in de straatcultuur. Daarnaast worden andere initiatieven behandeld die te maken hebben gehad met Marokkaanse overlastgevende jongeren. Tot slot wordt aan de hand van de bevindingen een lijst met elementen weergegeven die succesvol kunnen zijn bij de bestrijding van overlast van de Marokkaanse doelgroep.

4.1 Omgaan met en aanpakken van jongeren in de straatcultuur

Allereerst is het nuttig om te weten welke waarden jongeren in de straatcultuur hechten aan de (werkwijze van) professionals, alvorens ingegaan wordt op de onderdelen van een mogelijk effectieve aanpak.

Jongeren in de straatcultuur hebben behoefte aan *duidelijkheid, consistentie en het nakomen van gedane beloftes* (Kaldenbach 2008B). Ook vinden jongeren het belangrijk dat *geluisterd* wordt naar hen en dat ze met *respect worden aangesproken* (Noorda et al., 2006). De professional zal zich moeten kunnen onderscheiden met iets wat hem eigen maakt en geen grenzen overschrijden om aardig gevonden te willen worden (Kaldenbach, 2008A; van Strijen, 2009). *Eenduidigheid en transparantie* werken het beste om een basis te leggen voor een *vertrouwensrelatie* met de jongeren in de kennismakingsfase (van Strijen, 2009). Er dient in eerste instantie geïnvesteerd te worden in het opbouwen van een band met de jongeren. Namen kennen haalt ze uit de anonimiteit en zorgt voor een snellere binding (Kaldenbach, 2008B). Vooral in het begin zijn deze jongeren snel op de teentjes getrapt waardoor de professional gezien kan worden als een verrader of racist. Geschaad vertrouwen is bij een dergelijke groep moeilijk te herstellen (van Strijen, 2009).

Bij conflicten geldt over het algemeen dat jongeren uit de straatcultuur vooral *niet voor de groep aangesproken* dienen te worden, omdat dit voor gezichtsverlies kan zorgen. Dit zal leiden tot ontkenning en verlies van vertrouwen door de jongere maar ook de rest van de groep. Deze jongeren dienen zoveel mogelijk individueel en buiten de groep om aangesproken te worden. *Woordgebruik* is hierbij ook van essentieel belang (Kaldenbach, 2008A). De woordkeus moet van dien aard zijn, dat de betreffende jongen zich niet geschaad in zijn eer voelt, er dient zoveel mogelijk gecommuniceerd te worden op basis van gelijkwaardigheid. Af en toe dienen bepaalde zaken over het hoofd gezien te worden, deze moeten echter later wel weer naar voren worden gebracht (Kaldenbach, 2008A).

Jongeren in de straatcultuur praten niet gemakkelijk over hun problemen. De professional moet jongeren *niet gaan forceren* om te praten over zijn problemen. Wanneer zij de professional goed genoeg vertrouwen, zullen ze over hun problemen praten (van Strijen, 2009). Volgens Van Strijen (2009) geldt hetzelfde voor het organiseren van activiteiten. Jongeren moeten zelf de mogelijkheid hebben om de activiteiten die zij willen doen te organiseren. Zo voelen jongeren zich *verantwoordelijk* en krijgen zij het gevoel dat de *professional hen vertrouwt* (van Strijen, 2009).

4.1.1 Een integrale aanpak

Omdat overlast en criminaliteit van jongeren veelal in groepsverband voorkomen, dient de aanpak hier rekening mee te houden. Een puur repressieve aanpak of een puur curatieve aanpak slaat vaak weinig aan¹⁴ (RMO, 2008). Een combinatie van deze twee aanpakken heeft een grotere kans van slagen. De harde kern wordt door de politie aangepakt waarna het jongerenwerk en/of andere hulpverleners aan de slag gaan met de meelopers. Deze manier van werken kan succesvol zijn, indien van te voren is geïnvesteerd in de relatie met de jongeren. Indien niet geïnvesteerd is in de relatie met deze jongeren, kunnen zij wantrouwend reageren op hulp die op dat moment komt. Daarom zijn volgens het RMO (2008) alle actoren relevant, maar ook alle factoren. Ook Ferwerda et al (2010) zijn van mening dat een integrale aanpak noodzakelijk is. Zij voegen eraan toe dat de gemeentelijke regierol bij een dergelijke aanpak vereist is. De reden daarvoor blijkt onder andere uit een onderzoek van Bervoets (2006). Hieruit komt naar voren dat bij een integrale aanpak, partijen veelal langs elkaar heen werken en de eigen belangen voorop stellen. Verder vertrouwen actoren elkaar niet en verwijten ze elkaar scoringsgedrag.

Bij een integrale aanpak dient niet alleen met ketenpartners de aanpak geformuleerd te worden. De professionals en mensen uit de gemeenschap zelf die de lokale waarden en normen al enigszins kennen dienen betrokken te worden (Vandenbroucke et al., 2008; Witte, Veenstra, Schram & Kors, 2003; Ministerie van Binnenlandse Zaken, 1996). Zo stellen Hoppe, Jeliaskova, van de Graaf en Grin (2004) dat heen- en teruggedacht moet worden bij het formuleren van beleid. Het management moet de uitvoerders en de doelgroep betrekken bij het formuleren van het beleid. Hierdoor wordt volgens hen de consensus vergroot, kan een betere probleemanalyse plaatsvinden en sluit de aanpak beter op deze analyse aan. Daarnaast vergroot het de kennis over en draagvlak voor beleid waardoor de uitvoerders en doelgroep gemotiveerder aan de slag kunnen gaan.

4.1.2 Vaardigheden en team

De vaardigheden die nodig zijn om effectief contact te kunnen leggen met allochtone jongeren worden door Kop et al (2007) samengevat als FORCE IT! Dit staat voor Flexibel zijn, Openstaan, Respect tonen, Cultureel inlevingsvermogen, Emotionele stabiliteit: in onzekere situaties rustig blijven, Initiatief nemen: zelf de touwtjes in handen houden, Toevertrouwen: de ander vanuit vertrouwen benaderen. Emotionele stabiliteit houdt in dat in onzekere situaties de rust wordt bewaard, toevertrouwen is de ander vanuit vertrouwen benaderen. Verdergaande uitleg over deze vaardigheden wordt geven in Kop et al (p.118-122, 2007). Kenmerken van een hulpverlener die goed met allochtone jongeren omgaat zijn de volgende: de hulpverlener is creatief, ondernemend, kan omgaan met verschillende culturen, heeft voldoende inhoudelijke kennis, een praktische instelling, communicatief vaardig, flexibel, zet een stap extra, kan zelfstandig en in teamverband werken, kan in netwerken participeren en is sociaal vaardig (Min. BZK, 1996).

In teamverband geldt dat een breed gedragen visie de samenwerking versterkt en zorgt voor eenduidigheid en consistentie in gedrag, regels en houding naar de jongeren toe (Behoekoe et al, 2007). Een Multi-etnische samenstelling van een dergelijke team is wenselijk (Min. BZK, 1996). Dit komt omdat de allochtonen in een team herkenbaar zijn voor de jongeren en al kennis hebben van de (lokale) waarden en normen. Daarentegen is het voeren van gesprekken over bepaalde onderwerpen (zoals geloof) soms voor de jongere makkelijker te voeren met iemand met een ander achtergrond. Anderzijds kunnen jongeren ook kiezen om bepaalde onderwerpen bij iemand met een ander (etnische) achtergrond te bespreken (zoals seks).

¹⁴ Zie ook paragraaf 5.1.2

4.1.3 Het eerste contact

Doordat de jongeren in een straatcultuur zich verzetten tegen de maatschappij, zullen ze professionals *in het begin vooral wantrouwen*, zij zijn immers vertegenwoordigers van de dominante cultuur. In de eerste paar weken zal de professional getest en zullen grenzen opgezocht worden. Deze moet namelijk ook *respect verdienen*, omdat respect gekoppeld is aan gezag (van Strijen, 2009). In de eerste contacten zal de professional zichzelf moeten bewijzen en in verhouding veel meer respect moeten geven dan deze zal ontvangen. Bij de confrontaties met de jongeren kan de professional volgens Kaldenbach (2008B) op twee manieren reageren, namelijk met de judo- of karatestijl. De karatestijl komt volgens Kaldenbach (2008B) erop neer dat de professional een jongere niet over zich heen laat lopen, niets duldt en direct op een harde manier de dialoog aangaat. Als de professional de situatie goed inschat en daarop inspeelt, kan de karatestijl zorgen voor respect. Het nadeel van de karatestijl is dat deze riskant is. De groep kan voor de jongere opkomen, of de jongere kan proberen om wraak te nemen als gevolg van zijn gezichtsverlies. Bij de judostijl is de professional begripvol en rustig. Hij luistert, voordat hij een reactie geeft en benadert de jongere vanuit het perspectief dat deze niet schuldig is aan het vertoonde gedrag. Respect verdienen gaat bij de judostijl niet gepaard met het aanpassen van het eigen gedrag aan het gedrag van de jongeren. Binnen de kortste keren achterhalen deze jongeren namelijk het toneelspel. Respect wordt verdiend door de in paragraaf 4.1 genoemde waarden en werkwijze in acht te nemen.

4.1.4 Gedragsbeïnvloeding

Een groep in de straatcultuur wordt beïnvloed door zijn leden. Vooral bepaalde (*leiders*)figuren kunnen veel invloed uitoefenen. Als deze jongens aanspreekbaar zijn, kunnen ze helpen bij het positief aansturen van de groep. De band met deze perso(n)en dient wel al tijdens '*positieve*' tijden opgebouwd te zijn. Alleen aanspreken wanneer het slecht gaat werkt niet (van Strijen, 2009). Deze leidersfiguren dienen verantwoordelijkheid te krijgen van het gedrag van de groep, zij moeten weten wat de consequenties zijn van het gedrag dat de groep vertoont.

Grenzen stellen is een onderdeel van gedragsbeïnvloeding. Zonder duidelijke grenzen en toezicht hierop zijn jongeren (te) vrij in hun doen en laten (WODC, 2008). Wat deze grenzen precies zijn wordt bepaald door morele normen, rechtsnormen en sociale normen (WODC., 2008). Bij jongeren uit het straatcultuur is consequentheid, rechtvaardigheid en de manier waarop iemand grenzen laat kennen van belang (van Strijen, 2009).

Uit onderzoek blijkt dat *straffen minder positief effect heeft dan bekrachtigen* (WODC, 2008). Beloning van goed gedrag is een meer betrouwbare manier van gedragsverandering, wanneer de samenhang tussen goed gedrag en de beloning duidelijk is of wordt gemaakt. Straffen kan effectief zijn onder voorwaarden dat de straf snel plaatsvindt en ook hier duidelijk wordt gemaakt dat de straf het gevolg van ongewenst gedrag is. Wanneer de gestrafte de *strafoplegger kent en accepteert* verhoogt dit de effectiviteit van de straf (WODC, 2008).

Van Strijen (2009, p. 160) geeft de volgende tien tips om de kans op een geslaagde groepsinterventie bij jongeren van de straatcultuur te vergroten:

1. Probeer individuen buiten de groep om aan te spreken.
2. Hanteer geen neerbuigende houding tegenover de jongeren, laat u niet verleiden om mee te gaan in hun gedrag.
3. Probeer leider(s) in een groep te identificeren en investeer tijd en energie in het contact met hem.

4. Probeer groepsdiscussies uit de weg te gaan en richt u tot een enigszins positieve informele leider.
5. Stel uw verwachtingen bij op het gebied van respect; in de straatcultuur moet u respect verdienen.
6. Laat u nooit verleiden tot reacties vanuit emoties of vanuit uw eigen normen en waarden.
7. Besteed tijd en aandacht aan positief contact met jongeren, juist op het moment dat er niks aan de hand is.
8. Doe eerder een beroep op eergevoel dan op eerlijkheid.
9. Hanteer een goede balans tussen een directe en een indirecte aanpak.
10. Wees altijd duidelijk en consequent.

Gedragbeïnvloeding kan ook plaatsvinden door *zelfcorrectie* (WODC, 2008). Dit gebeurt wanneer de jongeren realiseren dat ze ongewenst gedrag vertonen en anderen hier niet het slachtoffer van willen laten worden. Hiervoor dient een versterkte binding met de maatschappij en de medemens gecreëerd te worden.

4.2 De presentiemethodiek en andere initiatieven

In deze paragraaf zal met name aandacht worden geschonken aan de presentiemethodiek. Deze methodiek schijnt goed te werken met moeilijk bereikbare doelgroepen (Baart & Steketee, 2003; Baart, 2004; Hoffman, 2003; Klein 2004). Daarnaast voldoet de methodiek aan vrijwel alle waarden die jongeren in de straatcultuur hechten aan de hulpverlening (reeds in paragraaf 4.1 benoemd). Vervolgens worden kort de methodieken van Stichting Ummah Wahidah en de buurtvaders toegelicht.

4.2.1 Presentiemethodiek

Andries Baart wordt gezien als de grondlegger van de presentiemethode. Hij heeft ruim tien jaar lang onderzoek gedaan naar oudewijkenpastoraat. Uit zijn onderzoek (Baart, 2004) blijkt dat deze methode hoogwaardige effecten sorteert. Ook in het onderzoek naar Allochtone Jongeren in Detentie (Klein, 2004) blijkt de presentiemethode een relatief groot succes bij de betreffende doelgroep. De succes van de presentiemethode komt doordat deze mensen bereikt die moeilijk bereikbaar of sociaal overbodig zijn (Hoffman, 2003). Moeilijk bereikbare doelgroepen zijn bijvoorbeeld bepaalde allochtone groepen, verslaafden, werklozen enzovoort. Presentie wordt toegepast door een hulpverlener om een ingang te krijgen bij deze mensen (Hoffman, 2003).

Bij presentie staat als uitgangspunt de benadering van de hulpverlener centraal, het is geen instrumentele methodiek (Klein, 2004). Het gaat volgens Baart (2004) bij presentie om 'er zijn voor de ander' en dat op een eerlijke en oprechte manier. Binding en relatievorming zijn een voorwaarde om te praten over problemen en oplossingen hiervoor te zoeken.

In de volgende paragrafen zal de methodiek en de hulpverlener achter de presentiemethode achtereenvolgens aan de orde komen.

Methodiek achter de presentie

Presentiebeoefenaren werken veelal zonder methodiek en meer op gevoelsbasis. Toch zijn een aantal kenmerken te onderscheiden die de basis vormen voor de presentiemethodiek. De vijf kenmerken geformuleerd door Baart et al (2003) staan in tabel 2 en zullen kort toegelicht worden.

Tabel 2: Kenmerken van de presentiemethodiek	
Kenmerken	Strekking
1. Beweging, plaats en tijd	De beroepskracht volgt de ander (in plaats van het omgekeerde)
2. Ruimte en begrenzing	Uit één stuk werken / integralisme (in plaats van fragmentatie en specialisering)
3. Aansluiting	Bij het geleefde leven zijn (in plaats van bij de bureaucratische schematisering ervan)
4. Afstemming en openheid	Het goed van de ander centraal zetten (in plaats van de eigen – goede – bedoeling)
5. Betekenis	De ander is minstens één in tel (erkenning en relatie wegen het zwaarst)

1. Beweging, plaats en tijd.

De presentiebeoefenaar is niet gebonden aan plaats en tijd en werkt niet locatiegebonden maar juist outreachend (Baart et al., 2003). Daarbij zijn de werktijden gebaseerd op de leefritme van de hulpbehoevenden. Dit kan urgent, traag, repetitief, instabiel, onvoorspelbaar en/of buiten loket-uren zijn. Meestal heeft een presentiebeoefenaar langdurige contacten met zijn doelgroep. Tijd staat voor de presentiebeoefenaar in het teken van betekenis scheppen. Presentie stopt dan ook niet wanneer sprake is van ongewenst gedrag. De professional helpt onvoorwaardelijk en probeert een band aan te gaan met de hulpbehoevende.

2. Ruimte en begrenzing

Presentiebeoefenaren zijn dus niet afhankelijk van plaats of tijd. Daarnaast zijn presentiebeoefenaren ook niet gebonden aan één type probleem of hulpvraag. Het valt volgens Baart et al. (2003) op dat presentiebeoefenaren vaak met grote eenheden werken, hele families, straten, probleemcomplexen enzovoort. Presentiebeoefenaren staan open voor allerlei problemen en overschrijden hun eigen professionele werkdomein.

3. Aansluiting

Presentiebeoefenaren werken laagdrempelig en outreachend. Zij sluiten zich aan bij de leefwereld van de doelgroep. De logica van de cliënt staat hierbij centraal. Dit komt door de gedachte dat bij puur probleemoplossend werken, de kans bestaat dat de achterliggende ervaringen, leefsituatie en geschiedenis achterwege blijven. Hierdoor ontwikkelt de relatie niet en daarbij ook de mogelijkheid om verder te komen dan zichtbare problemen. Bij voorbaat staat namelijk meestal niet vast wat de problemen zijn en welke waarde daaraan gehecht wordt. Problemen staan dus niet voorop in de presentiemethode, alledaagse omgangs- en werkvormen wel. Het gaat hierbij volgens Baart et al (2003, p. 12) om “*Zo iemand brengt zichzelf volledig in het geding. Intens deelhebben aan alledaagsheid, dat is wat de presentiebeoefenaar doet. Hij of zij doet, op een vriend-achtige manier, heel gewone dingen. Van koffieleuten tot mee-eten, van knikkeren en voetballen tot samen een potje janken om wat niet lukken wil, van meegaan naar de Sociale Dienst tot jarenlang trouw elke dinsdag even langskomen. In die concreetheid zit het. Daarin moet het gebeuren en daarin gebeurt het ook: verbondenheid, het onopgeefbare trefwoord van menselijkheid*”.

De hulpbehoevende wordt niet als zodanig behandeld, maar als een kennis/vriend. Daarbij probeert de hulpverlener de hulpbehoevende in zijn eigenheid te benaderen. Zo wordt eergevoel, zelfgevoel en daarmee de identiteit niet gekrenkt. Vertrouwen zorgt ervoor dat de cliënt uiteindelijk zelf met zijn problemen naar voren komt.

Bij presentie speelt het elkaar kennen ook een rol. De meeste presentiebeoefenaren werken in een lokale setting waar zij kennis van hebben. Doordat de twee partijen elkaar kennen en/of

een geschiedenis met elkaar delen komt sneller een relatie tot stand. De hulpbehoevende kent de hulpverlener immers al en deze kent op zijn beurt de lokale situatie en waarden en normen. De bedoeling van een relatie die ontstaat door middel van presentie, is dat continuïteit en wederkerigheid hierin is gewaarborgd (Baart, 2004).

4. Afstemming en openheid

De vierde methodologische kenmerk staat voor afstemming en openheid. Dit houdt in dat de presentiebeoefenaar niet aankomt met bepaalde doelen die hij moet volbrengen. Het gaat eerder om een doelrichting. Openheid staat voor het niet vooraf (willen) weten wat of wie de presentiebeoefenaar tegenover zich heeft. Hij heeft geen vooroordelen en haalt zijn informatie direct bij zijn cliënt vandaan. Daarnaast staat openheid voor de duidelijkheid van zijn rol. De presentiebeoefenaar communiceert duidelijk waarom hij aanwezig is en wat zijn bedoelingen zijn.

5. Betekenis

Presentiebeoefenaren werken met doelgroepen die in de marges zitten, met moeilijk bereikbare, chaotische, teruggetrokken mensen waarbij problemen zich opstapelen. Deze mensen die ook wel sociaal overbodig worden genoemd, hebben baat bij de presentiebenadering. Zij worden door de presentiebeoefenaren bereikt, empowered, gereïntegreerd in de samenleving en erkend. Deze mensen krijgen weer een rol van betekenis in de maatschappij.

Daarnaast heeft de presentiebeoefenaar contacten met andere netwerken zoals zorg en welzijnswerk, politie en gemeente. Hij weet zich goed te manoeuvreren in de verschillende leefwerelden en vormt daarmee een brug tussen beide werelden (de Boer, 2003). Dat wil zeggen: de presentiebeoefenaar kan als intermediair werken tussen zijn cliënten en de reguliere instellingen en kan dus van betekenis (zaken regelen) zijn voor zijn cliënt.

De professional, betrokken en betrouwbaar

Opvallend aan de methodische kenmerken is dat het vooral uitgaat van de werkwijze van de presentiebeoefenaar. Deze professional vormt de basis van de presentiemethode en dient daarom te beschikken over bepaalde eigenschappen en kenmerken. Zo moet een presentiebeoefenaar onvoorwaardelijke inzet tonen, aandacht en erkenning geven uit oprechte betrokkenheid en 'er zijn' wanneer het nodig is (Hoffman, 2003). Volgens Baart (2001) dient de presentiebeoefenaar intens betrokken te zijn, omdat interventies waardeloos en krachteloos zijn, wanneer deze niet uit betrokkenheid tot stand zijn gekomen. De aandacht verschuift van de methodiek en interventies naar de hulpbehoevende. Betrokkenheid is de basis voor een vertrouwensrelatie. De vertrouwensrelatie komt tot stand doordat de presentiebeoefenaar oprecht betrokken is aan de ene kant, en aan de andere kant beschikbaar en ontvankelijk is. Met kleine zaken zoals het helpen met belastingpapieren, verwijzen naar instanties laat de presentiebeoefenaar niet alleen in woord, maar ook in daad zien dat hij daadwerkelijk iets wil betekenen voor de hulpbehoevende. Het creëren van vertrouwensrelaties staat centraal bij de presentiebenadering. Volgens Baart (2004) kunnen pas in 'hechte verbondenheid' samen stappen worden genomen om problemen te lijf te gaan. Vertrouwen is daarbij een complex fenomeen wat niet rationeel tot stand komt. Overigens moet niet ingezet worden op uitsluitend het creëren van vertrouwen, dat gaat ten koste van professioneel handelen en ruimte voor kritiek (Most, 2006).

Een vertrouwensrelatie vormt weer de basis voor het toegang krijgen tot het levensverhaal van de cliënt (Beek & Schuurman, 2007). Ook Beek et al. (2007) geven aan dat de verteller bepaalt waar, wanneer en hoe wat gebeurt. De presentiebeoefenaar toont zich beschikbaar, is onbevangen, heeft goede luistervaardigheden en veel geduld. Deze professional heeft daarbij

een sterk inlevingsvermogen en kan betekenis geven aan verschillende leefwerelden en communicatiestijlen (Hofmann, 2003). Hij kan zich goed inleven in de leefwerelden van anderen en past zich in de communicatiestijl aan zijn cliënt aan. De eigen inbreng wordt aangepast aan de bekende leefwereld, waarden en normen van de hulpbehoevende, zodat deze snapt waar het om gaat (Hoffman, 2003).

Omdat de presentiebeoefenaar veelal werkt met sociaal uitgesloten mensen, dient deze zelf een stabiele persoonlijkheid te hebben. Daarnaast werkt de professional met verschillen in etniciteit, cultuur, geloofsovertuiging enzovoort. De professional moet daarom een open, respectvolle en onbevooroordeelde houding hebben (Hoffmann, 2003). Om zijn werk te kunnen doen moet de professional goed tegen gevoelens van frustratie en onmacht kunnen, beschikken over empathisch vermogen en bewust zijn van de eigen grenzen.

Werkwijze en interventies

De presentiebeoefenaar volgt een bepaalde methodiek en is betrokken en betrouwbaar. Door te werken aan zijn relaties zorgt hij voor een bepaalde binding en vertrouwen bij de cliënt. Vervolgens kan de professional werken aan de problemen van de cliënt. Hij doet dit door de hulpbehoevende in zijn leefwereld duidelijk te maken dat er een 'tegenverhaal' bestaat, of door een ruimere kijk op zaken te geven (Baart, 2004). Daarnaast werkt de presentiebeoefenaar aan empowerment van de hulpbehoevende zodat deze een positief zelfbeeld ontwikkeld en zijn hulpaanbod accepteert. Zelfstandigheid van de hulpbehoevende wordt hierbij ook verder ontwikkeld.

Over het algemeen intervenueert de presentiebeoefenaar volgens Hoffman (2003) op drie domeinen, namelijk leefgebied, competentieversterking en cliëntparticipatie.

Leefgebieden

De presentiebeoefenaar handelt op basis van de verschillende leefgebieden waarin mensen een onderdeel van zijn. Onder leefgebieden valt bijvoorbeeld: onderwijs, arbeid, financiën, huisvesting, politie/justitie, relaties en sociale omgeving, gezondheid en vrijetijdsbesteding (Hoffman, 2003). Dit wordt gedaan omdat alleen het oplossen van een zichtbaar probleem niet afdoende is. Problemen ontstaan in een bepaalde context en worden op een bepaalde manier gewaardeerd. Zo kan een bepaald probleem door een jongere bijvoorbeeld niet als zodanig worden ondervonden of anders worden gewaardeerd. Daarom is het ook volgens Hoffman (2003) van belang om bij deze benadering te onderzoeken welke betekenissen, waarden en normen, machtsrelaties tot uitdrukking komen in de sociale context van de cliënt. Zo kan geanalyseerd worden welke invloed de omgeving heeft op de cliënt en op de interventies.

Competentieversterking

Zoals gezegd wordt bij de interventies niet alleen gekeken naar het oplossen van problemen, maar ook naar competentieversterking. Uitgangspunt hierbij is dat kwaliteiten en vaardigheden van het individu op de voorgrond worden gebracht (Hoffman, 2003). Door aandacht te geven aan deze kwaliteiten kan de focus op negatieve factoren verminderd worden. Het positieve komt op de voorgrond en vanuit deze benadering wordt verder gewerkt met dagelijkse taken of problemen.

Cliëntparticipatie

Cliënten moeten een bepaalde zelfredzaamheid ontwikkelen om niet afhankelijk te zijn van de hulpverlener. De cliënten moeten de nodige sociale vaardigheden leren om zichzelf te kunnen redden. Zelfsturing, zelfregulering en zelfbepaling staan hierbij centraal (Hoffman, 2003). Het uitgangspunt van deze benadering is dat de motivatie, wensen en perspectieven van de

hulpbehoevende belangrijk zijn om zelfredzaam te worden (Hoffman, 2003). Door zelf te participeren in het hulptraject ontstaat motivatie en draagvlak om hier daadwerkelijk iets mee te doen. De presentatiebeoefenaar werkt hierbij aanmoedigend, sturend en/of ondersteunend.

4.2.2 Stichting Ummah Wahidah

In Maassluis is een project geweest dat succesvol overlast van Marokkaanse jongeren in een bepaalde wijk wist te verminderen met 29 procent, terwijl de overlast over het algemeen in Maassluis in diezelfde periode steeg. Hier werd geen verplaatsingseffect geconstateerd omdat dezelfde jongeren nog wel in de buurt waren, maar zich bezig hielden met andere zaken. De Stichting Ummah Wahidah (SUW) was (samen met andere actoren) verantwoordelijk voor deze daling tussen 2002 en 2004. De methodiek die zij hebben gehanteerd is beschreven door Salhi & Elhadioui (2005). Zij vertellen dat een succesvol project rekening dient te houden met de sociale context, de oorzaken van de problemen en de methodiek. In bijlage 2 is een samenvatting te vinden van de door hen gevonden succesfactoren en potentiële knelpunten.

4.2.3 Buurtvaders

Nog een initiatief van de Marokkaanse gemeenschap zelf zijn de zogenoemde buurtvaders. In Amsterdam patrouilleren deze Marokkaanse vaders de straten van de wijk om orde te bewaren en overlastgevend gedrag van Marokkaanse jongeren te voorkomen. Omdat Marokkaanse jongeren opgroeien in een autoritaire cultuur waarin respect voor ouderen een belangrijke waarde is, leek het alsof dit initiatief daadwerkelijk effect had. De criminaliteitscijfers onder Marokkaanse jongeren in Amsterdam daalden echter niet (Engbersen et al, 2005). De effectieve elementen van dit instrument worden als volgt geïllustreerd door het Verwey Jonker Instituut: het is een bottom-up initiatief, er is sprake van intense communicatie tussen de vaders en de instellingen en het professionaliseren van de buurtvaders door ze gerichte cursussen aan te bieden. Deze ouders werden als het ware sleutelfiguren en werkten als een intermediair voor de instellingen. De reden waarom het buurtvaders principe niet tot de gewenste resultaten leidt, wordt in de interviews van Pieters (2004) door Marokkaanse jongeren gegeven. De jongeren vertelden daarin dat het niet werkt omdat ze zelfs niet naar hun eigen ouders (willen) luisteren en omdat deze buurtvaders gelimiteerd zijn door tijd en plaats. Deze ouders weten verder ook niet wat de behoeften zijn van de jongeren en proberen ze simpelweg naar een andere plek te loodsen.

4.3 Conclusie

In hoofdstuk 3 is reeds behandeld waarom Marokkaanse jongeren relatief veel overlast veroorzaken. Hieruit kwam onder andere naar voren dat deze jongeren te maken hebben met meerdere risicofactoren in verschillende leefgebieden (thuis, op school, vinden van werk, binnen de maatschappij enzovoort). Met name het gebrek aan een positieve ouder-kind relatie en de gebrekkige binding met de ouders en de maatschappij zorgen ervoor dat de jongeren de straat opgaan en daar lotgenoten treffen. De straatcultuur met zijn groepsdynamische processen zorgt voor een ontwikkeling naar overlastgevend gedrag.

In dit hoofdstuk is geanalyseerd welke elementen van belang zijn bij het bestrijden van overlastgevend gedrag van Marokkaanse jongeren. Zo is van belang dat bij deze jongeren met problemen op verschillende leefgebieden, een integrale aanpak vrijwel een vereiste is. De gemeente dient daarbij de coördinatie en regie op zich te nemen, om te voorkomen dat partijen langs elkaar heen werken. Door de gebrekkige binding met de maatschappij en het wantrouwen jegens zijn gezaghebbers, is relatief veel inzet nodig om het vertrouwen van de jongeren te winnen. Zo moeten professionals flexibel zijn (in plaats en tijd), openstaan, inlevingsvermogen hebben, van de lokale omgeving zijn (en daarmee herkenbaar), niet concentreren op problemen en doelen maar als een 'bijzondere' vriend functioneren. Vooral

het eerste contact is belangrijk, de professional moet zich bewijzen in de straatcultuur, een masculiene cultuur. Hij dient daarom respect te verwerven door oprecht betrokken te zijn, respect te tonen, zichzelf te zijn en rekening te houden met de informele (groeps)regels van de straat. Wanneer respect en vertrouwen zijn verworven, kan pas overgegaan worden op het beïnvloeden van individuen binnen de groep. Dit kan door middel van het stellen van rechtvaardige grenzen. Maar ook bijvoorbeeld door gebruik te maken van de verschillende rollen binnen de groep. Zo kunnen leidersfiguren die mee willen werken, gebruikt worden om de groep positief te beïnvloeden. Opvallend is dat totdat de professional(s) respect en vertrouwen heeft verworven, hij vooral in de groep werkt waarbij de regels van de masculiene cultuur gelden. Nadat hij respect en vertrouwen heeft, is hij één op één vooral bezig met het bieden van een luisterend oor, het oprecht helpen met problemen, het goed van een ander centraal zetten, aspecten van vooral de feminiene cultuur. In de groep gelden dan echter nog steeds de regels van de masculiene cultuur. In bijlage 3 is een uitgebreide lijst met elementen voor een succesvol aanpak van Marokkaanse overlastgevende jongeren te zien. Hieronder in tabel 3 zijn de meest belangrijke elementen voor de uitvoerende professionals terug te vinden.

Tabel 3: Elementen voor een succesvol aanpak van Marokkaanse overlastgevende jongeren voor uitvoerende professionals	
Positief	Toelichting
<i>Vaardigheden en team</i>	
Flexibel zijn	Om vertrouwen te kunnen winnen moeten de jongeren te allen tijde bij de professional terecht kunnen. Daarnaast moet bij bepaalde (lichte) vergrijpen niet direct consequenties tegenover staan.
(Cultureel) inlevingsvermogen hebben	Het kunnen inleven in andermans leefwereld is een voorwaarde om iemand te kunnen begrijpen en, op een voor die persoon begrijpelijke manier het een en ander uit te leggen.
Zelfstandig en in teamverband kunnen werken	Soms dienen jongeren één op één aangesproken te worden. De professionals opereren ook vaak in teamverband. Dan moeten ze eenduidig en consistent zijn in hun boodschap en elkaar kunnen op/ of aanvullen in vaardigheden en kwaliteit.
Netwerker	De jongeren in de doelgroep kampen met meerdere en verschillende soorten problemen. Om ze effectief te kunnen helpen en daarmee het vertrouwen van de groep te winnen, dienen professionals te weten waar ze adequaat hulp kunnen vinden voor de jongeren.
Multi-etnische samenstelling team	Hierdoor zijn professionals herkenbaar, beschikken ze over kennis van de (lokale) waarden en normen en zijn verschillende kwaliteiten beschikbaar binnen het team.
Professionals uit de omgeving	Professionals uit andere gemeenschappen zijn minder herkenbaar en kennen (ongeacht etniciteit) lokale waarden en normen niet.
<i>Eerste contact</i>	
Informatie over de groep verzamelen op lokaal niveau	Op basis van politiegegevens en vooraf gekregen informatie de aanpak baseren wekt vooroordeel en wantrouwen op bij de professional en jongeren.
Investeren in relatievorming / oprechte betrokkenheid	Alleen jongeren aanspreken bij overlastgevend gedrag werkt averechts. Zonder een vertrouwensrelatie kan moeizaam met de betreffende doelgroep gewerkt worden. Deze vertrouwenrelaties komt eveneens moeizaam op gang wanneer de professional niet daadwerkelijk betrokken is.
Respect verdienen	Respect tonen is de manier om respect te kunnen krijgen in de straatcultuur. Zonder respect heeft de professional geen gezag. Dit

Tabel 3: Elementen voor een succesvol aanpak van Marokkaanse overlastgevende jongeren voor uitvoerende professionals

Positief	Toelichting
	respect moet op de juiste manier worden verworven.
<i>Gedragbeïnvloeding</i>	
Verschillende rollen binnen de groep gebruiken	Alleen de aanpak richten op meelopers of leiderfiguren is een ondermijning van groepsdynamische processen.
(Rechtvaardige) grenzen stellen	Zonder grenzen weten de jongeren niet waar ze aan toe zijn. De grenzen moeten op een consequente en duidelijke manier gehandhaafd worden.
Kunnen switchen tussen masculien en feminiene aanpak	De professionals komen met jongeren in aanraking die behoefte hebben aan binding maar ook respect, eer en status belangrijk vinden. Zij moeten dus op de juiste moment, de juiste aanpak hanteren
Empoweren en leefgebieden benadering	Ervoor zorgen dat jongeren hun problemen kennen en durven aan te pakken en tevens ervoor zorgen, dat de problemen van jongeren op verschillende leefgebieden wordt aangepakt.

5. Politie en het jongerenwerk met overlastgevende Marokkaanse jongeren

Burgers die in een omgeving wonen waar een straatcultuur zich bevindt, weten meestal niet hoe ze hiermee om moeten gaan (RMO, 2008). Dit komt ook onder andere doordat jongeren en omwonenden elkaar niet of nauwelijks kennen. Bij dergelijke wijken blijkt volgens de RMO (2008) dat omwonenden elkaar ook niet kennen. Hoe anoniemer, des te meer wantrouwen hebben de omwonenden jegens elkaar stelt de RMO (2008). Verder spelen vooroordeel en angst voor met name represailles of mishandeling bij omwonenden een rol, om de jongeren niet direct aan te spreken. Meestal nemen de omwonenden pas contact op met de jongeren wanneer ze geen andere optie zien. Dit betekent dat ze boos zijn en emotioneel reageren waardoor ze juist in de machtspeel van de jongeren belanden. Hoewel in sommige gevallen jongeren moeilijk aanspreekbaar kunnen zijn, blijkt dat jongeren zich juist criminelen of monsters voelen wanneer ze niet open en eerlijk aangesproken worden (RMO, 2008; De Jong, 2007).

Als omwonenden niet om kunnen gaan met de problematiek die jongeren in de straatcultuur met zich meebrengen, dan wordt gezocht naar externe partijen om de problemen (voor hun) op te lossen. In veel gevallen leidt dit tot contact met de gemeente, politie en/of het jongerenwerk. De ernst van de problematiek, de vaardigheden en competenties van de betrokken actoren, specifieke randvoorwaarden bepalen dan of het reguliere aanbod de overlast kan verminderen. In het voorgaande hoofdstuk zijn elementen benoemd die bij kunnen dragen aan een succesvolle dan wel falende aanpak van overlast. In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de werkwijze van de politie en het jongerenwerk met overlastgevende groepen. Op basis hiervan kan geanalyseerd worden waarom de reguliere aanpak niet afdoende blijkt te zijn, wanneer het gaat om overlastgevende Marokkaanse jongeren.

5.1 De politie en Marokkaanse jongeren

De politie kan gebruik maken van verschillende strategieën om overlast van Marokkaanse jongeren te verminderen. Enkele belangrijke strategieën zullen in deze paragraaf behandeld worden met daarin mogelijke succesfactoren. Vervolgens wordt uitgelegd waarom de aanpak van de politie toch in veel gevallen niet succesvol is als het gaat om Marokkaanse jongeren.

5.1.1 *Community policing*

Één van de belangrijkste politiestrategieën van de afgelopen jaren is community policing of in het Nederlands, gebiedsgebonden of gebiedsgericht politiewerk. Dit is een politiestrategie die zich richt op de *behoeftes en vraag van de lokale gemeenschap* en niet op beleid van bovenop (Skogan & Hartnett, 2000). Burgers prioriteren zelf in overleg met wijkagenten wat zij als belangrijke problemen achten. De wijkagenten nemen dit dan op als hun speerpunten. Kort gezegd is community policing gebaseerd op de gedachte dat de politie effectiever zal zijn wanneer zij is geïntegreerd in de maatschappelijke omgeving (Van der Torre, 1999). In deze methode staat *communicatie* en de *bottom-up* benadering centraal. Verder wordt *vertrouwen en medewerking* van de lokale gemeenschap essentieel gevonden om criminaliteit en overlast in een wijk te voorkomen (Skogan et al, 2000).

Deze strategie wordt vooral ten uitvoer gebracht op decentraal niveau. Dit komt vanuit de gedachtegang van het heen- en terugdenken (Hoppe et al., 2004). Degenen die het beleid gaan maken (het management) moeten rekening houden met de behoeftes van uitvoerders (wijkagenten) en de uiteindelijke doelgroep (buurtbewoners). Door hen erbij te betrekken wordt de *consensus* vergroot en kan een *betere (probleem)analyse* worden gemaakt.

Beleidsvorming op deze manier vergroot de kennis van en het *draagvlak* voor het beleid onder wijkagenten en *motiveert* hen om hieraan uitvoering te geven. Daarnaast wordt gesteld dat veiligheid en leefbaarheid ook een zaak is van buurtbewoners. Het beleid wordt effectiever wanneer zij erbij betrokken worden (Witte et al, 2003). Top down- en bottom up-initiatieven leiden gezamenlijk tot een situatie waarin een aanpak succesvol kan zijn (Witte et al., 2003). Een *breed gedragen visie* versterkt verder het teamverband, maar geeft ook *eenduidigheid en consistentie in regels, houding en gedrag* naar jongeren toe (Behoekoe et al, 2007).

Bij community policing zouden wijkagenten om tafel moeten met de Marokkaanse jongeren, wijkbewoners en winkeliers om gezamenlijk de wijk te verbeteren. Dit moet ertoe leiden dat de jongeren zich *onderdeel voelen van de wijk*, zich *niet anoniem* voelen en daardoor *betrokken* voelen. Hierdoor zouden ze, theoretisch gezien, meer binding hebben met de wijk waardoor ze minder snel tot overlastgevend gedrag overgaan.

Het probleem bij community policing zit in de essentie waar het om draait, en dat is communicatie. Doelgroepen zoals de Marokkaanse gemeenschap en de jongeren daarvan moeten bereikt (kunnen) worden om succesvol te zijn. Dit is een struikelblok voor de toepassing van community policing in Nederland. In Chicago hebben ze dit probleem getracht op te lossen door het organiseren van multiculturele bijeenkomsten, waar sleutelfiguren van verschillende doelgroepen in konden participeren (Skogan et al, 2000). Dit heeft geresulteerd in trainingsvideo's voor politiemensen in het omgaan en communiceren met mensen van verschillende etnische achtergronden met als doel, de *culturele sensitiviteit* van deze agenten te verhogen. Al snel komen echter andere problemen om de hoek kijken die in paragraaf 5.1.4 verder behandeld zullen worden.

5.1.2 Zero Tolerance

Zero tolerance is de inzicht dat hard aanpakken en weinig gedogen leidt tot een veiligere leefomgeving. Repressief optreden staat hierbij centraal. Uit een onderzoek van Coppes, Groot en Sherazi (1997) bleek dat de politie in Nederland sterk gericht is op korte termijn successen, met een sterk reactief karakter en een voorkeur voor projectmatige aanpak. Bovenkerk et al (1999) hebben een meta-evaluatie uitgevoerd naar de effecten van repressieve maatregelen. Het blijkt dat repressieve maatregelen wel positieve effecten hebben, maar dat deze vooral van korte duur zijn. Op de lange termijn leiden zij tot spanningen tussen jongeren en de politie (Bovenkerk et al, 1999; Kaldenback, 2008B). In onder andere Utrecht heeft zero tolerance beleid geleid tot gevoelens van wantrouwen onder de Marokkaanse jeugd jegens de politie (Bervoets, 2006). Jongeren in de Marokkaanse cultuur zullen van voornamelijk repressieve strategieën niet onder de indruk raken, omdat dit al de dominante opvoedingsstijl vanuit huis is (WODC, 2008). Bovendien weten ze wat de grenzen zijn waardoor een kat en muis spel ontstaat tussen politie en de jongeren. Zo kunnen jongeren voortdurend grenzen opzoeken (zoals de agent plagen) zonder dat ze daarbij strafbare feiten plegen. Als ze opgepakt worden voor een klein vergrijp, kunnen ze daarnaast snel vrij komen. Kortdurende detentie werkt hierbij imagooverhogend, als de jongere eenmaal terug is in de wijk, geniet deze van meer aanzien en respect (Bervoets, 2006). Zero tolerance policing zal dus bij de Marokkaanse doelgroep weinig (langdurend) effect hebben.

5.1.3 Hot Spot Policing

Criminaliteit en overlast komen niet overal in dezelfde hoeveelheden voor. Er zijn zogenoemde hot spots te onderscheiden voor de mate van criminaliteit en overlast. Daarnaast is tevens sprake van hot times op hot spots. Hot times gaat om de tijdstippen waarop de meeste overlast voorkomt op een hot spot. Door de politiecapaciteit te concentreren op hot times en hot spots kan overlast en criminaliteit tegen worden gegaan (WODC, 2008). Uit een

onderzoek van Braga (2005) wordt een significant effect gevonden openbare orde verstoringen, maar niet op bezit- en geweldsmisdrijven. In Nederland is ook een positief effect geconstateerd op de sociale veiligheid (Le Clercq, 2010). Studies van onder andere het Centraal Planbureau laten zien dat overlast daalt door gericht en strenger optreden van de politie op specifieke plekken en tijden. Wel is geconstateerd dat sprake was van geografische en functionele verplaatsing van criminaliteit (Le Clercq, 2010). Geografische verplaatsing houdt in, dat de overlast of criminaliteit zich verplaatst naar een ander gebied en functionele verplaatsing houdt in dat de soort criminaliteit of overlast verandert. Nader onderzoek ontbreekt echter om daadwerkelijke conclusies over hot spot policing en Marokkaanse jongeren te kunnen trekken. Deze strategie valt enigszins te vergelijken met het concept buurtvaders (paragraaf 4.2.3). De jongeren worden geconfronteerd met autoriteit waaraan ze zich aanpassen, wat veel weg heeft van symptoombestrijding.

5.1.4 Faalfactoren van de politie

De gebruikte instrumenten, strategieën (zoals community policing, hot spot policing en zero tolerance) en vaardigheden van professionals lijken de afgelopen jaren weinig impact te hebben gehad op overlastgevend en crimineel gedrag van de Marokkaanse jongeren. Hier zijn verschillende redenen voor. Marokkaanse jongeren zijn over het algemeen negatief over de politie, zij vinden dat de politie *bevooroordeeld* is en migranten *oneerlijk of niet gelijk* behandeld (Chan, 1997; Pieters, 2004, Kop et al., 2007). Daardoor *vertrouwen* zij de politie of vertegenwoordigers van de gemeente over het algemeen niet. Jongeren zijn zelf ook bevooroordeeld over de politie, net zoals de politie vooroordelen heeft over de Marokkaanse jongeren (RMO, 2008; Commissie Marokkaanse Jeugd, 1998).

Marokkaanse jongeren wantrouwen politie en justitie onder ander door ervaringen in het verleden. De jongeren vinden dat de politie alleen vriendelijk is, wanneer ze iets van hen wil en op een ander moment hen hard aanpakt (Bervoets, 2006). Ook een brigadier is het eens met die stelling (Bervoets, 2006, p.133): *“Je wordt niet meer serieus genomen. Helemaal niet als je de ene keer strenger bent en de andere keer weer soepel”*. Verder voelen de jongens zich gediscrimineerd doordat zij meer aandacht krijgen van de politie dan autochtone jongeren. Als ze aan het rondhangen zijn, komt de politie volgens hen onevenredig vaak langs om een praatje te maken. Een Marokkaanse jongen hierover (Bervoets, 2006): *“Lijkt alsof de politie met ons oefent soms wel drie keer per dag stoppen ze om gesprekje te voeren, schandalig wat moeten mensen van ons denken en zelfde doen ze niet bij Nederlandse jongens”*. Tevens hebben de Marokkaanse jongeren het gevoel dat de politie bang voor hen is waardoor ze soms extra hard tegen hen optreden (Bervoets, 2006).

Een ander reden waarom het niet schort tussen de politie en de Marokkaanse jongeren, is omdat de politie moeite heeft om in contact te komen met en het vertrouwen winnen van Marokkaanse jongeren. Vanwege de leeftijd van deze jongeren en hun persoonlijke situatie zijn criminaliteit en overlast voor deze jongeren een vorm van vrijetijdsbesteding en/of inkomen. De politie heeft de plicht om zich *aan de wet te houden* en heeft vanwege zijn werkwijze noodgedwongen *oppervlakkig contact* met de jongeren (Bervoets, 2006). Wanneer sprake is van problemen, dienen zij repressief te handelen. Als gekeken wordt naar de succesfactoren van de SUW, is één daarvan het kunnen vermijden van conflict situaties, wat de politie niet kan doen. Een ander succesfactor is het aanspreken van het gedrag in het algemeen van de groep en niet van het individu. De politie moet juist feiten benoemen en zich richten op het individu. Het contact met de politie is voor de Marokkaanse jongeren dus geen plezierige en bevordert de relatie tussen hen niet (WODC, 2009). Daarnaast wordt niet geïnvesteerd in het opbouwen van een relatie met deze jongeren wat als een onderdeel van een succesvolle aanpak wordt gezien (zie paragraaf 4.2). Als geïnvesteerd wordt in het opbouwen van relaties met de Marokkaanse doelgroep, dan zorgt de werkwijze van de politie

ervoor dat het verloop niet positief hoeft te lopen. Het systeem zelf kan namelijk onoverzichtelijk en verwarrend zijn voor de jongeren (Kop et al, 2007). Als de wijkagent een goede band opbouwt met de jongeren en ze kan beïnvloeden, dan kan het alsnog verkeerd gaan waardoor de noodhulpagenten worden ingeschakeld die vooral repressief optreden. Dit bemoeilijkt weer de relatie tussen de wijkagent en de jongeren. Wanneer de politie dan aantreedt, krijgt ze te maken met een groep jongeren die grenzen opzoekt. De jongeren weten hierbij hoe ver ze kunnen gaan met de politie voordat ze een boete krijgen (Kop, 2007). De politie kan nauwelijks een beroep doen op haar autoriteit om hinderlijk gedrag van jongeren te doen stoppen. Zij ziet weinig mogelijkheden om hiertegen op te treden omdat *geen strafbare feiten* worden gepleegd. Jongeren weten dit, waardoor politiemensen worden uitgedaagd en doelwit van spot worden (Bervoets, 2006). Bovendien krijgen jongens door het tonen van lef en/of moed respect en aanzien in de straatcultuur. Vooral het verzetten tegen de gevestigde orde en het ondermijnen van gezag worden met respect beloond. Een politieagent is de functionaris van de gevestigde orde, en deze treiteren is een manier om respect te krijgen. Omdat de politie niet telkens dezelfde agenten kan inzetten, is tevens sprake van een verscheidenheid aan inzichten van de agenten. Ze zullen niet allemaal even cultuursensitief zijn of vaardigheden hebben om met moeilijke doelgroepen om te gaan. Inhuren van politiemensen met *verschillende etnische achtergronden* is volgens Marokkaanse jongeren niet een voorbode voor succes. Sommige jongeren zeggen dat zij wel beter kunnen communiceren met deze agenten, maar andere (vooral de criminele Marokkaanse jongeren) zeggen dat ze deze agenten zien als vertegenwoordigers van de overheid en dus verraders. Ook speelt de *houding* van deze agenten een rol, de jongeren vinden dat deze agenten denken dat ze een hogere status hebben dan zij. Dat dit voor problemen kan zorgen is al verklaard vanuit de inzicht van het straatcultuur versus de burgercultuur (Zie paragraaf 3.3)(Kop et al, 2007).

De maatschappij heeft de verwachting dat de agent optreedt en problemen oplost. Terwijl de doelgroep om geduld, begrip en respect vraagt. Een middenweg vinden als het gaat om (extreem) overlastgevende Marokkaanse jongeren is voor de politie een lastige klus.

5.2 Jongerenwerk

Een andere groep professionals die regelmatig werken met Marokkaanse jongeren zijn de jongerenwerkers en/of straathoekwerkers. Reguliere instellingen worden door de Marokkaanse jongeren niet bereikt, gedeeltelijk doordat ze niet weten van het bestaan van zulke instellingen maar ook wantrouwen en taalbarrières spelen hierbij een rol (Vandenbroucke et al, 2008). De Marokkaanse jongeren zijn een moeilijk bereikbare doelgroep. Mede hierdoor is vooral *outreachend (ambulant)* werken belangrijk om in contact met deze groep te kunnen komen (Bochardt & Buijze, 2003). Ambulant jongerenwerk lijkt effectiever met moeilijk bereikbare doelgroepen, waarbij de jongerenwerker zich richt op het in *contact* komen en *opbouwen van een relatie* met de Marokkaanse jongeren (Bochardt et al, 2003). Drie elementen zijn hiervoor van belang volgens Bochardt et al. (2003), te weten:

1. het formuleren van de *behoeftes van de groep* en deze mogelijk proberen te maken,
2. veranderen van het *gedrag en de houding* van de jongeren, en
3. *analyseren* van de verschillende problemen van individuele jongeren en deze verbinden aan individuele trajecten.

De jongerenwerker probeert verder *contacten te leggen met mensen in de betreffende omgeving*. Op deze manier kan getracht worden een completere probleem analyse te maken en om te kijken, wat de *gemeenschap zelf* kan doen om problemen te voorkomen/aan te pakken. De meeste jongerenwerkers werken met een methode om *groepen te analyseren* en in te delen in diverse subgroepen zoals harde kern, vaste kern en meelopers.

De ambulante jongerenwerker werkt in eerste instantie met groepen jongeren. Ook zij hebben te maken met het *winnen van vertrouwen* van de groep, daardoor moeten ze af en toe *een oogje toe knijpen* voor criminele activiteiten van jongeren. Het oppakken van de leiderfiguur door de politie kan een hele verstoring in de groep voortbrengen (Bochardt et al, 2003). Er is dan sprake van woede en onbegrip, maar ook een machtsstrijd om de leiderspositie. De jongerenwerker moet hier goed mee om kunnen gaan en de controle over de groep kunnen behouden. *Samenwerking en afspraken* met de politie zijn dan ook van belang om dit soort situaties te voorzien.

Behoekoe en Miguel Fernandez (2007) hebben een best practice beschreven van ambulante jongeren werkers in Hendrik Ido Ambacht. De aanpak die ze daar hanteerden was erg succesvol tegen rechts-extremistische jongeren. De jongerenwerkers hebben daar de groep (bestaande uit 150 jongeren) uit elkaar gehaald en de ordeverstoring waar zij voor zorgde tot een minimum terug gebracht. De belangrijkste aspecten en criteria van hun bevindingen zullen nu geïllustreerd worden.

De *lokale overheid* moet allereerst de *initiatieven ondersteunen* van de professionals door ze *tijd, ruimte en budget* aan te bieden. Wederom moeten de *behoeften* van de jongeren geanalyseerd worden om daarop in te kunnen spelen. Deze behoeften, zoals een eigen plek, moeten zoveel mogelijk worden voorzien. Bepaalde *vaardigheden* van de jongerenwerker spelen ook een rol wanneer het gaat om de aanpak van zulke (moeilijke) groepen. De jongerenwerkers moeten *capabel zijn* om met groepen die groot kunnen zijn en moeilijk gedrag vertonen te kunnen werken, het *tonen van angst* zal de jongerenwerker tegenwerken. De benodigde vaardigheden in de verschillende stappen van *het systematische proces* zijn:

- Het kunnen opbouwen en in stand houden van een netwerk met verschillende instellingen,
- Methodisch kunnen werken,
- Communicatief vaardig zijn,
- Begrip kunnen tonen voor de problemen van jongeren en deze proberen te verhelpen,
- Psychologische kennis,
- Behoeften van de groep kunnen achterhalen, en
- De groep kunnen ontleden.

Wanneer aan de eerste randvoorwaarden zoals tijd, ruimte, geld en jongerenwerkers met specifieke vaardigheden kan worden voldaan, begint de eigenlijke aanpak. De jongerenwerkers in Hendrik-Ido-Ambacht gingen naar de *hot spots*, de plaatsen waar jongeren vaak te vinden zijn. Hier leggen ze het eerste contact om vervolgens aan te geven, wat voor activiteiten ze kunnen aanbieden aan de jongeren bij hun jongerenhuis. Bij het toelaten van de jongeren in het jongerenhuis, worden duidelijke *regels* gesteld. Jongeren die zich *niet aan de regels houden* worden direct uit het jongerenhuis verwijderd. Wel worden deze jongeren uitgenodigd voor een gesprek. Het wordt namelijk belangrijk gevonden, om te *blijven communiceren* en niet *alleen te straffen*. De jongerenwerkers moeten uitleggen waarom ze de jongere(n) bestraffen. Hierbij is *respect* van beide kanten belangrijk om de situatie controleerbaar te houden.

In het jongerenhuis wordt de groep vervolgens verdeeld in subgroepen van leiders en meelopers. Door te werken in subgroepen proberen de jongerenwerkers de groepen in controleerbare kleinere stukken te verdelen. Zij verdelen verder de leider figuren in twee categorieën namelijk *spirituele en natuurlijke leiders*. De laatste heeft een leiderschapsfunctie vanwege zijn charisma, intelligentie of fysieke eigenschappen (gespierd), de spirituele leider vanwege zijn radicale ideeën. Spirituele leiders zijn moeilijk om mee te werken omdat zij vasthouden aan hun ideeën en niet open staan voor andere meningen. Natuurlijke leiders

kunnen wel gebruikt worden om invloed uit te oefenen op andere jongeren. Zo houden ze de groepen controleerbaar. Vervolgens gaan de jongerenwerkers in strikte samenwerking met de politie en andere relevante instellingen op individueel niveau aan de slag. Zij helpen voornamelijk de meelopers met hun individuele problemen (en koppelen ze desnoods aan individuele zorgtrajecten) om ze zo uit de invloed van de groep te halen.

5.2.1 Succes- en faalfactoren

In het algemeen zorgt het jongerenwerk voor een positieve vrijetijdsbesteding door het aanbieden van een *verscheidenheid aan activiteiten*. Jongerenwerkers en straathoekwerkers zeggen daarbij dat *respect* een essentieel onderdeel is in het omgaan met jongeren groepen, het geven van respect is de sleutel tot het verkrijgen van vertrouwen (Goris et al., 2007). Zij proberen de jongeren te re-integreren in de maatschappij omdat de Marokkaanse jongeren (net zoals de rechts-extremistische jongeren beschreven in paragraaf 5.2) zich buitengesloten voelen. De jongerenwerkers richten zich dan ook met name op *emancipatie en empowerment* van de jongeren, wat niet direct effectief is tegen criminaliteitscijfers (Goris et al., 2007). In de specifieke casus beschreven in de voorgaande paragraaf, werken de jongerenwerkers *outreaching*. Ze richten hun aanpak op *groepsleiders* (als positieve rolmodel inzetten) en *meelopers* (empowerment). Daarnaast *belonen* ze positief gedrag en stellen *duidelijke grenzen*. Hier zijn ze *eenduidig* en *consistent* in. Als een jongere wordt bestraft, dan wordt *uitleg* gegeven waarom dit het geval is.

Toch is het jongerenwerk niet succesvol als het gaat om Marokkaanse jongeren in de straatcultuur. Hier zijn verschillende factoren aan te wijzen. Het overgrote deel van het jongerenwerk loopt vast doordat zij accommodatiegebonden werken. Moeilijk bereikbare jongeren dienen outreachend benaderd te worden, terwijl hulpverleners nauwelijks tijd hebben hiervoor, of dit niet als wenselijk zien omdat verwacht wordt dat mensen zelfredzaam zijn (Baart et al, 2003). Marokkaanse jongeren zoeken het jongerenwerk uit zichzelf echter niet op. Bij Marokkaanse jongeren vormen schaamte, afkeer van het onpersoonlijke contact en de masculiene cultuur een belemmering om hulp te zoeken (Vollebergh, 2002). Dit komt ook doordat de hulpverleners meestal werken met methodieken en niet flexibel zijn hierin (Baart et al, 2003). Op een dergelijke manier bestaat geen ruimte voor de professional om zich in te leven in de leefwereld van de jongeren en zijn aanpak daarop te berusten. De professionaliteit en daarmee gepaard gaande distantie zorgt voor een belemmering in het opbouwen van vertrouwensrelaties (onder andere doordat de professional niet betrokken is of kan zijn).

Jongerenwerkers zijn naast accommodatie ook tijdsgebonden. De Marokkaanse jongeren hangen vooral laat op straat rond. Om het vertrouwen van deze jongeren te kunnen winnen, moet een professional op elk moment klaar kunnen staan, ongeacht het tijdstip. De planning van de jongerenwerkers moet dus ook flexibel ingericht zijn, terwijl deze nu weinig ruimte heeft om op dergelijke situaties in te springen (Baart et al, 2003). Een groepsgerichte aanpak waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen leiders en meelopers (zoals de jongerenwerkers in Hendrik Ido Ambacht dat deden) kan succesvol zijn. In een straatcultuur is echter sprake van wisselende leiderschap en onduidelijke structuur (zie paragraaf 3.3.2). Een aanpak die hierop berust hoeft in de straatcultuur dus niet tot succes te leiden.

Volgens Stoopendaal & Krober (2006) en Hoffman (2003) zijn marktwerking en daarmee gepaard gaande professionalisering de grootste boosdoeners. Professionals zijn volgens hen niet (meer) gericht op maatwerk en 'er zijn' voor de hulpbehoevende (zoals in de presentiemethodiek), maar op doelen, middelen en interventies. De professionalisering en protocolisering zorgt voor formele eenzijdige relaties en distantie tussen hulpverlener en hulpbehoevende.

Een ander probleem van het jongerenwerk, is dat het voorkomen van overlast van Marokkaanse jongeren niet tot hun kerntaken behoort. Zij dienen zich meer te concentreren

op individuele problemen van jongeren en organiseren van activiteiten. In de huidige context zijn ze vooral bezig met het oplossen van problemen van Marokkaanse jongeren en niet met de problemen van deze jongeren (RMO, 2008). Doordat beide partijen elkaar moeizaam vinden, zijn allochtone jongeren pas zichtbaar bij de zwaardere vormen van hulpverlening (Booi et. al., 2008; Pels et. al., 2009; Vollebergh, 2002; WODC, 2008).

Een *puur repressieve aanpak* werkt dus niet, maar een *puur curatieve aanpak* slaat eveneens onvoldoende aan (Bervoets, 2006). Dit komt volgens Bervoets (2006) doordat jongerenwerkers en andere professionele uitvoerders geen daad bij kracht kunnen zetten vanwege de invloed van de groep en groepsleiders. De jongeren kunnen niet warm gemaakt worden voor activiteiten in het jongerencentrum en zijn moeilijk te winnen voor een serieuze schoolcarrière. Een combinatie tussen repressieve en curatieve aanpak lijkt vooralsnog de grootste kans van slagen te hebben.

5.3 Conclusie

Als de lijst met belangrijke elementen voor een succesvolle aanpak van overlastgevende Marokkaanse jongeren wordt ingevuld (zie tabel 4), kan achterhaald worden dat het probleem vaak niet ligt aan de algemene voorwaarden (integrale aanpak en gemeentelijke coördinatie en regie). De politie en het jongerenwerk werken meestal samen in een integrale aanpak om de overlast/criminaliteit van de Marokkaanse jongeren te beperken.

De problemen beginnen bij de vaardigheden en team samenstelling. Zo kunnen jongerenwerkers die accommodatie- en tijdgebonden zijn niet voldoen aan de flexibiliteitscriteria. Bij de jongerenwerkers en de politie kan het (cultureel) inlevingsvermogen ook een probleem zijn, omdat zij vaak de problemen niet begrijpen doordat ze deze zelf niet hebben ervaren. We zien verder dat het eerste contact van de jongeren met de politie relatief vaak een problematische is. De politie handelt repressief en volgens de regels. Zij komt als sprake is van overlastgevend gedrag en kan weinig tijd investeren in het opbouwen van vertrouwen en respect. Jongerenwerkers kunnen dit wel, zij het tot op een bepaald niveau. Jongerenwerkers zijn door marktwerking steeds meer gebonden aan regels en protocollen, waardoor er meer distantie ontstaat tussen hen en de hulpbehoevende. Zij kunnen wel investeren in de relatievorming, maar vaak blijft dit oppervlakkig.

Gedragbeïnvloeding kan door bovengenoemde redenen nauwelijks plaatsvinden door zowel de politie als het jongerenwerk. Zij kunnen namelijk geen effectieve vertrouwensrelaties kweken en respect verdienen. Bij het onderdeel gedragbeïnvloeding is met name het kunnen switchen tussen een masculiene en feminiene aanpak een probleem. Agenten zijn gezaghebbers en hebben een monopolie op geweld. Zij kunnen hun wil opleggen aan de jongeren, hebben een bepaalde status en werkwijze waardoor ze veelal in de categorie masculiene cultuur vallen. De jongerenwerkers daarentegen werken vaak op basis van een feminiene stijl. In de vorige hoofdstuk is juist geconstateerd dat beide stijlen van belang zijn op verschillende momenten in de aanpak.

Beide partijen slagen er niet in om de (extreem) overlastgevende Marokkaanse groepen in de straatcultuur in toom te houden. De politie kan hoogstens enkele van hen isoleren door ze (kortdurend) in detentie te stoppen. Deze jongeren krijgen echter meer aanzien en status wanneer ze terug komen in de wijk. Bovendien wordt de politie gezien als de gezagdragers van de maatschappij waar de jongeren zich tegen verzetten. De politie zou bij voorbaat dus al een stap extra moeten zetten om vooroordelen weg te nemen en vertrouwen te winnen. De politieorganisatie is echter te groot en te complex om hier rekening mee te kunnen houden. Daarnaast werkt bij de politie een relatief groot aantal mensen, waardoor eenduidigheid en consistentie ontbreekt in de aanpak. De vaardigheden van de agenten verschillen ook, waardoor belangrijke gewaardeerde vaardigheden (zoals flexibel zijn, inlevingsvermogen

hebben en interculturele vaardigheden) niet altijd in elke team naar voren komen. De jongerenwerkers bereiken de mindere (extreem) overlastgevende groepen wel, maar slagen er niet in om effectief te werken met de betreffende Marokkaanse doelgroep.

Tabel 4: De elementen voor een succesvolle aanpak en de politie en het jongerenwerk	<i>Politie</i>	<i>Jongerenwerk</i>
<i>Algemeen/voorwaarden</i>		
Integrale aanpak	Goed	Goed
Gemeentelijke coördinatie en regie	Goed	Goed
<i>Vaardigheden en team</i>		
Flexibel zijn	Goed	Matig
(Cultureel) inlevingsvermogen	Matig	Matig
Zelfstandig werken	Goed	Goed
Netwerker	Matig	Goed
Professionals in dienst hebben die uit de lokale omgeving komen	Goed	Goed
<i>Eerste contact</i>		
Informatie over de groep verzamelen op lokaal niveau	Goed	Goed
Investeren in relatievorming / oprechte betrokkenheid	Slecht	Matig
Respect verdienen	Slecht	Slecht
<i>Gedragbeïnvloeding</i>		
Verschillende rollen binnen de groep gebruiken	Matig	Matig
(Rechtvaardige) grenzen stellen	Matig	Matig
Empoweren en leefgebieden benadering	Slecht	Matig
Kunnen switchen tussen masculien en feminiene aanpak	Slecht	Slecht

6. Contextueel kader

De voorgaande hoofdstukken zijn gewijd aan enkele onderwerpen om beter te kunnen begrijpen, wat voor problematiek de (lokale) overheid heeft met Marokkaanse jongeren. Zo is uitleg gegeven waarom Marokkaanse jongeren in de straatcultuur belanden en waar ze daar te maken mee hebben. Daarnaast is aangetoond waarom het reguliere aanbod problemen ondervindt met de Marokkaanse doelgroep. Dit hoofdstuk is onderdeel van het veldonderzoek en gaat in op de specifieke problematiek in de onderzochte gemeenten (Helmond en Nijmegen). Om de werkwijze en aanpak van de straatcoaches in deze gemeenten te kunnen begrijpen en te analyseren, is het verstandig om stil te staan bij wat de problemen zijn en bij de context waarin ze van toepassing zijn. In bijlage 4 is een lijst met geïnterviewden opgenomen.

6.1 Gemeente Helmond

In gemeente Helmond hebben interviews plaatsgevonden met de beleidsverantwoordelijke van de gemeente Karin Nas, teamleider van BJ Brabant Maarten Peters, teamleider van de straatcoaches Linder Baladien, twee straatcoaches Mohcine en Geoffrey. Verder zijn enkele vragen met betrekking tot overlast en straatcoaches aan vier buurtbewoners en winkeliers gesteld.

In Helmond zijn drie Jeugd Preventie Teams (JPT) waarin jongerenwerkers, straathoekwerkers en medewerkers van de politie in vertegenwoordigd zijn. Zij vallen onder de regie van de gemeente en hebben als doel het voorkomen van overlast door (groepen) jongeren. Shouf Kedemk (Marokkaans voor Kijk Verder (vooruit)) is in mei 2009 in het leven geroepen nadat het reguliere samenwerkingsverband overlast van de moeilijk bereikbare jeugdgroep niet kon inperken. Het project Shouf Kedemk valt onder Bijzonder Jeugdzorg Brabant en richt zich op de inzet van straatcoaches. De straatcoaches die onder Shouf Kedemk vallen zijn ex-gedetineerden die succesvol het AJID-traject¹⁵ hebben doorlopen onder leiding van Linder Baladien, die nu tevens de teamleider van deze jongeren is bij Shouf Kedemk. De twee straatcoaches hebben zich gericht op het bestrijden van overlast van Marokkaanse jongeren.

6.1.1 Kenmerken van de overlastgevende groep

Tijdens bijeenkomsten van de JPT's werd door de politie geconstateerd, dat sprake was van een grote groep Marokkaanse jongens die crimineel gedrag vertoonden. Volgens cijfers van de gemeente en politie ging het om ongeveer 33 Marokkaanse jongeren. Uit nader onderzoek van de straatcoaches bleek echter dat geen sprake was van een crimineel groep en het niet alleen ging om Marokkaanse jongeren. Minder dan de helft van het aantal jongeren was van Marokkaanse afkomst, de rest was een mix van Turken en Antillianen. Linder Baladien en

¹⁵ AJID (Allochtone Jongeren In Detentie) is een programma van de gemeente Helmond die is opgericht omdat allochtone jongeren na hun detentie relatief veel recidiveren. Deze jongeren hebben te maken met veel aanzien omdat ze uit de gevangenis komen. Omdat ze gevoelig zijn voor aanzien, respect en verder geen toekomstperspectief hebben, gaan deze jongeren gemakkelijk over tot overlastgevend en/of crimineel gedrag. Bovendien hebben ze grote invloed op de jongeren die tegen hen opkijken. Detentie heeft voor deze Marokkaanse jongeren geen corrigerend effect, maar juist een statusverhogend effect. De aard van de delicten is daarbij zodanig, dat jongeren niet langdurig hoeven te zitten.

Recidive was bij de allochtone jongeren zeer hoog, na de AJID-aanpak is deze aanzienlijk gedaald volgens een rapportage van de gemeente Helmond. Hierin wordt gesproken over minder dan 10% aan recidivisten van 53 jongeren, in vergelijking met 60% tot 70% voor dezelfde doelgroep gemiddeld gemeten in Nederland. Meer over de succesvolle AJID programma valt te lezen Jonkman en Vandenbroucke (2009).

zijn straatcoaches wilden om dit soort redenen de lijst met overlastgevende jongeren niet aannemen van de gemeente en politie. Baladien: *“wij moeten zonder vooroordeel naar een groep kunnen gaan en deze zelf analyseren”*. Mohcine vertelt dat zij uiteindelijk met een groter groep kwamen, hij heeft het over een groep van ongeveer 60 man. Linder spreekt niet over een duidelijke groep in Helmond: *“het zijn jongeren die ongeveer hetzelfde beleven thuis en op straat elkaar toevallig ontmoeten. Bij elkaar is het geen harde groep, maar er zijn wel raddraaiers en meelopers te onderscheiden”*. Verder typeert Linder de omgeving en de groep als volgt: *“Jongens komen veelal uit achterstandswijken die nog niet gesloopt zijn. In deze wijken heb je te maken met allerlei nationaliteiten, mensen die barbecueën in de voortuin, alleen schreeuwend communiceren enzovoort. Verder is er veel criminaliteit en zijn er smalle straatjes. Dit alles heeft natuurlijk invloed op de jongeren. Ze krijgen hierdoor weinig motivatie om iets van hun leven te maken. Alles in de omgeving is makkelijk, geen woonhuis maar simpel een huurhuis omdat dit makkelijk is, stelen is makkelijk om snel geld te verdienen enzovoort. In de binnenstad zijn de jongens hun eigen wijkje kwijt, deze huizen zijn wel gesloopt en er zijn nieuwe huizen voor in de plaats gebouwd, zelfs straatnamen zijn veranderd in de hoop een betere fysieke omgeving te creëren en om mensen meer te spreiden in de stad. Ze zijn nu weliswaar verspreid in andere arme gedeeltes van de stad, maar zoeken elkaar nog wel op.”*

Als de theorie vergeleken wordt met de probleemsituatie in Helmond, komt naar voren dat verschillende indicatoren aanwezig zijn om een straatcultuur te doen ontstaan. Zo is sprake van een sociaal-economisch achterstand, weinig toekomstperspectief en gebrekkige binding met de eigen wijk. Het is aannemelijk volgens de theorie dat tevens culturele aspecten, gebrek aan positieve vrijetijdsbesteding en opvoedingsstijl, een rol hebben gespeeld in het doen ontstaan van een straatcultuur in Helmond. Uit een straatcultuur komt overlastgevend gedrag naar voren, zo ook in Helmond. In de volgende subparagraaf wordt hier nader op ingegaan.

6.1.2 Soort overlast

Alle bedenkbare vormen van overlast waren aanwezig volgens Karin Nas. De groep is volgens haar niet crimineel *“anders ga je niet zichtbaar op straat rondhangen”*. Helemaal onschuldig zijn ze ook niet volgens haar: *“de Beke-lijst is niet zonder meer geschikt voor deze jongeren. De typering kloppen op zich wel, maar deze jongeren zitten echt tussen delinquent gedrag en extreem overlastgevend gedrag in”*. In de rapportage van de gemeente Helmond wordt de definitie van delinquent gedrag van Dirk de Jong (2007) aangehouden:

“Delinquent gedrag is iets anders dan criminaliteit. Delinquent gedrag omvat meer dan alleen crimineel gedrag dat strafbaar is volgens het jeugdstrafrecht of volwassenstrafrecht. Delinquent gedrag verwijst ook naar hinderlijk en overlastgevend gedrag dat niet direct strafbaar is, zoals luidruchtig aanwezig zijn op straat of een intimiderende houding aannemen tegenover omstanders en voorbijgangers. Delinquent gedrag in groepsverband wordt gezien als opvallend wanneer het tot stand komt in een opmerkelijke groep of als het publiek of politie het groepsgedrag als zeer uitdagend en agressief ervaren.”

Alle geïnterviewden kregen de vraag *‘welke vormen van delinquent of overlastgevend gedrag doen zich voor in Helmond’* voorgelegd. Het gaat bij de overlastgevende groep om de volgende vormen van overlast/delinquent gedrag:

- Bedreigen, intimideren en de toegang versperren van voorbijgangers/buurtbewoners,
- Schelden,
- Vandalisme,
- Voetballen met veel geluid,

- Brandstichting,
- Stenen gooien,
- Overvallen,
- Diefstal,
- Vechtpartijen,
- Vernielingen.

6.2 Gemeente Nijmegen

In Nijmegen zijn voor dit onderzoek twee straatcoaches, de teamleider en Wilfried Olde Hartman (directeur van RadarUitvoering Regio Oost) geïnterviewd. De straatcoaches en teamleider willen niet met naam en toenaam genoemd worden in dit rapport. Verder is de wijkagent Frans van Driel geïnterviewd en enkele wijkbewoners en winkeliers. De betreffende jongeren wilden niet meewerken aan het onderzoek.

Vooral in de Nijmeegse wijk Meijhorst is al geruime tijd sprake van overlast door jongeren. Verschillende instellingen hebben zich intensief ingezet de problemen in toom te houden, echter met te weinig (merkbaar) resultaat. In een brief aan de raad van de gemeente Nijmegen (2009) wordt gesteld dat de straatcoach nodig is om de leegte tussen het jongerenwerk en politie op te vullen. In deze brief staat dat het jongerenwerk zich dient te richten op begeleidings-, verwijzings-, en hulpverleningstaken en de straatcoaches op het expliciteren en afdwingen van regels en fatsoensnormen in de openbare ruimte. De straatcoach richt zich hierbij vooral op de groep en de jongerenwerker op het individu. In deze brief staat (*Gemeente Nijmegen, p. 1*): “straatcoaches vormen de brug tussen deze twee werelden. Zij treden op daar waar de agogische aanpak geen normerend effect meer heeft op het gedrag van jongeren, maar waar handhavend optreden als zodanig mogelijk slechts zou kunnen leiden tot escalatie.” De straatcoaches kunnen bij de jongerengroepen rondhangen en overlast preventief aanpakken in tegenstelling tot de politie.

De gemeente Nijmegen heeft RadarElixer ingeschakeld om straatcoaches te leveren. Dit doen ze vanaf 1 september 2009. Radar is al een paar jaar bezig met moeilijk bereikbare groepen, sinds enkele jaren leveren ze ook straatcoaches. In Nijmegen zijn zes straatcoaches ingezet om de problematiek aan te pakken.

6.2.1 Kenmerken van de overlastgevende groep

Volgens Frans van Driel gaat het om een groep van 30 tot 40 jongeren waarvan 10 tot de harde kern behoren. Volgens de straatcoaches had de gemeente het over ongeveer 80 jongeren die behoorden tot de categorie ‘harde kern’. De straatcoaches zelf, spreken echter over een groep van 100 jongeren in totaal in alle wijken waarvan zes jongeren tot de harde kern behoren. De Marokkaanse afkomst komt in deze groepen het meest voor, vervolgens zijn Turken, Somaliërs en Nederlanders in de betreffende groepen aanwezig. Deze groepen bestaan uit jongens van 8 tot 25+ jaar. De ‘jongeren’ boven de 25 jaar vormen een lastige doelgroep om mee te werken. De teamleider: “*je hebt jongens van 25+ in de groep. Deze zijn heel lastig om te bereiken en zijn meestal ook heel bepalend in de groep. Dit zijn ook jongens die op veel vlakken in hun leven hebben gefaald; opleiding, werk, sociale hulpverlening, veel contacten met de politie, noem maar op. Ze staan niet open voor contact of invloeden van buiten.*”

De straatcoaches typeren de wijk en groep als volgt: “*Het is een achterstandswijk, een soort centrum voor de andere wijken. De groep werd groter hier, van alle buurten kwamen ze hier om te verzamelen. Bepaalde problemen achter de voordeur worden doorgezet op straat, pubers zijn grotendeels lotgenoten.*” De teamleider van de straatcoaches vertelt dat de

jongeren voortdurend te maken hebben met negatief contact: *“ze worden alleen aangesproken als er problemen zijn. Dit zijn jongeren uit multiprobleem gezinnen.”*

Uit bovengenoemde kenmerken van de groep valt (net als bij de probleemgroep in Helmond) te achterhalen waarom een straatcultuur zich in Nijmegen heeft gevormd. Allereerst is wederom sprake van een achterstandsituatie. Zowel op sociaal-economisch als sociaal-psychologisch vlak. Daarbij is sprake van een opvoedingsproblematiek en problemen achter de voordeur. De jongeren hebben weinig binding met de maatschappij, school of familie en zoeken elkaar op. Het is verder volgens de theorie aannemelijk dat culturele aspecten en beperkte vrijetijdsbestedingsmogelijkheden een rol hebben gespeeld. Ook in Nijmegen vloeit uit de straatcultuur verschillende problemen naar voren.

6.2.2 Soort overlast

Volgens elsevier.nl (2008) hebben in ieder geval 56 Marokkanen in Nijmegen een gebiedsverbod gekregen na vernieling, brandstichting en intimiderend gedrag. Volgens verschillende geïnterviewden was in Nijmegen sprake van ‘ernstige overlast van Marokkaanse jongeren’. Een winkelier vertelt hierover: *“Het gaat om standaard groepsgedrag, het is een groep Marokkaanse jongeren die gewend zijn om veel op straat te hangen ...Ze schreeuwen en schelden naar elkaar, dat komt bedreigend over. Dit gebeurde niet als je langs ze liep, dan zeiden ze zelfs ‘hoi meneer’. Maar het gedrag werd steeds brutaler. Ze zijn dan ook echt hun grenzen aan het zoeken. Ik denk dat ook leeftijd een belangrijke rol speelt, rond 14-16 zijn ze echt extreem overlastgevend. Vanaf 16-18 jaar begint het besef te komen dat het niet zo door kan gaan waarschijnlijk.”* Een ander mevrouw kocht vanwege haar angst voor de groep een grote hond, anders durfde ze niet naar buiten te gaan. Er waren echter niet alleen negatieve signalen, zo had één winkelier helemaal geen last van de jongeren: *“ze zijn er niet overdag, meestal ’s avonds pas op bepaalde hangplekken. Wij hebben er geen last van.”*

Uit nader onderzoek onder de geïnterviewden gaat het om de volgende vormen van overlast die structureel plaatsvonden in Nijmegen:

- Brandstichting,
- Mishandeling (een beveiligingsmedewerker is onder andere mishandeld),
- Bedreiging,
- Luidruchtig gedrag,
- Vernielingen,
- Achterlaten van afval,
- Intimiderend gedrag,
- Dealen.

7. Straatcoaches en de aanpak van overlast van Marokkaanse jongeren

In het voorgaande hoofdstuk is de context waarin de straatcoaches opereren besproken. In dit hoofdstuk staat de aanpak van de straatcoach centraal. Uit de analyse is gebleken dat de aanpak van de straatcoaches in Helmond als in Nijmegen op relatief veel cruciale vlakken overeenkomen. Vanuit dat oogpunt en vanwege de overzichtelijkheid en leesbaarheid is gekozen om de aanpak in beide gemeenten niet apart, maar geïntegreerd in één hoofdstuk weer te geven.

In dit hoofdstuk wordt achtereenvolgens de eigenschappen van de straatcoach en zijn team behandeld, de werkwijze van de straatcoach en de randvoorwaarden waarin zij opereren. Vervolgens wordt de meerwaarde van de straatcoach in de onderzochte gemeenten beschreven.

7.1 De straatcoach en zijn team

Zoals vermeld in de inleiding van dit hoofdstuk dient de straatcoach een aantal vaardigheden te beheersen en te voldoen aan een bepaald profiel. In deze paragraaf zal beschreven worden wat de aanleiding is voor de inzet van straatcoaches en wat van hen verwacht wordt. Daarna wordt beschreven welk profiel en vaardigheden de straatcoach dient te bezitten. Straatcoaches in een team vervullen naast een algemene taak, ook een specifieke rol. Mede hierom wordt in deze paragraaf aandacht besteed aan het team en werving van straatcoaches.

7.1.1 Aanleiding voor inzet straatcoaches

Ondanks dat er drie JPT's in het leven waren geroepen in de gemeente Helmond, werd met de overlastgevende groep jongeren geen resultaat geboekt. De partners konden geen contacten leggen met de betreffende jongeren omdat de jongeren niet aanspreekbaar waren. De overlast die gepleegd werd zorgde ervoor dat de leefbaarheid in de wijk achteruit ging. Volgens de gemeente dreigden de jongeren zelfs af te glijden naar zwaardere criminaliteit en fungeren ze tevens als rolmodel voor de jongere broertjes. De volgende generatie was al bezig met het vertonen van overlastgevend gedrag. Linder Baladien: *“In Helmond liep de situatie de spuigaten uit, de jongens belandden in een fase van ‘niet op te lossen dus gevangenis in’. Er zijn altijd wel signalen geweest van problemen, maar nu ze niet meer op te lossen zijn is Shouf in het leven geroepen.”*

De politie kan uiteindelijk weinig met deze groep volgens Karin Nas. Een groot deel van de groep pleegt geen strafbare feiten. Als de politie komt na melding van overlast begint volgens haar het kat- en muisspel, de jongeren rennen allemaal verschillende kanten op. De politie wordt door de Marokkaanse jongeren respectloos bejegend. In de theorie is beschreven dat in een straatcultuur de jongeren grenzen zoeken, respect verwachten en politie niet vertrouwen. Ook de werkwijze van enkele agenten in Helmond zorgde voor een negatieve relatie tussen hen en de jongeren. Dat deden ze bijvoorbeeld door (telkens) naar een identiteitsbewijs te vragen terwijl de agenten de persoon tegenover wel kenden. Karin Nas concludeert: *“de politie is ervoor om de orde te handhaven, met overlastbestrijding kunnen ze weinig”*.

Het jongerenwerk is voornamelijk accommodatie- en tijdgebonden. Jongeren kunnen op bepaalde tijdstippen gebruik maken van de accommodatie waarin ze ook gebonden zijn aan regels. Buiten die tijdstippen was het jongerenwerk niet beschikbaar. Tijdens de openingstijden waren de jongerenwerkers voornamelijk bezig met het corrigeren van de jongeren. Zij kwamen amper aan hun kerntaken als jongerenwerker toe. De jongeren zochten voortdurend grenzen op en vertoonden provocerend gedrag. Raddraaiers waren om die redenen helemaal niet meer welkom, deze moesten de straat weer op. Het jongerenwerk was niet geëquipeerd om overlastgevend gedrag van een moeilijke doelgroep te corrigeren.

Het reguliere kon geen vat krijgen op de moeilijk bereikbare groep, dit was de voornaamste reden voor de gemeente Helmond om straatcoaches in te huren. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat (volgens een rapportage van de gemeente Helmond) in het ruim 10 jaar functioneren van de JPT's, dit samenwerkingsverband bijzonder succesvol is gebleken, in de bestrijding van overlastgevende groepen jongeren die nog wel bereikbaar en beïnvloedbaar zijn. In de betreffende rapportage komt naar voren dat de moeilijke bereikbare groep de professionals niet serieus neemt en vindt dat deze beter weg kunnen blijven. Geoffrey geeft een reden waarom het reguliere straathoekwerk geen contact kan leggen met de jongeren: *“straathoekwerkers zijn te professioneel, er zit een groot verschil tussen hen en de jongeren op straat. Bovendien hebben ze geen ervaring met de straatcultuur”*. Mohcine zegt met andere woorden ongeveer hetzelfde: *“Als je met diploma's en afgestudeerd en al met die jongens gaat praten, gaan ze ook denken van 'wat wil jij nou? Jij denkt dat jij hoger of beter bent dan wij, heb je diploma's nodig om met mij te praten?' De meeste van dat soort mensen hebben geen kennis en ervaring van en met de straatcultuur. Ze weten niet hoe ze de jongens moeten aanspreken, hoe ze schuldgevoel kunnen aanpraten, hoe ze verantwoordelijkheidsgevoel kunnen creëren.”* Maarten Peters vertelt dat jongerenwerkers geschoold zijn in methodieken en van daaruit handelen. Een opleiding alleen is echter niet afdoende voor deze doelgroep, ze kunnen wel een heleboel andere jongeren bereiken.

Brandstichting in het jongerencentrum was de druppel voor de gemeente Nijmegen om straatcoaches in te zetten. De overlast werd na dat incident ook nog erger. De straatcoaches: *“Brand betrof het jongerencentrum. De jongens verveelden zich al en nu was er geen hangplek meer. Dus de jongeren gingen zich nog meer vervelen waardoor de veroorzaakte overlast alleen maar erger werd”*. Ook de relatie tussen politie en de jeugdgroep werd daarna nog slechter, de teamleider hierover: *“Voor elke bekeuring die er toen werd uitgedeeld ging een auto in de fik.”*

In vergelijking met Helmond zijn de straatcoaches in Nijmegen ook (pas) ingezet nadat de problemen uit de hand liepen en het reguliere netwerk geen soelaas bood. Het jongerenwerk kon volgens Wilfried geen contacten krijgen binnen de doelgroep en niet bemiddelen naar voorzieningen. Straathoekwerk richt zich vervolgens meer op het individu dan op de groep. De politie kon geen respect van de jongeren genieten volgens hem: *“De politie komt, bekeurt de jongeren en wil de volgende dag een praatje maken met dezelfde jongeren, dat werkt niet bij deze jongeren.”*

Concluderend was in Helmond en Nijmegen sprake van een moeilijke doelgroep die voor (extreem) veel overlast zorgde. Het reguliere aanbod kon niet in contact komen of het vertrouwen winnen van de doelgroep. Een nieuwe aanpak in de vorm van straatcoaches werd gerealiseerd.

7.1.2 Doel en takenpakket van de straatcoach

“Overlast dient zoveel mogelijk te stoppen” is het eerste wat Karin Nas verwacht van de straatcoaches. Van de straatcoaches verwacht Nas verder dat ze bruggen slaan tussen de burgerlijke- en de straatcultuur: *“het is uiteindelijk de bedoeling dat jongens zelf om kunnen gaan met de burgerlijke cultuur”*. Mohcine spreekt over het creëren van verantwoordelijkheidsgevoel bij de jongeren om ze beter te integreren in de burgerlijke cultuur. Volgens hem is verder het uit de gevangenis houden van de jongeren nog een belangrijk doel. Linder Baladien heeft het tevens over de brugfunctie maar ook over het bieden van een pad aan de jongeren, welke ze zelf moeten bewandelen. Maarten Peters richt zich daarnaast ook op een veranderingsproces bij de reguliere instellingen. Hij vertelt hierover: *“De jongens moeten uiteindelijk onderdeel uitmaken van de reguliere samenleving en de instellingen van die reguliere samenleving. Ook die laatste krijgen (mede hierdoor) een*

veranderingsproces mee. JPT's zijn bijvoorbeeld opgericht voor overlastbestrijding, maar wisten deze groep niet te bereiken. De straatcoaches werken intensief met de raddraaiers en brengen individuen met problemen naar instellingen. Ze slaan een brug tussen partijen met jongeren en bemiddelen indien nodig."

In het rapport van de gemeente Helmond staan de volgende verwachtingen verwoord:

Na twee jaar moet het delinquent gedrag met daarbij de tegenstelling en de overlast in de wijken in positieve zin veranderd zijn.

Concreet betekent dat onder meer:

- *De groep vertoont geen extreem gedrag meer op straat. Dat wil onder meer zeggen dat zij wijkbewoners niet meer intimideren en bedreigen. Ook houden zij rekening met de omgeving als zij op straat verblijven.*
- *De onderlinge groepsleden spreken elkaar aan op hun gedrag.*
- *De groepsleden hebben herwonnen vertrouwen in volwassenen en maken gebruik van professionals als zij dat nodig hebben om hun eigen doelen te bereiken op het gebied van zorg, welzijn, school, schulden en werk.*

Concrete targets zoals 'het verminderen van bedreigingen met 20 procent' zijn er niet. Het dient aannemelijk gemaakt te worden dat overlast in het algemeen 'aanzienlijk' daalt.

De doelstelling van de straatcoaches in Nijmegen is voornamelijk overlastbestrijding. De straatcoaches gaan hier verder op in: *"directe overlastbestrijding is eigenlijk meer symptoombestrijding en dat is tijdelijk. Wij willen hier structureel iets veranderen."* De teamleider voegt daaraan toe dat de straatcoaches voornamelijk tussen politie en jongerenwerk in opereren. Ze staan daarbij niet alleen tegenover de jongeren maar ook naast de jongeren. *"Op drie domeinen plegen wij interventies. Namelijk op de groep, het individu en het domein"*. Wat deze interventies precies inhouden komt in het volgende hoofdstuk nader tot orde.

Evenals gemeente Helmond stelt Nijmegen geen concrete targets vast voor de straatcoaches. De straatcoaches hierover: *"We hebben geen targets. We zijn vrij in ons doen en laten. Wel moet er uiteindelijk een statistische daling in het aantal overlastmeldingen zijn. Ook moet de wijk door de bewoners als veiliger ervaren worden. Dus zowel subjectief als objectief moet overlast gedaald zijn."*

7.1.3 Het team en werving van straatcoaches

De organisatiestructuur in de twee gemeenten als het gaat om straatcoachen is opvallend gelijk ingedeeld (In figuur 3 is de organisatiestructuur en de teamsamenstelling samengevat). De straatcoaches hebben een sturende en corrigerende teamleider en nog een overkoepelend leider/directeur die het proces bewaakt. Wilfried: *"Ik houd de regie en rem af of push wanneer dit nodig is. Ik ben voor het overzicht, anders kan het overzicht kwijtraken. Dit geldt vooral voor de afstemming met partners, we moeten niet (teveel) over elkaars grenzen gaan. Relaties met de jongeren in de probleemgevende groep veranderen ook constant, de neiging kan ontstaan om jongeren meer te helpen dan eigenlijk nodig is, we moeten te sterke relaties mijden."* De overkoepelende leider bewaakt dus voornamelijk het proces, de teamleider stuurt de straatcoaches aan en corrigeert hen wanneer nodig.

In het Nijmeegse zijn in totaal zes straatcoaches ingezet en in Helmond twee. In allebei de teams is onderscheid gemaakt tussen de verschillende kwaliteiten van de teamleden.

Zo heeft het team in Nijmegen specifiek straatcoaches aangetrokken die uit de wijk komen, de lokale normen en waarden kennen en goede connecties hebben met de betreffende jongeren. Zij kunnen snel in contact komen met de doelgroep en vormen bruggenbouwers voor de rest

van het team van straatcoaches. De straatcoaches uit de wijk, zijn geworven na de lokale overkoepelende Marokkaanse vereniging te benaderen. De vereniging is betrokken bij de problematiek en kent zowel de doelgroep als de wijk. Zij hebben enkele jongens

Figuur 3: Organisatiestructuur en samenstelling team

voorgesteld voor het team van straatcoaches. Daarnaast zitten in dat team jongeren met relevante HBO-opleidingen die methodologisch onderbouwd zijn en ervaren in de straatcultuur. Ook is sprake van een mix van etniciteiten. Wilfried vertelt hierover: *“Natuurlijk dient er wel een Marokkaan in het team te zitten die meer verstand heeft van de cultuur, waarden en normen en die indien nodig in de eigen taal kan communiceren. De doelgroep kan zich dan sneller identificeren met deze persoon doordat jongeren inzien dat hij zijn gezinssituatie begrijpt. Maar het kan ook voor argwaan zorgen omdat jongeren liever bepaalde dingen niet vertellen aan iemand van dezelfde cultuur. Het kan dan bijvoorbeeld weer handiger zijn om met een Turk te praten of een Nederlander.”* De straatcoaches in een team moeten elkaar kunnen opvullen en corrigeren. Daarbij geldt dat elke actie van de straatcoach een goed resultaat moet hebben. Is dit niet het geval, dan kan een collega het probleem corrigeren. In Helmond zijn zoals eerder vermeld twee straatcoaches ingezet. Karin Nas vindt dit niet voldoende en ziet de politieke gevoeligheid en budget als een probleem. De politieke gevoeligheid komt met name door de manier waarop zij hun straatcoaches hebben geworven. Werving vond namelijk plaats op basis van het succesvol doorlopen van het AJID-traject (Zie paragraaf 6.1). De twee straatcoaches hebben in detentie gezeten voor relatief zware delicten. Zij zijn tijdens en na hun detentie succesvol begeleid door Baladien. Maarten Peters vertelt hierover: *“Dit waren jongens die op het goede pad waren en echt iets wouden maken van hun toekomst. Zij waren gemotiveerd om dit te doen en beheersen de straattaal. Zij zeiden dat ze een ingang bij de groep kunnen krijgen en bruggen kunnen slaan met het reguliere. Onze straatcoaches hebben de straatcultuur ervaren, maar zijn ook ervaren in hun contacten met justitie en (zorg)instellingen.”* Één van de straatcoaches is Marokkaans en volgens Geoffrey is dit vooral handig wanneer de jongens in hun eigen taal praten maar ook

bij de communicatie tussen ouders en straatcoaches. Het komt namelijk voor dat de straatcoaches de ouders van de jongeren aanspreken, of dat de ouders hun verhaal kwijt willen, het is dan handig om de Marokkaanse taal te beheersen. Beide straatcoaches zijn afkomstig uit Helmond zelf en zijn daardoor bekend met de omgeving en de waarden en normen van de jeugdgroepen.

7.2 De algemene werkwijze in stappen

Bij de aanpak van de overlastgevende groepen in Helmond en Nijmegen is een bepaalde werkwijze te onderscheiden. De werkwijze in beide gemeenten is zowel procesmatig als inhoudelijk relatief gelijk aan elkaar. Hieronder volgt de werkwijze van beide aanpakken. Als sprake is van een verschil tussen de aanpakken in Helmond en Nijmegen, zal dit in de tekst aangegeven worden.

7.2.1 Eerste analyse en samenstelling team/werving

Straatcoaches worden in de meeste gevallen niet direct ingezet nadat problemen zijn geconstateerd binnen een gemeente met Marokkaanse jongeren. De gemeente probeert eerst via de bekende wegen het probleem op te lossen. Blijkt het probleem echter te hardnekkig te zijn en het reguliere aanbod geen vat te krijgen op de jongeren, dan komt in deze tijden de gedachte van het inhuren van straatcoaches om de hoek kijken.

Als een bureau dat straatcoaches levert wordt ingehuurd, komt dit ter plekke de situatie analyseren. Deze eerste globale analyse gaat met name over het aantal jongeren, de soort overlast en de context waarin dit plaatsvindt. De analyse gaat voornamelijk uit van de informatie die gemeente en ketenpartners hebben over het probleem. Omdat deze niet altijd even accuraat en betrouwbaar is, komt de definitieve analyse en vervolgens het plan van aanpak pas zes tot acht weken later. Het bedrijf zoekt vervolgens geschikte straatcoaches op lokaal gebied, die een brugfunctie tussen de jongeren naar het reguliere en/of naar andere straatcoaches kunnen vervullen. Nadat de straatcoaches geworven zijn, kunnen ze aan de slag gaan met de doelgroep.

7.2.2 Eerste contact

In eerste instantie gaan de straatcoaches voornamelijk in duo's op de groep af in verband met de veiligheid. In deze fase proberen de straatcoaches onbevooroordeeld contact te krijgen met de groep, van correctie of beïnvloeding van gedrag is bijna geen sprake. De straatcoaches introduceren zichzelf en vertellen wie ze zijn en wat ze doen. In Nijmegen vertellen de straatcoaches ook dat ze samenwerken met andere instellingen en de politie, in Helmond zijn ze daar minder direct in. Het duurt ongeveer twee tot vier weken voordat daadwerkelijk functionele contacten binnen de groep tot stand komen.

Door de verschillende straatcoaches wordt verteld dat het eerste contact makkelijker tot stand komt omdat ze de doelgroep kennen. Wanneer de betreffende groep de straatcoaches niet accepteert, blijven de straatcoaches toch bij de groep om een ingang te vinden. Mohcine vertelt als volgt over het eerste contact: *“In een andere wijk waar jongens mij niet kennen loop ik gewoon op de groep af. En dan analyseer ik hoe ik ze moet aanspreken. Als ze niet willen dan ga ik toch door om ze over te halen. Ik stap direct op de groep af zonder na te denken. Sommige mensen doen dat wel, gaan dan bijvoorbeeld op Hyves zoeken naar die jongens en dan kijken hoe ze hen moeten gaan aanspreken. Dat komt nep over en dat doe ik niet, gewoon verstand op nul, niet bevooroordeeld afstappen op de groep. Als je een goede band hebt met de jongens dan gaan ze zelf wel het een en ander zeggen. Je moet oprecht geïnteresseerd zijn dan wordt de band beter. Wij komen zelf wel aan onze info als we de wijk ingaan.”* De eerste paar weken worden getypeerd als een worsteling om grenzen te stellen en de eigen positie duidelijk te maken. Geoffrey: *“In eerste instantie proberen ze van alles uit*

om grenzen te zoeken. Ze proberen dan zelfs ruzie te maken met ons. Daarbij kunnen ze heel ver gaan en dan laten wij ook onze tanden zien, terug flashen en duidelijk maken hoe ver ze kunnen gaan. Jongens die je uitdagen en die je terugflashed worden niet zomaar bijgevalen door de groep. Je krijgt de groep niet ineens tegenover je. De groep ziet ook zelf wat de jongen doet en wie gelijk heeft, je moet juist niet over je heen laten lopen.”

Nadat de straatcoaches zich weten te manoeuvreren in de groep jongeren, kan de diepgaandere analyse beginnen.

7.2.3 Doelgroep en omgevingsanalyse

De diepgaandere analyse heeft betrekking op individuen binnen de overlastgevende groep, de groepsdynamische processen, omgeving en de mogelijkheden om jongeren te helpen. De situatie van individuele jongeren wordt zoveel mogelijk in kaart gebracht. Er wordt gekeken of ze opleiding of werk hebben en met wat voor problemen ze kampen. De groep wordt geanalyseerd op (in)formele leiderfiguren en meelopers. Tevens wordt in kaart gebracht hoe groot de groep is en wat de (etnische) achtergronden zijn van de jongeren. Daarnaast worden de plekken waar de jongeren de meeste tijd doorbrengen in kaart gebracht. Hierbij wordt eveneens gekeken naar de mogelijkheden tot vrijetijdsbesteding.

In de volgende subparagrafen wordt per niveau aangegeven wat geanalyseerd wordt.

Individen

Gedrag van het individu wordt veelal vormgegeven door groepsdynamische processen binnen de straatcultuur. Elk individu heeft echter bepaalde unieke behoeftes, deze jongeren dienen ook aangesproken worden op een passende manier. Mohcine vertelt hierover: *“Praat gewoon met ze, analyseer hoe ze zijn. Manier van praten is afhankelijk vooral van de persoon en niet van etniciteit. Je zoekt bij de gesprekjes de gevoelige puntjes, de probleempjes van de jongens. En dan spreek je ze op gevoel aan, behandel ze allemaal net iets anders want al deze jongens hebben andere vormen van hoofdpijn.”* De groep en het individu binnen de groep dienen goed in kaart te worden gebracht omdat overlastgevend gedrag symbool staat voor iets veel dieper volgens de teamleider van de straatcoaches in Nijmegen. Hij vertelt: *“Als we concentreren op overlastgevend en delinquent gedrag, dan zijn we alleen bezig met symptoombestrijding. Diefstal wordt bijvoorbeeld gepleegd door schulden, agressie door onbegrip thuis enzovoort.”*

Bij de analyse van het individu wordt samenvattend gekeken naar de problemen op sociaal, economisch, en psychologisch vlak. Dit levert aanknopingspunten voor de aanpak van straatcoaches (in samenwerking met andere instellingen). Etniciteit van de jongeren speelt hierbij een subtiele rol. Zo wordt door de straatcoaches in Nijmegen aangegeven dat Antilliaanse jongeren ten opzichte van Marokkaanse jongeren, vrijer zijn in hun manier van praten. Zij zullen bijvoorbeeld gemakkelijker over onderwerpen als seksualiteit praten.

Groep

De omvang en samenstelling van de groep spelen een rol bij het bepalen van een gerichte aanpak hiervoor. Het aantal overlastgevende jongeren in de groep dient bepaald te worden. Een grotere groep betekent sterkere groepsdynamische processen en jongeren die relatief meer hun best doen, om de eigen positie te waarborgen of te verhogen binnen de groep. Dit kan zorgen voor een andere soort of extremere vorm van overlast.

Volgens Linder Baladien moet binnen de overlastgevende groepen ook een analyse gemaakt worden van de leeftijdscategorie. Een groot leeftijdsverschil duidt volgens hem op criminele activiteiten en dan ligt de regie meer bij politie en justitie. De oudere overlastgevers kunnen dan een grote invloed hebben op de jongere. Bovendien genieten de oudere in een groep in een dergelijke situatie veel aanzien en respect, waardoor ze moeilijker beïnvloedbaar zijn. Als

sprake is van criminele activiteiten, moeten straatcoaches kunnen achterhalen welke jongeren eventueel crimineel zijn, een (extreem) negatief invloed hebben op de groep en niet toegankelijk zijn. Deze jongeren dienen in een latere fase gescheiden te worden van de groep om diens negatieve invloed te beperken.

Invloed van individuen binnen de groep is tevens onderwerp van analyse. Achterhaald moet worden hoe de groep functioneert en welke jongeren de meeste invloed hebben. Geoffrey illustreert dit als volgt: *“In de groep zitten twee jongens met goede opleidingen, ze weten dat ze slim zijn, ze doen zelf niets maar laten de anderen wel het een en ander doen.”* De meest opvallende raddraaiers hoeven dus niet de jongeren te zijn met de meeste invloed.

Als sprake is van meer dan één overlastgevende groep, dan dient de aanpak zoveel mogelijk rekening te houden met eventuele rivaliteit tussen groepen. Preventieve contacten leggen met de ‘tweede’ groep kan dan uitkomst bieden.

Omgeving

De omgeving waarin de jongeren zich bevinden dient eveneens geanalyseerd te worden. Zo dient rekening te worden gehouden met de locaties waar de jongeren zich graag bevinden en mogelijkheden tot vrijetijdsbesteding. In Nijmegen worden specifieke afspraken met jongeren gemaakt over het gedrag bij bepaalde locaties, zoals het winkelcentrum. Om verschillende partijen in de wijk meer begrip voor elkaar te laten hebben, kan het zijn dat straatcoaches tevens als bemiddelaars moeten werken om conflicten tussen de jongeren en bewoners en/of winkeliers te beslechten.

Daarnaast wordt de omgeving geanalyseerd op mogelijke risicofactoren. Het ontbreken van prullenbakken en lantarenpalen zijn bijvoorbeeld risicofactoren voor overlastgevend gedrag. De omgeving is zodanig te manipuleren, dat deze geen tot weinig overlastgevend of crimineel gedrag uitlokt (Atlas, 2008; Crowe, 2000).

7.2.4 Plan van Aanpak

Het plan van aanpak komt pas na de hiervoor genoemde analyses. Zonder deze analyses zou een plan van aanpak weinig nut hebben volgens de respondenten. Het plan van aanpak behelst de algemene aanpak van de straatcoaches, de werkwijze van de andere ketenpartners en de aanpak voor specifieke situaties (zoals bij een kermis of tijdens Nieuwjaar). In Nijmegen biedt Radar Elixer bij hun plan van aanpak concrete en operationele doelen op drie niveaus (fysiek-, groeps- en individueel niveau) aan.

In het plan van aanpak dient omschreven te worden, welke werkzaamheden de verschillende partners dienen uit te voeren. Zij worden door het ondertekenen van de plan van aanpak verantwoordelijk gehouden voor deze werkzaamheden. Omdat straatcoaches taken gaan overnemen van andere ketenpartners, dient over de rolverdeling en verantwoordelijkheden gecommuniceerd te worden. Zo kan de voortgang van het project worden gevolgd en weten de straatcoaches maar ook de ketenpartners wat van elkaar verwacht mag worden.

Het plan van aanpak is dynamisch en wordt structureel aangepast aan de meest recente situatie. Veranderingen in de probleemsituatie gaan gepaard met veranderingen in de krachtvelden binnen de groep. Een verstoring in de groepsdynamiek brengt dan een nieuwe situatie met zich mee. Verder wordt het plan van aanpak aangepast omdat het project vordert en een nieuwe situatie ontstaat. In Helmond bijvoorbeeld krijgen in eerste instantie de straatcoaches de jongeren alleen voor zichzelf, om ze vervolgens klaar te maken voor het contact met de reguliere instellingen. In die periode verandert relatief veel aan de rolverdelingen tussen de partners.

Over het algemeen wordt verteld dat de eerste drie maanden belangrijk zijn voor de voortgang van het project. Als de straatcoaches binnen drie maanden geen toegang kunnen krijgen tot de groep, dan dient overwogen te worden om het project te stoppen.

7.2.5 Creëer vertrouwensband en respect

Vanaf deze fase is het de taak van de straatcoach om de jongeren zoveel mogelijk aan zichzelf te binden. Het is de bedoeling dat een vertrouwensband gecreëerd wordt tussen de jongeren en de straatcoaches met als resultaat: respect verdienen en vertrouwen winnen van de jongeren. Dit wordt gedaan met het oog op de volgende fase, jongeren beïnvloeden en afwenden van ongewenst gedrag.

Over het algemeen worden straatcoaches ingezet als het reguliere niet succesvol is in de aanpak van overlastgevend gedrag van jongeren. Dit houdt in dat de betreffende jongeren te maken hebben gehad met verschillende projecten en mensen, die niet het gewenste resultaat teweeg hebben kunnen brengen. Meestal is het vertrouwen van jongeren in projecten van de gemeente dan tot een dieptepunt gedaald. De straatcoaches moeten kunnen laten zien dat zij oprecht geïnteresseerd zijn in de jongeren en niet (zomaar) een nieuw project zijn. Zij creëren een oprechte en duurzame vertrouwensrelatie met de jongeren.

Om dit voor elkaar te krijgen, wordt in eerste instantie geïnvesteerd in het ‘geaccepteerd worden binnen de groep’ en het leggen van contacten met zoveel mogelijk jongeren. De volgende stap is het helpen van individuen met problemen. Wanneer bepaalde individuen daadwerkelijk geholpen zijn, zullen andere jongeren hiervan op de hoogte raken. Dit kan doordat de geholpen jongere het zelf vertelt, maar ook doordat andere jongeren zien dat de straatcoach geholpen heeft. Hieronder worden deze stappen in subparagrafen nader toegelicht.

Laagdrempeligheid

Om het vertrouwen verder op te bouwen wordt veel gepraat en nog meer geluisterd. Daarbij wordt niet naar het takenpakket gekeken, alle straatcoaches verrichten meer taken dan in hun takenpakket is voorgeschreven. Het gaat dan bijvoorbeeld om het helpen bij sollicitatiebrieven schrijven, mee naar de rechtbank gaan, belastingpapieren invullen maar ook voetballen of andere activiteiten doen met de jongeren. De straatcoaches proberen zoveel mogelijk op hetzelfde niveau als de jongeren te zitten, door zich aanspreekbaar en zo laagdrempelig mogelijk op te stellen. Zij laten zien dat ze de leefwereld van de jongeren begrijpen en dat zij zelf ook de nodige problemen hebben gehad in hun verleden.

Door de laagdrempeligheid en het begrip van de straatcoach zullen jongeren sneller het contact opzoeken met de straatcoach bij problemen. Wat van essentieel belang is volgens de straatcoaches en leidinggevend, is dat de straatcoaches altijd klaar staan voor de jongeren. In Helmond wordt dit de ‘presentie-methode’ genoemd. Het komt erop neer dat de straatcoaches aanwezig zijn wanneer jongeren daar behoefte aan hebben waarbij niet gekeken wordt naar reden of tijdstip. Daarom worden persoonlijke telefoonnummers uitgewisseld met de jongeren. Op zulke cruciale momenten moeten de straatcoaches kunnen laten zien dat ze daadwerkelijk wat kunnen betekenen voor de jongere. In tegenstelling tot politieagenten kunnen jongeren hun hart luchten zonder dat daar consequenties aan hoeven te zitten.

Spill-over effect

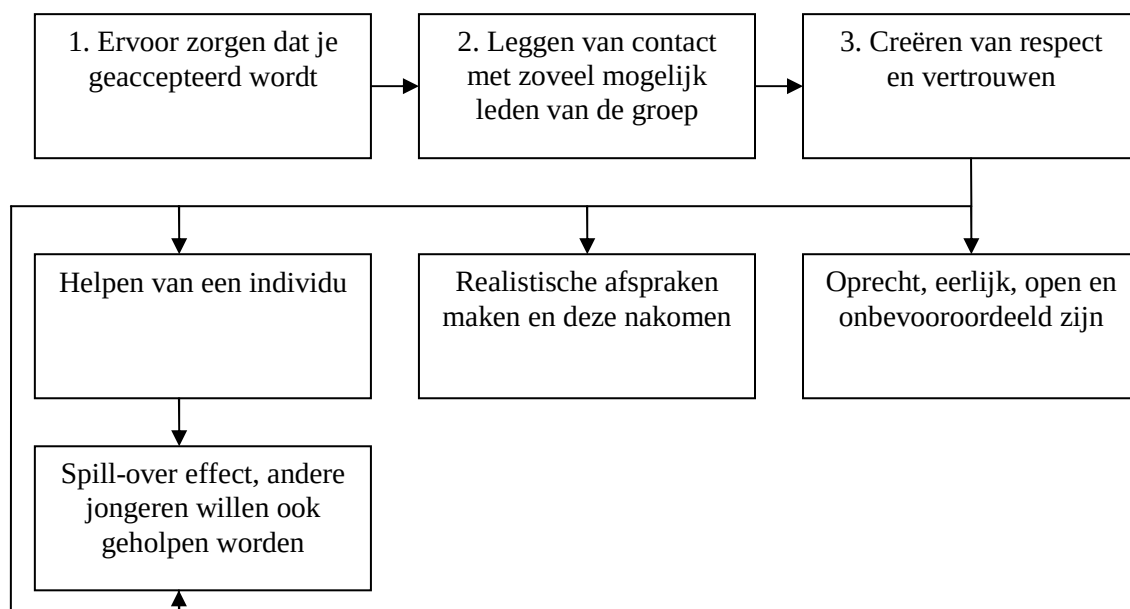
Vervolgens concentreert de straatcoach zich op het individu, en dan specifiek op de jongeren waar hij iets voor kan betekenen. Op deze manier tracht de straatcoach krediet op te bouwen bij de betreffende jongere en de rest van de groep. Als de straatcoach namelijk één of enkele individuen heeft geholpen, zal de rest van de groep sneller overwegen om aan te kloppen bij de straatcoach waardoor zijn invloed groter wordt. Dit Spill-over effect wordt vooral toegepast bij het creëren van een vertrouwensband met de groep. De straatcoaches benadrukken echter dat het niet alleen gaat om het helpen van de jongeren met bepaalde behoeften. Volgens hen gaat het om oprechte interesse, niet bevooroordeeld zijn, eerlijkheid, openheid en dit alles gegoten in respect, waardigheid en hoor- en wederhoor. De jongeren

dienen daarom niet los van de buurt, maar als onderdeel ervan gezien te worden. Als er problemen zijn met een winkelier, politieagent en/of buurtbewoner, dan neemt de straatcoach beide partijen serieus en bemiddelt tussen hen. Oprechte interesse in de jongeren is een instelling die niet voor elke professional is weggelegd. Dit is volgens de straatcoaches van essentieel belang omdat jongeren aanvoelen wanneer iemand niet oprecht is.

Continuïteit

Nadat enkele jongeren daadwerkelijk geholpen zijn, zullen de jongeren de straatcoaches meer vertrouwen. Dankzij de samenwerking met de partners kunnen de straatcoaches in de behoeften voorzien van een groot gedeelte van de groep. Het gecreëerde vertrouwen moet niet geschaad worden, daarom moeten afspraken realistisch zijn en zoveel mogelijk nagekomen worden.

Gedurende het proces dat in deze paragraaf beschreven is, ontstaat respect voor de straatcoach. Dit komt door zijn eigen unieke eigenschappen en karakter, hij de jongeren begrijpt, in de behoeften van de jongeren kan voorzien en aanwezig is wanneer het er toe doet. Het ontstaan van vertrouwen en respect kan veel energie vergen van de straatcoach, daarmee is het echter niet afgelopen. Het vertrouwen dient constant in stand gehouden te worden, het hier beschreven proces loopt dan ook continu door. Dit wordt door de teamleider in Nijmegen als volgt beschreven: *“Beïnvloeding van de groep kun je zelf creëren door te investeren wanneer er geen overlast is. Door bijvoorbeeld met ze te voetballen. Zo krijg je krediet en kan je later zeggen ‘jongens geen overlast veroorzaken’. Je moet deze relatie wel voortdurend warm houden. Een keer een potje voetballen of iets regelen en verder niets meer werkt natuurlijk niet. Overlast bestrijd je op het moment dat er niets aan de hand is”*. De belangrijkste onderdelen van het creëren van een vertrouwensband en respect worden in figuur 4 samengevat.

Figuur 4: Creëren van respect en vertrouwen

7.2.6 Beïnvloeding van (overlastgevend) gedrag

In de voorgaande fase is de straatcoach vooral bezig met het creëren van vertrouwen en respect en in mindere mate met overlastbestrijding. Straatcoaches gaan namelijk niet direct normerend optreden omdat dit het creëren van respect en vertrouwen blokkeert. Pas na het

winnen van vertrouwen en respect zal de straatcoach zijn invloed gebruiken om overlastgevend gedrag te beperken. Hierbij doet hij beroep op respect en krediet die hij heeft opgebouwd, op zijn kennis van de gevoelige punten van jongeren en door jongeren aan te spreken in een voor hen begrijpelijke taal. Daarbij kunnen ze ook beroep doen op enkele jongens binnen de groep met aanzien om de groep positief aan te sturen. In deze fase wordt zo consequent mogelijk gehandeld zodat de jongeren weten wat ze mogen en kunnen verwachten van de straatcoach. In onderstaande subparagrafen zal achtereenvolgens beschreven worden hoe straatcoaches in het algemeen te werk gaan, hoe ze met respect en gevoelige punten van de jongeren omgaan, hoe ze begrijpelijk proberen over te komen en de relatie met de omgeving van de jongeren proberen te verbeteren.

Algemene werkwijze en regels

Straatcoaches zijn niet zoals politieagenten aan het surveilleren, maar bevinden zich bij de groep waar het om draait. Dit wordt gedaan vanuit het oogpunt om niet alleen aan symptoombestrijding te doen, maar de jongeren daadwerkelijk te kennen en te helpen.

De straatcoaches proberen de jongeren op een sensitieve manier te benaderen. Uitgangspunt hierbij is dat jongeren grenzen kennen. Zij weten dat overlastgevend gedrag niet per definitie strafbaar gedrag is. Reageren op een harde toon zonder legitieme reden werkt dan averechts en wordt door de straatcoaches als symptoombestrijding gezien. Door een sensitieve benadering worden de jongeren in eigen waarde gelaten en vermindert de overlast. Wel worden duidelijke grenzen gesteld door de straatcoaches, zowel in het onderlinge contact als bij overlastgevend gedrag.

Daarbij speelt het creëren van verantwoordelijkheidsgevoel ook een rol. De jongeren moeten weten wat wel en niet kan. Dit gevoel komt bijvoorbeeld tot stand, door het maken van afspraken en ervoor te zorgen dat deze afspraken worden nagekomen door de jongeren. Zo kunnen jongeren als beloning aan een activiteit meedoen, als ze goed gedrag vertonen. Goed gedrag wordt beloond, andersom wordt echter niet gestraft. De straatcoaches laten zien dat ze teleurgesteld zijn en praten met de betreffende jongeren waarom dit het geval is. Bij ongewenst gedrag wordt tevens niet op de persoon gespeeld, maar op het gedrag dat wordt afgekeurd. Dit heeft als voordeel dat de betreffende jongere zich zelf bewust wordt van zijn fout, maar niet het idee krijgt dat hij dit niet meer goed kan maken.

Leeftijd speelt ook een rol bij de aanpak van de straatcoaches. Over het algemeen worden 16-plussers zoveel mogelijk gescheiden van 16-minners en bij 12-minners wordt relatief meer grenzenstellend gewerkt. De reden dat 16-minners gescheiden worden gehouden van 16-plussers is dat de eerste groep volgens de straatcoaches makkelijker beïnvloed zijn door de oudere groep. De 12-minners worden na 21.00 uur in Haarlem naar huis gebracht door de straatcoaches.

Voordat ouders betrokken worden bij de problematiek wordt gecontroleerd of dit gewenst en van meerwaarde is voor de betreffende jongere. Ouders hebben meestal zelf hulp nodig, als dit geconstateerd wordt dan kan het gezin in een hulptraject verder geholpen worden. Hoe jonger de betreffende jongere, hoe sneller de ouders aangesproken worden.

In Nijmegen werken ze verder met een zogenoemd stoplichtmodel, dat ook naar de jongeren toe is gecommuniceerd. Bij het stoplichtmodel hebben de straatcoaches bij een oranje licht de regie, deze verschuift naar de politie bij rood licht. Groen betekent dat op de betreffende locatie jongeren mogen komen, hier zijn vooral jongerenwerkers en straatcoaches actief. Oranje betekent dat jongeren daar eigenlijk niet horen te zijn, hier worden straatcoaches en eventueel de politie op ingezet. Rood betekent een verboden locatie, hier is de politie actief en worden de straatcoaches ingelicht. Overigens is dit model niet (alleen) locatiegebonden maar heeft de mate van overlast ook invloed. Een groene locatie waar veel overlast wordt veroorzaakt kan daardoor een rode locatie worden.

Regels bij overlast

De straatcoaches reageren niet hetzelfde op elke vorm van overlast. Soms zien ze bepaalde vormen van overlastgevend gedrag door de vingers en bij andere ernstigere vormen informeren ze de politie. Een winkelwagen in de sloot gooien wordt bijvoorbeeld niet gemeld bij de politie. Maar ze laten de betreffende jongere dit wel uit de sloot halen om als voorbeeld te dienen voor de rest van de groep. Dit alles wordt zo open mogelijk met de jongeren gecommuniceerd zodat jongeren weten wat de grenzen zijn. Bij bepaalde strafbare feiten wordt een melding gedaan bij de politie.

Hoe beter de relatie is met de jongeren, des te meer middelen de straatcoach tot zijn beschikking heeft tijdens overlastgevend gedrag. De teamleider van de straatcoaches in Nijmegen illustreert dit als volgt: *“bij bijvoorbeeld vernieling treed je harder op. Bepaalde individuen, zoals de grootste raddraaiers pak je dan letterlijk bij de kraag. Je moet wel weten bij wie je dit wel of niet kan doen, het gaat dan om je inzicht in de situatie en het krediet dat je hebt opgebouwd bij die jongen en rest van de groep. Je moet daarbij natuurlijk wel rekening houden met het feit dat de groep een eenheid is en de straatcoaches nog altijd buitenstaanders. Als je verkeerd handelt kan je de groep tegenover je krijgen.”* Bij overlast situaties handelt de straatcoach volgens een bepaalde werkwijze. Hij probeert te zorgen voor zo min mogelijk gezichtsverlies en spreekt de jongen zoveel mogelijk individueel aan. Zij geven daarbij aan wat ongewenst gedrag is. Ook in Helmond moet soms zwaar opgetreden worden om bepaalde vormen van overlast direct een halt toe te roepen. Volgens Geoffrey komt Mohcine dan overweldigend over bij de jongeren door zijn zware stem en emotie.

Tijdens overlastgevende situaties wordt intuïtief ingespeeld op mogelijkheden om de overlast te verminderen of te doen stoppen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van opgebouwd respect en emoties. Een voorbeeld dat dit soort handelen illustreert is gegeven door een straatcoach van Nijmegen: *“Om 23.00 uur moest het geluidsoverlast dat de jongens veroorzaakten op een bepaalde plein stoppen. Het was inmiddels 22.55 uur toen ik daar aankwam. Ik zei niet gelijk muziek uit en oprotten. Ik gooide mijn tas van mij af en riep juist ‘zet die muziek harder!’ Toen ging ik de dansende jongens uitdagen. Ik ging twee minuten meedansen en deed een tweetal moves en klaar. Zij hebben gelachen ik heb gelachen en om 23.00 uur zijn ze weg gegaan. Zo creëer je goodwill. De volgende dag toen ik de jongens zag hadden we het over gisteravond met een grijns op ons gezicht. Was het inmiddels 23.30 geweest, dan zou ik zeggen ‘jongens ik heb het al eerder gezegd, respecteer je me niet of zo? Als jullie niet naar mij luisteren dan komt de politie dat weten jullie.”* Straatcoaches kunnen in andere situaties laten zien dat ze oprecht teleurgesteld of boos zijn. Dan praten ze schuldgevoel aan bij de jongeren die daarvan de oorzaak zijn. Dit doen ze door bijvoorbeeld te zeggen dat de jongeren hen hebben laten ‘stikken’ terwijl ze zoveel voor hen gedaan hebben.

Alleen de aanwezigheid van de straatcoach kan overlast voorkomen indien de jongeren genoeg respect hebben voor de straatcoach. In Helmond steeg de overlast in een bepaalde wijk nadat de straatcoaches waren overgeplaatst naar een ander werkgebied. De straatcoaches spreken de jongeren die overlast hebben veroorzaakt tijdens hun afwezigheid altijd aan. Ontkennen van de jongens (vooral in de Marokkaanse cultuur) wordt dan als positief ervaren, dit komt omdat dit aangeeft dat ze zich schamen volgens Mohcine.

Uitbuiten van groepsdynamische processen

Na nadere analyse is geconstateerd dat de straatcoaches over het algemeen dezelfde werkwijze hanteren om het gedrag van jongeren te beïnvloeden. Het gaat hier vooral om het breken van de straatgroep. Een strategie die ze hierbij gebruiken is inspelen op groepsdynamische processen. Ze kunnen leiderfiguren gebruiken om de rest van de groep positief te beïnvloeden. Deze strategie wordt meestal gehanteerd wanneer de leiderfiguren daadwerkelijk aanspreekbaar en gemotiveerd zijn om mee te werken. Als dit niet het geval is,

dan wordt vooral naar sleutelfiguren gekeken. Sleutelfiguren zijn jongeren met specifieke kenmerken die bij een bepaalde situatie gebruikt kunnen worden. Een voorbeeld is wanneer jongeren luidruchtig voetballen, ze deze jongeren naar een ander plein toe leiden door de beste voetballer aan te spreken. Ze spreken deze jongen op gevoel aan door te stellen dat hij de betere is in voetballen en een goed voorbeeld kan zijn. In de tussentijd wordt ook gewerkt aan meelopers om zo de (negatieve) invloed van de groepsleider te verminderen. Dit doen ze door de jongeren te helpen met problemen en daarbij te stellen dat ze wat terug verwachten, qua resultaten op school of werk. Er vindt empowerment van de meelopers plaats zodat ze zelfstandiger worden en zich kunnen afwenden van de negatieve invloed van een straatgroep. Bij het breken van een groep kunnen worstelingen plaatsvinden voor de leiderspositie. Hier wordt rekening mee gehouden door de straatcoaches. Net zoals dat rekening wordt gehouden met jongeren die terugkeren uit detentie. Deze jongeren krijgen aanzien omdat ze in detentie gezeten hebben en proberen zichzelf te profileren binnen de groep. Straatcoaches spelen daarop in door openlijk het aanzien van de jongere te betwijfelen. Omdat de jongere niet vanaf het begin een bepaald aanzien geniet, kunnen ze de ambitie van de jongere om een leidersrol in te nemen daardoor proberen te blokkeren.

Consequenties van overlast helder maken

Wanneer jongeren bepaalde vormen van overlast of ongewenst gedrag vertonen, kunnen straatcoaches inspelen op gevoel om de consequenties van dit gedrag duidelijk te maken. Veelal geven ze hierbij voorbeelden om het voor de jongeren inzichtelijk te maken in hun leefwereld. Vaak wordt hierbij volgens de straatcoaches schuldgevoel aangepreacht bij de jongeren. Hieronder volgen enkele citaten die de straatcoaches zoal hebben gebruikt:

“Ik loop stage voor je te regelen en wat doe jij.”

“Stel je voor dat jouw moeder overlast zou hebben van een groep jongens, hoe zou jij je dan voelen.”

“Wat voor eer valt hieruit te halen of denk je dat je respect krijgt als je vrouwen lastig valt of stel je voor dat jouw vader en moeder dit horen.”

Met heldere voorbeelden probeert Mohcine de jongens gewenst gedrag duidelijk te maken, hieronder volgen enkele van zijn uitspraken:

“Luister je doet stoer, wat bereik je hiermee, jij veroorzaakt nu overlast en dan krijg je daarvoor een boete van de politie. Deze gaat jou beboeten, denk je dat jouw vrienden ook gaan meebetalen aan die boete. Op dat moment zeggen ze wel, ‘Wallah jij bent stoer man jij bent dit dat’. Je moet je niet zo laten manipuleren. En dan zegt die jongen: jij hebt gelijk man.”

“Zie het als een auto zonder remmen, wat doe je? Je stapt uit. Nu heb je een kleine botsing gehad, wij zijn de ANWB en helpen je als je naar ons luistert, maar je moet wel zelf komen. Doe je het niet, ga je uiteindelijk de snelweg op en veroorzaak je een grote botsing. En dan ga je paar jaar zitten, en wat ga je dan denken, had ik maar geluisterd.”

“Als ze ergens ’s avonds hangen bijvoorbeeld, zeg ik niet gelijk hé sta op bewegen, maar jullie mogen hier wel staan, maar mensen die slapen, die moeten morgen opstaan en werken en kinderen die slapen. Uiteindelijk zal politie gebeld worden en zijn jullie de pineut. Je hoeft

geen aandacht te trekken toch met de groep, ga ergens naar toe waar je niemand lastig valt. Je moet wel uitleggen waarom ze niet hier moeten staan.”

“Als politie langskomt moet je groeten! Waarom ga je raar doen tegen ze. Als jij ze groet heb jij vrede, je moet ze te vriend houden niet op zijn lip gaan zitten dan pakt hij jou namelijk.”

7.2.7 Zelfcorrectie

In deze fase is het vertrouwen in de straatcoach het grootst. De kennis van de straatcoach over de groep als geheel en de jongeren als individuen is eveneens ver ontwikkeld. In deze fase hebben de jongeren zelfcorrigerend vermogen, zij weten de regels en proberen deze na te leven. In de groep kunnen jongeren aangesproken worden die corrigerend optreden wanneer de straatcoaches niet aanwezig zijn. Dit hoeven zoals eerder vermeld niet leiderfiguren te zijn, maar kunnen ook sleutelfiguren binnen de groep zijn.

Daarnaast krijgen jongeren in de groep ook bepaalde verantwoordelijkheden, zoals het organiseren van een activiteit. Dit geeft de jongeren verantwoordelijkheidsgevoel en de realisatie dat ze ook positief kunnen uitblinken. De straatcoaches houden toezicht op de voortgang en de relatie van deze jongeren met de groep. Er kunnen namelijk spanningen ontstaan als de jongere zich te corrigerend opstelt en niet geaccepteerd wordt. De straatcoach coacht de jongere als het ware bij het organiseren van activiteiten en corrigeren van groepsgenoten.

7.3 Randvoorwaarden

Het straatcoachen heeft pas een kans van slagen als aan bepaalde randvoorwaarden voldaan is. Zo is straatcoachen afhankelijk van de inzet en kwaliteit van het reguliere netwerk en regie van zowel de gemeente als de teamleiders van de straatcoaches. Hieronder zullen deze randvoorwaarden nader toegelicht worden.

7.3.1 Ketenaanpak en rolverdeling

In de gemeenten wordt met name door de teamleiders van de straatcoaches benadrukt dat straatcoachen op zich niet afdoende is. Naar hun mening is de regie van de gemeente en de inzet van de ketenpartners essentieel om effectief te kunnen straatcoachen. Wanneer de regie niet wordt opgepakt door de gemeente en de ketenpartners niet hun werkzaamheden naar behoren uitvoeren, heeft straatcoachen weinig zin volgens de teamleiders. Daarom werken ze in Nijmegen zonder specifiek meetbare doelen volgens de teamleider van de straatcoaches: *“We werken dus niet met cijfers. Dit komt ook omdat het niet alleen onze inzet is waardoor het allemaal goed loopt, maar ook de inzet van onze partners, het is een integrale aanpak en zonder de partners zou het niet gelukt zijn. Dan zou je meer op het vlak van tijdelijke symptoombestrijding zitten.”*

De samenwerking tussen politie en straatcoaches is niet direct waarneembaar. De straatcoaches geven weinig informatie door aan de politie, tenzij het gaat om relatief ernstige delicten. Er wordt van de politie verwacht dat zij er niet zijn wanneer de straatcoach zijn werk doet.

Met het jongerenwerk gaan de straatcoaches in beide gemeenten anders om. In Helmond organiseert de teamleider van de straatcoaches vooral activiteiten voor jongeren, totdat de jongeren klaar zijn om door het reguliere jongerenwerk overgenomen te worden. Tot die tijd concentreert het jongerenwerk zich op andere jeugdgroepen die minder overlast veroorzaken. In Nijmegen pakken ze het anders aan: *“Wij organiseren geen activiteiten, wij adviseren het jongerenwerk over activiteiten, onze rollen zijn duidelijk verdeelt. We signaleren behoeftes van de jongeren, dat is ook een van onze functies en die koppelen we aan een partner die*

daarvoor wat kan betekenen. We adviseren de gemeente ook bijvoorbeeld over schuldsanering enzovoort.”

Met informatie van ketenpartners wordt in Helmond weinig gedaan. Dit komt volgens Baladien doordat ze willen voorkomen dat jongeren hen koppelen aan andere instanties: *“Anders gaan de jongens ons verdenken van intensieve samenwerking met hen of de politie en dan gaan ze toch ontkennen.”*

De straatcoaches in de onderzochte gemeenten vragen van de gemeente en de partners vrijheid in uitvoering. Dit wil zeggen dat de straatcoaches niet gebonden moeten worden aan regels, protocollen of papierwerk. Ook willen ze tijdens het uitvoeren van hun werkzaamheden niet *“voor de voeten worden gelopen”* aldus Linder Baladien.

De rolverdeling bij overlast in Nijmegen is aan de hand van een zogenoemd opschalingsmodel geregeld. Bij melding van overlast worden de straatcoaches er op afgestuurd. Lukt het ze niet om de overlast in te perken, dan komt de politie kijken (zie paragraaf 7.2.6 voor meer informatie over regie tijdens overlast situaties).

7.3.2 Kwaliteit en regie

De kwaliteit van het project wordt op verschillende manieren gewaarborgd. Zoals beschreven onder het kopje ‘het team en werving van straatcoaches’ in paragraaf 7.1.5, heeft het team van straatcoaches te maken met een teamleider en een overkoepelend leider. Grenzen dienen bewaakt te worden en daarom moeten de straatcoaches consequent handelen. De situatie binnen (en buiten) de groep verandert eveneens, waardoor de problematiek en de aanpak hiervan mee verandert. Visievorming en feedback op interventies wordt daarom belangrijk gevonden door de teamleiders. In Nijmegen maken de straatcoaches dagrapportages over de werkzaamheden en acties. Deze worden geëvalueerd met het team welke vervolgens feedback geeft over de acties van de betreffende straatcoach. Daarna wordt door de teamleider een maandverslag gemaakt, deze wordt besproken in het overleg met de gemeente en instellingen. In Helmond maken ze wekrapportages die aan het begin van de week worden besproken in teamverband. Verder is er een aparte projectgroep die de algehele voortgang van het project in de gaten houdt. Bij de vergaderingen met de gemeente en partners wordt over de bevindingen gepraat. Ook wordt tijdens deze vergaderingen gepraat over de werkwijze en samenwerking van de straatcoaches met de ketenpartners. Dit heeft als doel om de verschillende werkvelden en rollen goed te kunnen scheiden en visie(s) af te kunnen stemmen.

Over het algemeen verwachten de teamleiders van de straatcoaches volledige regie bij overlastgevend gedrag van de jongeren. Wanneer overlastgevend gedrag overslaat naar potentieel crimineel gedrag kan de politie worden ingeroepen. De regie verschuift dan naar politie en justitie. Van de gemeente wordt verwacht dat deze de regie op zich neemt in de integrale setting. Zij regelen de relevante informatiestroom naar en van de straatcoaches en de ketenpartners. Verder worden de nodige financiële middelen, eventueel een kantoor voor (administratieve) werkzaamheden en de voortgang (effectiviteit) van de inzet bewaakt. De straatcoaches hebben in beide gemeenten behoefte aan een werkplek met enkele computers.

7.3.3 Inbedding in beleid

Over het wel of niet inbedden van het straatcoachprincipe in het dagelijks beleid zijn de meningen in vergelijking met de vorige onderwerpen iets meer verdeeld. De directeur van de straatcoaches van Nijmegen stelt namelijk het volgende: *“De straatcoach moet niet structureel ingebed worden, wel lange tijd inzetten en dan blijven evalueren. Straatcoaches worden namelijk ingezet waar er oorlog is. Als de doelgroep de straatcoaches niet accepteert, dan ben je snel klaar. Dit kun je ongeveer weten na drie maanden. Je moet wel ten alle tijde realistisch blijven, als het niet lukt, moeten er weer nieuwe ideeën worden bedacht en dan*

misschien meer de nadruk gelegd worden op handhaving.” Volgens Karin Nas, Linder Baladien en Maarten Peters dient dit middel wel ingebed te worden. Baladien verwoordt dit als volgt: “het straatcoachen moet ingebed worden want dit houdt nooit op, deze lijn moet voortgezet, verbeterd en versterkt worden. Nu de ene generatie onder controle is, staat de volgende generatie alweer klaar. Dit houdt pas op als je heel preventief kan werken. Projectmatigheid is sowieso niet goed, dan ontbreekt de structuur en als het begint te lopen wordt het weer stopgezet.” Enkele straatcoaches vinden dat het ingebed moet worden omdat er altijd jongens zullen zijn die niet voldoende baat hebben bij het reguliere aanbod en die daardoor niet bereikt kunnen worden. Bovendien vindt Nas dat intensieve inzet van de straatcoaches nodig is, omdat vruchtbare relaties in stand gehouden moeten worden. Binnen één jaar structurele gedragsveranderingen verwachten, vindt ze te ver gezocht. Het komt erop neer dat het straatcoachen niet per definitie structureel ingezet hoeft te worden. Het dient echter ook niet als een project van een jaar te worden beschouwd. Wanneer intensief met straatcoachen is gewerkt en resultaat is geboekt, kan dit wellicht in een andere vorm gegoten worden. Op dit moment is de gemeente Nijmegen bezig met een vervolg van het straatcoachingsproject. Zij hebben enkele straatcoaches van Radar overgenomen en enkele jongeren van de overlastgevende groep ingehuurd als straatcoaches. De eerste bevindingen van deze aanpak zijn vooralsnog veelbelovend volgens Erwin Bens van de gemeente Nijmegen. Daadwerkelijke conclusies kunnen in deze fase nog niet getrokken worden.

7.4 Meerwaarde en knelpunten van het straatcoachen

Beide gemeenten (en de geïnterviewde partners) zijn positief over de aanwezigheid van straatcoaches. Zo wordt gesproken over een aanzienlijke daling van overlast in beide gemeenten. Hierbij worden wel kanttekeningen geplaatst. Zo wordt gesteld dat overlast niet helemaal gestopt is en de relatie van de straatcoaches met de jongeren fragiel blijft. Daarnaast ervaren sommige buurtbewoners de groepen jongeren nog steeds als intimiderend. Frans van Driel zegt hierover: *“Overlast is beduidend minder na introductie van de straatcoaches, we kunnen wel spreken van een 180 graden ommakeer. Maar we zijn er nog niet ...Overlast is wel verminderd maar sommige dingen blijven, en dat heeft ook met de perceptie van bewoners te maken. Bijvoorbeeld een groep jongeren die zij intimiderend vinden. Geluidsoverlast blijft ook wel eens. Maar het is niet meer structureel elke avond, en de jongens zijn aanspreekbaar.”*

In deze paragraaf wordt de meerwaarde van de straatcoaches volgens de respondenten van dit onderzoek besproken. Daarnaast worden ondervonden knelpunten beschreven.

7.4.1 Meerwaarde

Over het algemeen wordt hoog ingezet op de ervaring van de straatcoaches met de straatcultuur. Door verschillende partijen wordt benadrukt dat dit een essentieel onderdeel is van hun succes. Karin Nas van de gemeente Helmond vat dit als volgt samen: *“In dit geval zijn ervaringsdeskundigen het beste. Het grote verschil is de kennis en ervaring met de straatcultuur. Jongerenwerk, politie, leerkrachten, de buurman, wie dan ook zijn van de burgerlijke cultuur en kunnen zich nauwelijks inleven in wat voor wereld de jongeren leven. Als we het al proberen om ons in te leven dan komt dat nep over bij de jongens en die hebben zulke dingen snel door.”*

De doelgroep van de straatcoaches zijn moeilijk bereikbare jongeren die voor veel overlast zorgen. In Helmond is het reguliere aanbod succesvol met mildere groepen, maar kan het de Marokkaanse jongeren niet bereiken. De straatcoaches kennen de wijk, de jongeren, de waarden en normen en de (zorg)instellingen. Bovendien zijn ze niet gebonden aan tijd en ruimte en hoeven ze zich niet te houden aan protocollen of wetten. Ze zijn beschikbaar

wanneer sprake is van overlast of wanneer jongeren behoefte aan ze hebben. Dit versterkt de band met de jongeren en creëert vertrouwen.

De politie kan de groep jongeren niet effectief bereiken omdat ze niet weten hoe ze moeten handelen volgens enkele straatcoaches: *“Je hebt echt goede agenten en wat minder goede agenten. Ze weten niet hoe groepsdynamiek van de straatcultuur in elkaar zit. Meestal zitten ze in andere wijken te surveilleren, dan worden ze hier geroepen en dan komen ze zonder enige kennis van de jongeren en hun leefwereld. Een lesje interculturele communicatie is hiervoor niet voldoende. Het begint namelijk al met interesse, interesse in de jongeren zelf en in hun wereld. Sommige politie agenten hebben zoiets van ‘ze moeten doen zoals wij willen’ of ‘waarom moeten wij ons aanpassen dat is onprofessioneel’, ze zijn ook niet altijd flexibel met de regels.”* Frans van Driel vertelt daarover: *“We zijn met veel mensen bij de politie en niet iedereen is op een lijn. Ook diversiteitsgevoeligheid speelt een rol. Bovendien is de politie voor de veiligheid en niet leefbaarheid. Wij kunnen juridisch gezien vrij weinig met overlastgevende jongeren.”* Wat Frans van Driel constateert wordt verder waargenomen in gemeenten waar het onderzoek plaatsvond. Door verschillende partijen wordt namelijk aangegeven dat de politie in sommige gevallen treitergedrag vertoont. Het gaat dan vooral om herhaaldelijk vragen naar het identiteitsbewijs van jongeren, terwijl agenten weten om welke jongeren het gaat. Dit komt waarschijnlijk doordat ze zelf ook negatief bejegend worden door de jongeren. Daadwerkelijke oorzaak hiervan behoort echter niet tot het onderwerp van onderzoek. Het jongerenwerk komt door de relatief moeilijke doelgroep nauwelijks aan zijn kerntaken toe. Van het jongerenwerk wordt vooral verwacht de overlast te stoppen terwijl dit niet daarvoor toegerust is met de juiste instrumenten. Bovendien hoort overlastbestrijding niet bij de takenpakket van het jongerenwerk.

De politie in zowel Helmond als in Nijmegen ervaart de aanwezigheid van de straatcoaches als prettig en ziet de meerwaarde van een dergelijk instrument in. De politie hoeft niet voor elke melding van overlast de deur uit en de jongeren te sommeren om op te houden of zich te verplaatsen, terwijl ze weten dat ze hiervoor weinig juridisch houvast hebben. Dit zorgt ervoor dat de politie zich meer kan concentreren op andere taken en het contact met de jongeren niet altijd van negatieve aard is. Ook het jongerenwerk in beide gemeenten ervaart de aanwezigheid van straatcoaches als prettig. Doordat zij niet meer de jongeren hoeven te corrigeren op overlastgevend gedrag, kunnen zij zich meer concentreren op groepen waar ze wel ingang in hebben. Bovendien komen ze door de aanwezigheid van straatcoaches weer aan hun kerntaken toe, namelijk zorgverlening aan (individuele) jongeren en activiteiten organiseren.

7.4.2 Knelpunten

De beslissing van de gemeente om tot de inzet van straatcoaches over te gaan is geen makkelijke volgens Karin Nas: *“het is een politiek zeer gevoelig probleem. Je moet ook uiteindelijk dus zeggen dat het jongerenwerk of de politie gewoon het probleem niet konden aanpakken.”* Hierbij speelt als extra bemoeilijkende factor dat Helmond ex-gedetineerden wilde inzetten.

Ketenpartners staan verder wantrouwend tegenover de inzet van straatcoaches, vooral omdat zij binnen hun takenpakket gaan opereren. In beide gemeentes wordt gesproken over frustraties en wrijvingen aan het begin van de samenwerking. De teamleider in Nijmegen: *“het was wel een strijd geweest om hier in de keten te komen. Je bent een nieuw, ongewild extra partij. Mensen weten niet wat ze aan je hebben, er is ook een beetje angst; wie komt er en wat komen ze doen. Maar uiteindelijk zodra het project loopt en zijn vruchten begint af te werpen is het allemaal goed. Nu kennen de mensen je en weten ze wat ze aan je hebben.”* Een succesfactor om deze beginworstelingen zo goed mogelijk te doorstaan, is onder andere afhankelijk van de regie van de gemeente volgens de bedrijven die straatcoaches leveren. De

gemeente bemiddelt tussen de partners, maakt afspraken met ze over de inzet en controleert deze afspraken. In beide gemeenten wordt deze regiefunctie als essentieel gezien voor het succes van de straatcoach. Deze succesvolle regiefunctie van de gemeente kan verstoord worden door wisselingen in functie bij de gemeente volgens de teamleider in Nijmegen: *“Probleem is dan ook dat bij wisselingen in functie, de overdracht wel goed moet gaan en de regie wel goed moet blijven, anders beginnen we weer helemaal opnieuw.”*

7.5 Conclusie

Straatcoaches dienen ervoor om de geschade relatie tussen de jongeren en de ‘burgerlijke wereld’ te herstellen. Zij vervullen voornamelijk een brugfunctie tussen diens wereld en de ‘burgerlijke wereld’, vaak op basis van vrijblijvendheid. Een straatcoach dient te voldoen aan bepaalde specifieke kenmerken. Zo dient de straatcoach oprecht betrokken te zijn, ervaringsdeskundig te zijn, herkenbaar, inlevingsvermogen te hebben, geen 9 tot 5 mentaliteit en uit de lokale omgeving te komen of de lokale waarden en normen te kennen. Daarnaast dient de straatcoach een aantal vaardigheden te beheersen. Hij moet het Nederlands goed beheersen, een netwerker zijn, intercultureel en communicatief vaardig, sociaal vaardig, procesmatig kunnen werken, een groot incasso-vermogen hebben en een teamplayer kunnen zijn. Idealiter bestaat de organisatie van straatcoaches uit een overkoepelende leider, een teamleider en een team van straatcoaches die multi-etnisch is samengesteld, minstens één straatcoach uit de lokale omgeving bevat, waarbij de straatcoaches elkaar op- of aanvullen in vaardigheden en kwaliteit en waarvan de individuen voldoen aan de profielschets van de straatcoach. Samen met een goed georganiseerde integrale aanpak en goed gecoördineerde regie vanuit de gemeente zijn dat de basiselementen voor de aanpak met straatcoaches.

Na een eerste globale analyse waarin het aantal jongeren, het soort overlast en de context waarin dit plaatsvindt naar voren komen, dienen de straatcoaches geselecteerd te worden. Zij gaan onbevooroordeeld het contact leggen met de groep, waarbij van correctie of beïnvloeding van gedrag nog vrijwel geen sprake is. In de eerste fase proberen de jongeren de grenzen van de straatcoaches op te zoeken. De straatcoaches voelen aan hoe ze hiermee om dienen te gaan. Tijdens de eerste fase analyseren de straatcoaches de groep van overlastgevendende jongeren, de individuen binnen de groep en de omgeving. Naar eigen zeggen wordt bij individuen gekeken naar de persoonlijke problemen op sociaal-, economisch en psychisch vlak. Dit levert voor de straatcoaches aanknopingspunten in de aanpak. Zij willen de jongeren namelijk oprecht helpen en niet alleen aan symptoombestrijding doen. In de groep wordt gekeken naar groepsdynamische processen. Geanalyseerd wordt bijvoorbeeld hoe groot het leeftijdsverschil is en de verschillende rollen binnen de groep. De aanpak dient hier rekening mee te houden. Als laatste wordt de omgeving geanalyseerd naar potentiële risicofactoren, zoals een verloederde omgeving, weinig mogelijkheden tot vrije tijdsbesteding en verstoorde relaties met de buurt. Op basis van de verzamelde gegevens van de groep, individuen en de omgeving wordt een eerste plan van aanpak geformuleerd en gecommuniceerd met ketenpartners. Omdat straatcoaches op werkterreinen komen van ketenpartners, worden heldere afspraken, rolverdelingen en verantwoordelijkheden hierin opgenomen. De plan van aanpak is net als de groep dynamisch en wordt aangepast aan de dan geldende situatie.

Hierna werken de straatcoaches voornamelijk om een vertrouwensband te creëren en respect te verdienen. Dit doen ze enerzijds door de presentiemethode toe te passen en daarmee zich zo laagdrempelig en toegankelijk mogelijk op te stellen. Anderzijds geven ze duidelijk hun regels en grenzen aan zodat ze niet ‘overlopen’ worden. Zodra ze de mogelijkheid hebben om een jongere van de groep te helpen, dan doen ze dat. Hierdoor ontstaat een zogeheten spill-over effect. Dit houdt in dat het daadwerkelijk helpen van een individu ervoor zorgt dat andere jongeren uit de groep ook gebruik willen maken van de straatcoach. Hoe meer

jongeren de straatcoach helpt, des te meer respect en vertrouwen hij krijgt. Hij legt in deze fase als het ware een basis voor de volgende fase: gedragsbeïnvloeding.

Gedragsbeïnvloeding doen de straatcoaches op verschillende manieren. Zo kunnen ze preventief meepraten of repressief jongeren soms letterlijk bij de kraag pakken. Zij maken verder onder andere gebruik van groepsdynamische processen. Ze maken onderscheid tussen leider- en sleutelfiguren en meelopers. De leider- en sleutelfiguren worden bijvoorbeeld gevraagd om de jongeren aan te spreken bij overlastgevend gedrag. Meelopers worden middels empowerment sterker gemaakt om zich af te kunnen wenden van de negatieve invloed van de groep. Een ander manier die de straatcoaches hanteren om overlastgevend gedrag te doen afnemen of stoppen, is de consequenties van overlast helder maken aan de jongeren (schuldgevoel aanpraten). Dit doen ze op een voor de jongeren begrijpelijke manier, de uitleg van de straatcoaches sluit aan bij de leefwereld van de jongeren. Als laatste dienen jongeren middels zelfcorrectie henzelf en de groep in toom te houden.

Wanneer we bovenstaande elementen in de tabel voor een succesvolle aanpak van Marokkaans-Nederlandse jongeren invullen, zien we dat het resultaat voor de aanpak van straatcoaches goed is. Straatcoaches scoren op vrijwel alle elementen in de aanpak van deze jongeren 'goed'.

Tabel 5: De elementen voor een succesvolle aanpak en straatcoaches	<i>Straatcoaches</i>
<i>Algemeen/voorwaarden</i>	
Integrale aanpak	Goed
Gemeentelijke coördinatie en regie	Goed
<i>Vaardigheden en team</i>	
Flexibel zijn	Goed
(Cultureel) inlevingsvermogen	Goed
Zelfstandig werken	Goed
Netwerker	Goed
Professionals in dienst hebben die uit de lokale omgeving komen	Goed
<i>Eerste contact</i>	
Informatie over de groep verzamelen op lokaal niveau	Goed
Investeren in relatievorming / oprechte betrokkenheid	Goed
Respect verdienen	Goed
<i>Gedragsbeïnvloeding</i>	
Verschillende rollen binnen de groep gebruiken	Goed
(Rechtvaardige) grenzen stellen	Matig
Empoweren en leefgebieden benadering	Goed
Kunnen switchen tussen masculien en feminiene aanpak	Goed

8. Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk zullen de conclusies getrokken en aanbevelingen gegeven worden. Dit zal gedaan worden door eerst stil staan bij de problematiek van Marokkaanse jongeren in de straatcultuur. Vervolgens zal uitgelegd worden waarom het reguliere (de politie en het jongerenwerk) niet voor gedragsverandering kan zorgen bij de betreffende doelgroep. Tevens zal uitgelegd worden waarom straatcoaches wel hiervoor kunnen zorgen en onder welke voorwaarden dit kan gebeuren. Hierna zullen aanbevelingen gegeven worden.

Allereerst zal antwoord gegeven worden op de probleemstelling en onderzoeksvragen:

Dragen straatcoaches in Nijmegen en in Helmond naast de politie en het jongerenwerk bij aan het verminderen van overlast door (Marokkaanse) jongeren?

1. *Wat voor overlast veroorzaken Marokkaanse jongeren en waarom?* (paragraaf 8.1)
2. *Wat zijn succes- en faalfactoren in de overlastbestrijding van Marokkaanse jongeren (in de straatcultuur)?* (paragraaf 8.2)
3. *Hoe treden politie en jongerenwerkers op tegen overlast door Marokkaanse jongeren?* (paragraaf 8.2)
4. *Hoe treden straatcoaches in Nijmegen en Helmond op tegen overlast door Marokkaanse jongeren?* (paragraaf 8.3 en 8.4)
5. *In hoeverre draagt het optreden van straatcoaches bij aan het verminderen van overlast door Marokkaanse jongeren?* (paragraaf 8.3 en 8.4)

8.1 Marokkaanse jongeren in de straatcultuur

Marokkaanse jongeren die te kampen hebben met een meervoudige achterstandpositie hebben een groter risico om te belanden in de straatcultuur. Deze meervoudige achterstandpositie ontstaat door onder andere migratiefactoren, verschil in Marokkaanse (traditionele) en Nederlandse opvoedingsstijl, leven in een achterstandswijk, gebrek aan positieve vrijetijdsbesteding enzovoort.

Verder zorgen culturele factoren en de bijbehorende waarden en normen ervoor dat Marokkaanse jongeren zich beter thuis voelen in de straatcultuur. De Marokkaanse (traditionele) opvoedingswijze is wederom hierbij van toepassing. Het gaat dan vooral om de traditionele en autoritaire manier van opvoeden binnenshuis en een grote mate van vrijheid buitenshuis. De Marokkaanse visie over waarden en normen valt te typeren als masculien. In een masculiene cultuur zijn bijvoorbeeld status, erkenning, hoog inkomen, respect belangrijke waarden. Daarbij komt dat ouders de Nederlandse instituties (zoals school) niet voldoende begrijpen. Daardoor kunnen zij hun kinderen niet van de juiste instrumenten voorzien om de maatschappij in te trekken. In de Nederlandse maatschappij staat juist het conformisme en daarmee gepaard gaande feminie cultuur centraal. Gelijkwaardigheid, samenwerking en openheid zijn daarbij belangrijke waarden en normen. Marokkaanse jongeren leven tussen twee werelden in, maar in beide werelden worden ze niet volledig omarmd. Daardoor ontbreekt bij deze jongeren de binding met zowel het gezin als de maatschappij. De jongeren verzetten zich tegen de gevestigde orde en door de autoritaire opvoeding die ze vanuit huis hebben meegekregen ook tegen gezag (met name gezag afkomstig uit de gevestigde maatschappij).

Door de verschil in opvoedstijl kan het zijn dat de Marokkaanse jongeren een gebrekkige binding en empathisch vermogen ontwikkelen. Hierdoor treedt weer beperkte

gewetensvorming en egocentrische bias op. Het gesimplificeerde gevolg is dat de schuld voor ongewenst gedrag 'bij de ander' ligt. Ook is er een gebrekkige binding met de 'burgerlijke' maatschappij. De Marokkaanse jongeren voelen zich niet begrepen door de maatschappij, waarin uitsluiting en negatieve aandacht van Marokkaanse jongeren voorkomt. Zij distantiëren zich van de maatschappij en vooral van diens (autoritaire) gezaghebers (zoals politie, docenten, buschauffeurs etcetera).

Op straat en in de straatcultuur vinden Marokkaanse jongeren lotgenoten. Hier is met name sprake van een masculiene cultuur waarin respect (en daarmee gepaard status en erkenning) centraal staat. Respect wordt verweven door zichtbare prestaties (zoals het hebben van tatoeages, betrokken zijn in een vechtpartij, tegen de politie in gaan enzovoort). Door groepsdynamische processen (zoals elkaar opstoken en loyaliteit aan de groep) is bij deze jongeren sprake van overlastgevend-, intimiderend- en ook crimineel gedrag. Volgens de Beke-lijst kunnen de groepen vooral gecategoriseerd worden als overlastgevend en criminele groepen. Eenmaal in een straatcultuur, zorgen diens normen, waarden en groepsdynamische processen voor een ontwikkeling van hinderlijk, naar overlastgevend tot zelfs crimineel gedrag.

8.2 Verschil tussen de politie, het jongerenwerk en straatcoaches in de aanpak

Bij overlastgevend en crimineel gedrag komt de politie en het jongerenwerk als eerste om de hoek kijken. De politie richt zich met name op intimiderend, crimineel en extreem overlastgevend gedrag. Het jongerenwerk houdt zich vooral met de overlastgevende en tevens het intimiderende gedrag bezig.

Onder normale omstandigheden zou dit in samenwerking met de gemeente tot een degelijke integrale aanpak moeten kunnen leiden. Met deze Marokkaanse doelgroep werkt deze aanpak echter niet of slechts in beperkte mate. Er is sprake van ontbinding met de maatschappij en het gezin, daarom hebben deze jongeren behoefte aan binding. Deze binding kan tot stand komen met de presentiemethode. De methode richt zich vooral op het creëren van een vertrouwensrelatie op basis van oprechte betrokkenheid, inzet en wederzijds respect en 'er zijn' voor de ander. Het accent ligt hierbij vooral bij de uitvoerende professional. De presentiebeoefenaren zijn niet gebonden aan plaats en tijd, aan een specifieke problematiek of werkwijze en sluiten zich aan bij de leefwereld van de hulpbehoevende. De aandacht verschuift van het behalen van doelen, gebruiken van methodieken en gestandaardiseerde interventies naar de hulpbehoevende en zijn wereld. De vertrouwensrelatie en binding die hierdoor tot stand kan komen, dient ervoor te zorgen dat de hulpbehoevende zijn verhaal kan doen. De professional kan zich inleven in dit verhaal. Hij/zij geeft een wending aan het verhaal door te helpen met kleine zaken (zoals het schrijven van een sollicitatiebrief), met het vinden van werk, met allerlei problemen rondom het individu. Daarnaast zorgt de presentiebeoefenaar ervoor dat de competenties en zelfvertrouwen van de hulpbehoevende verbeteren.

De politie kan niet voldoen aan de presentiemethode omdat zij veelal pas in beeld komt wanneer sprake is van overlastgevend, intimiderend of crimineel gedrag. Zij hebben niet de mogelijkheid om vertrouwensrelaties aan te gaan met de jongeren. Bovendien kampen ze met vooroordelen en wantrouwen van de jongeren omdat ze gezagdragers zijn van de maatschappij waar zij zich tegen verzetten. Ook het jongerenwerk beschikt niet over de tijd en middelen om te werken met de doelgroep. Zij werkt met name vanuit methodische kaders, zijn gebonden aan tijd, accommodatie en hun professionaliteit. Beide partijen kunnen niet de vertrouwensrelatie aangaan met de jongeren door middel van presentie om effectief overlastgevend gedrag te doen stoppen. In tabel 6 zien we de elementen voor een succesvolle aanpak van Marokkaanse jongeren in de straatcultuur samengevat. Hierin is te zien dat de politie en het jongerenwerk de basis niet kunnen vormen om succesvol aan

gedragsbeïnvloeding te kunnen doen. Zij kunnen namelijk geen effectieve vertrouwensrelaties kweken en respect verdienen. Bij het onderdeel gedragsbeïnvloeding is met name het kunnen switchen tussen een masculiene en een feminie aanpak een probleem. Agenten zijn gezaghebbers en hebben een monopolie op geweld. Zij kunnen hun wil opleggen aan de jongeren, hebben een bepaalde status en werkwijze waardoor ze veelal in de categorie masculiene cultuur vallen. De jongerenwerkers daarentegen werken vaak op basis van een feminie stijl. Voor deze groep is het juist van belang om te kunnen switchen tussen masculiene en een feminie aanpak.

Bovendien is het niet de taak van de politie om zich bezig te houden met de leefbaarheid (zij gaan meer over veiligheid) of het jongerenwerk (dat zich vooral richt op de ontwikkeling en ondersteuning van het individu) om overlastgevend gedrag van Marokkaanse jongeren in de straatcultuur te doen stoppen.

8.3 De aanpak van straatcoaches

Alvorens in te gaan op de aanpak van de straatcoaches, wordt de vooraf opgestelde hypothese hier herhaald:

Straatcoaches kunnen effectieve (vertrouwens)relaties opbouwen met Marokkaanse probleemjongeren omdat ze kunnen investeren in deze relaties en omdat ze gerespecteerd worden vanwege hun ervaringen en geschiedenis op straat. Hierdoor kunnen straatcoaches invloed uitoefenen op de Marokkaanse jongeren en daarmee overlastgevend gedrag inperken.

Uit onderzoek is te concluderen dat deze hypothese gedeeltelijk klopt. Het probleem met Marokkaanse jongeren is echter complexer in de praktijk waardoor de aanpak van straatcoaches ook complexer is. Hieronder zal uitleg gegeven worden over de wijze waarop straatcoaches werken en effectieve vertrouwensrelaties creëren.

In zowel Helmond als Nijmegen werden straatcoaches ingezet omdat het reguliere geen vat kon krijgen op de overlastgevende groepen. De straatcoaches in beide gemeenten werken zowel procesmatig als inhoudelijk op een opvallend gelijke manier. Zij passen duidelijk de presentiemethode toe en geven daar nog een eigen (unieke) draai aan. Zo zijn de straatcoaches betrokken, flexibel, hebben inlevingsvermogen en kennen de (lokale) waarden en normen. Naast deze factoren die tevens toebehoren aan de presentiemethode, beschikken zij over interculturele vaardigheden, weten ze (door eigen ervaring in dezelfde omgeving) hoe ze een ingang bij de groep kunnen vinden, hoe respect verworven kan worden en hoe groepsdynamische processen in de straatcultuur werken. Zij weten wanneer ze repressief kunnen zijn om respect te verdienen of gedrag te beïnvloeden (masculiene cultuur), maar ook wanneer ze een luisterend oor moeten bieden en hoe ze gebruik kunnen maken van de gevoelens van jongeren (feminie cultuur). Straatcoaches kunnen goed omschakelen tussen de feminie cultuur en masculiene cultuur, een vaardigheid die van essentieel belang is. Met uitsluitend het beoefenen van presentie zouden straatcoaches eveneens geen toegang kunnen krijgen tot de groep. Door bovengenoemde factoren kunnen zij echter wel in de groep raken, vertrouwen opbouwen en respect verdienen. Vervolgens kunnen zij werken met individuele gevallen binnen de groep. Het helpen van individuele jongeren binnen de groep zorgt voor een zogeheten ‘spill-over’ effect. Via mond op mond reclame wordt de boodschap overgebracht, dat de straatcoach daadwerkelijk wat voor de jongeren kan betekenen. Het resultaat is dat het vertrouwen in en respect voor de straatcoach groeit. De straatcoach gebruikt zijn verworven status om invloed uit te oefenen op de groep. Hij bemiddelt na overlastgevend gedrag, spreekt jongeren aan tijdens overlastgevend gedrag en voorkomt overlastgevend gedrag. Zijn boodschap aan de jongeren brengt hij (individueel) en aangepast aan de leefwereld van de betreffende jongere(n), zodat deze begrijpen waarom de straatcoach bepaald gedrag als onwenselijk ziet. De straatcoach fungeert tevens als bruggenbouwer met

de gevestigde maatschappij. Hij helpt jongeren met problemen door de juiste instanties in te schakelen of bij het vinden van een baan/opleiding. Door het versterken van competenties en zelfvertrouwen probeert de straatcoach ervoor te zorgen, dat de jongere(n) zelfredzaam worden.

De integrale aanpak met straatcoaches kan er dus voor zorgen dat overlast van Marokkaanse jongeren verminderd. Vrijwel alle elementen van een succesvolle aanpak van overlastgevende Marokkaanse jongeren in de straatcultuur, kunnen beoordeeld worden met 'goed' (zie tabel 6).

Tabel 6: De elementen voor een succesvolle aanpak	<i>Politie</i>	<i>Jongerenwerk</i>	<i>Straatcoaches</i>
<i>Algemeen/voorwaarden</i>			
Integrale aanpak	Goed	Goed	Goed
Gemeentelijke coördinatie en regie	Goed	Goed	Goed
<i>Vaardigheden en team</i>			
Flexibel zijn	Goed	Matig	Goed
(Cultureel) inlevingsvermogen	Matig	Matig	Goed
Zelfstandig werken	Goed	Goed	Goed
Netwerker	Matig	Goed	Goed
Professionals in dienst hebben die uit de lokale omgeving komen	Goed	Goed	Goed
<i>Eerste contact</i>			
Informatie over de groep verzamelen op lokaal niveau	Goed	Goed	Goed
Investeren in relatievorming / oprechte betrokkenheid	Slecht	Matig	Goed
Respect verdienen	Slecht	Slecht	Goed
<i>Gedragbeïnvloeding</i>			
Verschillende rollen binnen de groep gebruiken	Matig	Matig	Goed
(Rechtvaardige) grenzen stellen	Matig	Matig	Matig
Empoweren en leefgebieden benadering	Slecht	Matig	Goed
Kunnen switchen tussen masculien en feminiene aanpak	Slecht	Slecht	Goed

8.4 Straatcoachen als succesvol beleidsinstrument

Mijn onderzoeksvraag was: *Dragen straatcoaches in Nijmegen en in Helmond naast de politie en het jongerenwerk bij aan het verminderen van overlast door (Marokkaanse) jongeren?* Uit dit onderzoek is gebleken dat straatcoaches succesvol kunnen zijn bij (extreem) overlastgevende groepen jongeren. De overlastcijfers zijn in beide gemeenten aanzienlijk gedaald. Hierbij dienen echter enkele voorwaarden in acht genomen te worden. Zo is uit het veldonderzoek gebleken dat straatcoachen op zich geen succesvol instrument is. Het dient ingezet te worden in een integrale aanpak waarin partners eveneens inzetten en zich aan afspraken houden. Straatcoachen vereist over het algemeen een relatief grote mate van vrijheid in uitvoering. Straatcoaches moeten intuïtief kunnen reageren en niet gebonden zijn aan regels of procedures. De rol van de gemeente kan hierbij als cruciaal worden ondervonden omdat zij de regie hebben over de partners. Zij sturen de samenwerkingspartners aan en bewaken de kwaliteit en voortgang van het project. Verder wordt over het algemeen gesproken over de noodzaak van het inbedden van het straatcoachen in dagelijks beleid. Deze voorwaarden zullen hieronder nader besproken worden.

8.4.1 Straatcoaches inzetten in een integraal setting

Zowel in theorie als in praktijk wordt benadrukt dat het aanpakken van overlast door jongerengroepen op een integrale manier dient te gebeuren. Dit komt doordat jongerengroepen te maken hebben met een grote diversiteit aan problemen en behoeften. Straatcoaches hebben het vertrouwen van de politie nodig om bij overlast situaties vrij te handelen. Pas als het daadwerkelijk uit de hand loopt zetten straatcoaches de politie in. Daarnaast worden ook harde kern jongeren met een actief crimineel leven aangepakt door de politie om verdere negatieve invloed van hen op de groep te verminderen. Het jongerenwerk aan de andere kant biedt de mogelijkheid tot het organiseren van activiteiten voor de jongeren. Het jongerenwerk kan zich eveneens richten op de individuele begeleiding van jongeren waarbij straatcoaches werken als bemiddelaars tussen de twee partijen. Bovendien kent het jongerenwerk verschillende mogelijkheden om jongeren te helpen. Daarnaast hebben jongeren te maken met bijvoorbeeld schulden waar schuldsanering bij te pas kan komen (welke door de gemeente geregeld wordt).

Straatcoachen kan ervoor zorgen dat de politie en het jongerenwerk zich meer op haar kerntaken kunnen concentreren. De politie kan zich richten op veiligheid in plaats van leefbaarheid. Zij hoeft niet meer voor elke melding van overlast de deur uit en voorkomt hierdoor veelvuldig negatief contact met de doelgroep. Het jongerenwerk op haar beurt kan zich richten op individuele begeleiding in plaats van overlastbestrijding. Zij en eventueel straathoekwerkers kunnen hun aandacht besteden aan mildere groepen (indien aanwezig).

Om succesvol te zijn met de implementatie van de straatcoaches dienen alle samenwerkingspartners zich in te zetten. Structureel overleg helpt hierbij om de verschillende visies aan te sturen tot een gezamenlijke visie. De samenwerking dient op basis van gelijkwaardigheid plaats te vinden, elke partner telt evenveel mee.

8.4.2 Kwaliteit, voortgang en regie

De kwaliteit en voortgang van het project wordt gewaarborgd door het bijhouden van (voortgangs)rapportages voor de gemeente. Over het algemeen verwachten straatcoaches dat bij hun manier van opereren niet te veel wordt gestuurd door de gemeente. Zij hebben zelf de regie (ook tijdens overlastsituaties) en proberen de bestaande problematiek op een eigen manier aan te pakken. Mede daarom heeft de gemeente weinig grip op de voortgang van het project. Zij moet als doel voor ogen houden dat overlast zoveel mogelijk moet dalen binnen een jaar en dat de betreffende jongeren re-integreren in het burgerlijke cultuur. De gemeente kan de hierna beschreven tijdsplanning hanteren

Tijdsplanning voortgang

Binnen drie maanden na de opstart van het project dient al contact te zijn gelegd met de groep en een plan van aanpak op tafel liggen waarin een domein-, individueel- en groepsgericht aanpak naar voren komt. Na ongeveer een jaar zal sprake moeten zijn van een (aanzienlijke) daling van overlast zonder verplaatsingseffecten. Jongeren worden vanaf het begin doorverwezen naar het bestaande aanbod maar zullen binnen twee jaar zelfstandig hun weg moeten kunnen vinden hierin. Tijdens het onderzoek bleek dat de eerste drie maanden cruciaal zijn voor de voortgang van het project. Als binnen deze periode geen contact gelegd kan worden met de doelgroep door de straatcoaches, dient het project stopgezet dan wel doorgezet te worden met andere straatcoaches. Ook gaven de teamleiders van de straatcoaches aan dat situaties (snel kunnen) veranderen en daarvoor regelmatig het plan van aanpak aangepast dient te worden aan de huidige situatie. Daarbij verandert eveneens de rolverdeling en visie op de aanpak, hier dienen de straatcoaches op te sturen maar de gemeente kan dit eveneens in de gaten houden.

8.4.3 Inbedding in beleid

Het gaat bij het straatcoachen niet alleen om het creëren van vertrouwensrelaties, maar ook het onderhouden van deze relaties. De vertrouwensrelaties die de straatcoaches creëren zijn namelijk fragiel. Wanneer het project stagneert of stopgezet wordt, is sprake van een verhoogd risico op terugval in de oude situatie. Bovendien stellen straatcoaches dat er altijd jongeren zullen zijn die niet gebaat zijn bij het reguliere aanbod. Dit komt doordat jongeren het reguliere aanbod wantrouwen, niet accepteren of vinden en/of omdat het reguliere deze jongeren niet kan bereiken. Straatcoaches zijn overlastbestrijders en kunnen jongeren doorverwijzen naar het reguliere aanbod. Wanneer de huidige generatie geholpen is, staat volgens de straatcoaches de volgende generatie alweer klaar.

Als blijkt dat het straatcoachen na ongeveer een jaar succesvol is, kan het voor een langere termijn ingebed worden. Structurele inbedding kan in sommige gevallen de uitkomst bieden. De problematiek is echter dynamisch van aard en het straatcoachen moet aan deze dynamiek antwoord kunnen geven.

8.5 Aanbevelingen

Op basis van de getrokken conclusies, ervaren knelpunten en verbetermogelijkheden zijn de volgende aanbevelingen geformuleerd voor het team van straatcoaches in Helmond en Nijmegen en gemeenten die straatcoaches (willen) inzetten:

Team straatcoaches

1. *Organiseer activiteiten waarbij verantwoordelijkheid wordt gedelegeerd aan de jongeren.*
In de aanpak van SUW is te zien dat het geven van verantwoordelijkheid aan jongeren ervoor zorgt dat zij hun taken serieus nemen en zich hieraan gebonden voelen.
2. *Communiceer meer met de buurt.*
De buurt is een essentieel onderdeel van de aanpak van straatcoaches. Straatcoaches moeten er immers voor zorgen dat de buurt minder last heeft van overlast. Op dit moment wordt er nog weinig met de buurt gedaan. Overlastcijfers kunnen wel dalen maar er kan nog wel sprake zijn van onveiligheidsgevoelens als het contact met de buurt niet of nauwelijks gezocht wordt.

3. *Zet meer in op relatievorming en binding met de buurt.*
Jongeren zijn een onderdeel van de buurt en moeten zich ook zo voelen. Op dit moment is de aanpak erg geconcentreerd op de jongerengroep waardoor de context waarin zij actief zijn vergeten wordt. Zij dienen namelijk zichzelf weer als onderdeel van de buurt te zien.
4. *Betrek de ouders bij de aanpak*
Ouders kunnen een belangrijke rol spelen in de aanpak van overlastgevende Marokkaanse jongeren. Jongeren willen namelijk absoluut niet dat de ouders ingelicht worden over hun activiteiten op straat. Als de ouders aan de zijde van de straatcoach staan, heeft deze meer instrumenten om te gebruiken bij zijn aanpak. Het ondertekenen van een verklaring door de ouders kan al erg veel teweeg brengen bij de jongeren. Zo kan deze verklaring getoond worden op het moment dat sprake is van overlastgevend gedrag, om vervolgens samen bijvoorbeeld naar de ouders te gaan.
5. *Voor de (lokale) overheid is het van belang om de voortgang kwantitatief te kunnen meten, kwantificeer de resultaten en rapporteer voortgang.*
De voornaamste reden om resultaten niet te kwantificeren is enerzijds omdat straatcoachen niet afzonderlijk maar in een integrale aanpak succesvol is, en anderzijds omdat overlast moeilijk te kwantificeren is (het is geen strafbaar feit, een begrip dat voor meerdere interpretaties vatbaar is, en het wordt niet altijd even goed geregistreerd). Toch is het voor de lokale overheid van belang om aan te kunnen tonen wat het resultaat is geweest van het inzetten van straatcoaches (een relatief duur instrument). Straatcoachen is weliswaar een onderdeel van de integrale aanpak, dat wil echter niet zeggen dat er geen nul- en eindmeting plaats kan vinden. Daardoor is de invloed van straatcoaches in de integrale aanpak duidelijker te maken.
6. *Communiceer beter met ketenpartners en deel informatie*
Op dit moment wordt er nog te weinig informatie gedeeld waardoor er geen complete beeld is van de jongeren die behoren tot de overlastgevende groep. Dit is van belang om een completer informatiepakket per jongere te krijgen om zo eventueel een passender interventie te doen (bijvoorbeeld in het gezin). Voor het opbouwen van vertrouwen is het belangrijk om duidelijk de grenzen aan te geven, jongeren vinden dit ook fijn gezien de aanpak in Nijmegen. De straatcoaches dienen eerlijk hierover te zijn tegenover de jongeren. Misdrijven dienen niet getolereerd en overlast dient genoteerd te worden. Er dienen hierover duidelijke afspraken gemaakt te worden met de ketenpartners. Overlast is het terrein van de straatcoaches, misdrijven het terrein van de politie.
7. *Wissel ervaringen uit met andere straatcoaches*
De aanpak met straatcoaches is een contextuele aanpak, verschillende gemeenten gebruiken dan ook verschillende soorten straatcoaches. Er wordt niet gedaan aan onderlinge uitwisseling van ervaringen. Dit is een gemis. Er kan veel geleerd worden van succes- en knelpunten van andere straatcoaches. Op een dergelijke manier kan de eigen kwaliteit en aanpak verbeterd worden.

Overheid

8. *Draag, in samenwerking met de gemeente, ook zorg voor de aanpak van het gezin. Hierdoor ontstaat een completere aanpak.*
Op dit moment wordt er geconcentreerd op de aanpak van de jongeren. Om daadwerkelijk de jongeren maar ook diens broertjes en zusjes te helpen is een completere en diepgaande

integrale aanpak nodig. Er is informatie nodig van verschillende partijen over de gezinssituatie. Hierdoor ontstaat een beter probleemanalyse en een passend preventieve aanpak. Samen met de ketenpartners dient een gesloten integrale aanpak gecreëerd te worden.

9. *Houdt rekening met de grote verscheidenheid aan bedrijven die straatcoaches leveren.*

Let daarbij niet al te veel op de kostprijs, aangezien een verkeerde aanpak meer geld kost. Let bij het selecteren van het juiste bedrijf naar de in dit rapport genoemde criteria voor straatcoaches. Om daadwerkelijk overlast te verminderen is maatwerk nodig. De context waarin jongeren voor overlast veroorzaken verschilt namelijk per gemeente.

10. *Steek in het begin niet al te veel tijd in overleg met ketenpartners.*

In eerste instantie blijkt er veel weerstand te zijn tegen straatcoaches zowel op politiek niveau als bij ketenpartners. Laat u daardoor niet ontmoedigen. Laat de ketenpartners de straatcoaches niet belemmeren in hun werk en gun de straatcoaches daarmee tijd om zichzelf te bewijzen aan de ketenpartners. Zet wel bepaalde doelen, zoals maximaal drie maanden voor het in contact komen met de groep en een jaar voor een (aanzienlijke) daling van overlastgevend gedrag.

11. *Houdt de rolverdeling in de gaten en draag zorg voor een actueel plan van aanpak.*

De overlastgevende groep is namelijk dynamisch in overlast als in samenstelling. Er zijn geen duidelijke leidersfiguren bij jongeren in de straatcultuur. De mate van overlast kan ook erg verschillen, bijvoorbeeld in de zomer of bij een kermis kan sprake zijn van meer overlast dan gebruikelijk. De vordering van de aanpak van straatcoaches heeft hier ook mee te maken. Hoe verder de straatcoaches met de groepen zijn gevorderd, des te meer taken gedelegeerd kunnen worden aan bijvoorbeeld het jongerenwerk.

12. *Zorg bij wisselingen in personeelsbestand dat het project niet terugvalt.*

Straatcoachen is een relatief duur instrument met een bepaalde opstarttijd. Ook bij wisselingen dienen straatcoaches door te kunnen werken.

13. *Draag zorg voor de continuïteit van het straatcoachen.*

Dit kan bewerkstelligd worden door straatcoachen langdurig in te zetten of in te bedden in beleid. Let wel op voortgang van het project, het heeft geen zin om het project te continueren indien er geen vooruitgang wordt geboekt.

8.6 Discussie en vervolgonderzoek

Mijn onderzoek naar straatcoachen van Marokkaanse overlastgevende jongeren is niet alomvattend. Er zijn enkele discussiepunten waarover een vervolgonderzoek zou kunnen plaatsvinden. Ik zou hierbij de volgende vier mogelijkheden aanbevelen:

1. *Verschil tussen aanpak van straatcoaches van overwegend Marokkaanse groepen en groepen met andere etnische achtergronden*

Mijn onderzoek heeft zich voornamelijk geconcentreerd op groepen waarin overwegend Marokkaanse jongeren zitten. Het is interessant om te achterhalen of de aanpak van straatcoaches verschilt bij groepen met een meerderheid van een andere etnische groepering.

2. *Kwantitatief onderzoek naar straatcoaches*

Dit onderzoek betreft een kwalitatief onderzoek waarin naar voren komt dat straatcoachen succesvol kan zijn mits aan een aantal voorwaarden wordt voldaan (zie paragraaf 8.4). Met

kwantitatief onderzoek kan daadwerkelijk aangetoond worden of overlastcijfers inderdaad dalen.

3. Staatcoaches met bevoegdheden

De onderzochte straatcoaches hadden geen bevoegdheden. In enkele gemeenten wordt geëxperimenteerd met straatcoaches met Boa-bevoegdheden. Een onderzoek naar de aanpak van deze straatcoaches en diens effectiviteit kan erg nuttig zijn voor de toekomstige aanpak van straatcoaches. Hieruit kan naar voren komen of de straatcoaches daadwerkelijk gebruik maken van BOA-bevoegdheden en hoe dit hun relatie met de jongeren beïnvloed.

4. Sociale veiligheidsgevoelens onder burgers

Het zou interessant zijn om te weten in welke mate de sociale veiligheidsgevoelens van burgers wordt beïnvloed in buurten met straatcoaches.

5 Omgaan met discretionaire ruimte van straatcoaches

Straatcoaches hebben erg veel discretionaire ruimte in hun werk. Bovendien zijn ze vaak niet opgeleid om hiermee om te gaan. Zij zijn vaak alleen met de groep en gaan bepaalde machtsrelaties aan. Interessant is om te weten of deze vrijheid leidt tot discriminatie van bepaalde groepen.

9. Literatuuropgave

Amersfoort, P. van & Heerwaarden, Y. van., (2005) *Overlastgevende jeugd en de politie*, Amsterdam: Landelijk Platform Politie Jeugdtaak.

Atlas, R.I., (2008), *21st century security and CPTED*, Auerbach Publications.

Babbie, E., (2007), *The practice of social research* (11th ed.), Belmont: Thomson.

Behoekoe, C. & Miguel Fernandez, F. (2007), *Aan de slag met Lonsdalejongeren, een curatieve groepsaanpak in Hendrik-Ido-Ambacht*, Utrecht:FORUM.

Beke, B.M.W.A., Wijk, A. van, & Ferweda, H.B., (2000), *Jeugdcriminaliteit in groepsverband ontrafeld: tussen rondhangen en bendevoering*, Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Bervoets. E., (2006), *Tussen respect en doorpakken*, Culemborg: Centraal Broekhuis.

Bochardt, R. & Buijze, J., (2003), *Nieuwe kansen: Hét jeugdprogramma van Kanaleneiland*, Amsterdam: Amsterdam University Press.

Boer, A., de, (2003), *Mensen helpen door aanwezig te zijn!*, Groningen.

Booi, H., Crok, S., Broeke, T. ten, Linderman, E. & Slot, J. (2006), *Diversiteit in perspectief*, Amsterdam: Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling.

Bovenkerk, F., San, S. van & Vries, S. de., (1999), *Politiewerk in een multiculturele samenleving*. Apeldoorn: LSOP.

Braga, A.A, (2005), *Hot spots policing and crime prevention: A systematic review of randomized controlled trials*, Journal of Experimental Criminology, nr.1, p 317-342.

Brink, G. van den, (2002), *Geweld als uitdaging. De betekenis van agressief gedrag bij jongeren*, Utrecht: NIZW.

Chan, J.B.L., (1997), *Changing police culture: policing in a multicultural society*, Cambridge: Cambridge university press.

Commissie Marokkaanse Jeugd, (1998), *Samen vol vertrouwen de toekomst tegemoet*, Utrecht.

Coppes, R., Groot, F. de, & Sherazi, A., (1997), *Politie en criminaliteit van Marokkaanse jongens*, Deventer: Gouda Quint.

Crowe, T.D., (2000), *Crime Prevention Through Environmental Design, applications of architectural design and space management concepts*, Woburn: Butterworth-Heinemann.

Dijk, J.J.M. van, Sagel-Grande, I. & Toornvliet, L. (2006), *Actuele Criminologie*, 5^e druk, Den Haag: SDU Uitgevers.

- Elsevier.nl, (2008), *Marokkanen: Straattuig keihard aanpakken*, geraadpleegd op 16-06-2010.
- Engbersen, G., Snel, E. & Weltevrede, A., (2005), *Sociale herovering in Amsterdam en Rotterdam*, Amsterdam: University press.
- Ferwerda, H.B. & Ham, T van, (2010) *Problematische jeugdgroepen in Nederland, Omvang, aard en politieproces beschreven*, Arnhem: Bureau Beke.
- Ferwerda, H.B. & Kloosterman, A., (2004), *Jeugdgroepen in beeld; stappenplan en randvoorwaarden voor de shortlistmethodiek*, Zeist: Kerckbosch.
- Gemeente Nijmegen, (2009), *Inzet straatcoaches 2010-2011*, Kenmerk: A700/09.0022190.
- Gemeente Utrecht, (2009), *Over chillen en participeren visie jongeren en vrije tijd 2009-2012*, Utrecht.
- Gemert, F. van, (1998), *Ieder voor zich. Kansen, cultuur en criminaliteit van Marokkaanse jongens*, Amsterdam: Het Spinhuis.
- Gemert, F. van, (2002), *Botsen met de buurt*, Tijdschrift voor Criminologie, 44 (2), p162-171.
- Goris, P. & Walgrave (Eds), (2007, 2de druk), *Van kattenkwaad en erger: actuele thema's uit de jeugdcriminologie*, Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Hakkert, A., Wijk, A., van & Ferweda, H., (1998) *Groepsriminaliteit*, Den Haag: Ministerie van Justitie.
- Hartgring, S., (2008), *Straatcoaches in Amsterdam: een succesverhaal*, Amsterdam
- Hoppe, R., Jeliakova, M., Graaf, H. van de & Grin, J. (2004), *Beleidsnota's die (door)werken, handleiding voor geslaagde beleidsvoorbereiding*, Bussem: Uitgeverij Coutinho.
- Hofstede, G., (1984), *Culture's consequences. International differences in work-related values*, London: Sage.
- Jong, J.D. de, (2007), *Kapot Moeilijk, een etnografisch onderzoek naar opvallend delinquent groepsgedrag van 'Marokkaanse' jongens*, Amsterdam: Uitgeverij Aksant.
- Jonkman, H. & Vandenbroucke, M., (2009), *Nazorg voor allochtone jongeren in detentie*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Kaldenbach, H., (2008A), *Respect!*, Amsterdam: Prometheus.
- Kaldenbach, H., (2008B), *Hangjongeren*, Amsterdam: Prometheus.
- Komen, M. (Ed.). (2006), *Straatkwaad en Jeugdcriminaliteit*, Amsterdam: Het Spinhuis.
- Kop, N., (1999), *Blauw licht in het donker: een onderzoek naar burnout van en conflictbehandeling door politieagenten*, Academisch proefschrift, Enschede: Febodruk.

Kop, N. & Euwema, M., (2007), *Conflict op straat: strijden of mijden?*, Apeldoorn: Politie en Wetenschap.

Le Clercq, T.B., (2010), *Wat werkt bij overlast?*, Utrecht: Nederlands Jeugd Instituut.

Lynch, J. (Ed.), Modgil, C. (Ed.), & Modgil, S. (Ed.). (1992), *Cultural Diversity and the schools, Volume two: Prejudice, Polemic or Progress?*, London: Taylor & Francis.

Ministerie van Binnenlandse Zaken, (1996), *Een kleurrijke aanpak, Allochtone jongeren en criminaliteit: een uitwerking van mogelijke oplossingen*, Den Haag.

Ministerie van Justitie. (1998), *Groepsriminaliteit*, Den Haag: SDU Uitgevers.

Noorda, J.J., & Veenbas, R.H., (2006), *Rondhangende jongeren*, Amsterdam: Vrije Universiteit.

Pels, T., (1998), *Opvoeding in Marokkaanse gezinnen in Nederland*, Assen: van Gorcum.

Pels, T., (2003), *Respect van twee kanten. Een studie over last van Marokkaanse jongeren*, Rotterdam: Instituut voor Socialogisch-Economisch Onderzoek.

Pels, T., Distelbrink, M. & Tan, S., (2009), *Meetladder diversiteit interventies*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Pieters, K., (2004), *Mietjes en macho's: allochtone jeugddelinquentie*, Leuven: Uitgeverij Acco.

Praag, C. van., (2006), *Marokkanen in Nederland: een profiel*, Den Haag: Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut.

RMO, (2008), *Tussen flaneren en schofferen*, Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Salhi, A. & Elhadioui, I., (2005). *Marokkaanse jongeren en overlast. Een bijzonder Marokkaans-Maassluise Aanpak*, Rotterdam: Stimulans, Centrum voor Maatschappelijke Ontwikkeling.

Schreuder-Peters, R.P.I.J. (2005), *Methoden en Technieken van Onderzoek, Principes en Praktijk* (2^e druk), Den Haag: SDU Uitgevers.

Shadish, W.R., Cook, T.D., & Campbell, D.T. (2002), *Experimental and Quasi-Experimental Designs, for Generalized Causal Inference*, Boston: Houghton Mifflin.

Skogan, W. G. & Hartnett, S.M. (2000), *Community Policing, Chicago Style*, Oxford: Oxford University Press.

Strijen, F. van, (2009), *Van de straat*, Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Tong Sang, M., & Loef, L., (2008), *Problematische jeugdgroepen*. Houten: Bohn Stafleu van Loghym.

Torre, E. van der., (1999), *Politiewerk: politiestijlen, community policing, professionalisme*, Alphen aan den Rijn: Samsom

Vandenbroucke, M., Braam, H., Pels, T. & Steketee, M. (2008), *Gemeentelijk beleid voor Marokkaans-Nederlandse jongeren*, Utrecht.

Veen, A.C. van, (2006), *Gedist!? Een onderzoek naar jongeren en straatcultuur in Utrecht*, Utrecht: Universiteit Utrecht.

Vollebergh, W., (2002), *Gemiste kansen. Culturele diversiteit in de jeugdzorg*, Nijmegen: Universiteit Nijmegen.

Wermölder, H., (2005), *Marokkaanse lieverdjes, crimineel en hinderlijk gedrag onder Marokkaanse jongeren*, Amsterdam: Balans.

Witte, R., Veenstra, M., Schram, K. & Kors F. (2003), *Interetnische spanningen, een draaiboek*, Den Haag: SDU Uitgevers.

WODC, (2008), *Het kennisfundament t.b.v. de aanpak van criminele Marokkaanse jongeren*, Den Haag.

WODC, (2009), *Criminaliteit, leeftijd en etniciteit: over de afwijkende etnisch specifieke criminaliteitscijfers van in Nederland verblijvende Antillianen en Marokkanen*, Den Haag.

WWI, (2009), *Aanpak Marokkaans-Nederlandse probleemjongeren, grenzen stellen en perspectief bieden*, Kenmerk: DGW/I&I 2009008960.

Bijlagen

Bijlage 1: Vragenlijsten

Interviewleidraad: Straatcoaches

Probleem/Situatieanalyse

1. Hoe lang is jullie bedrijf bezig met straatcoachen?
2. Hoe lang zijn jullie in deze wijk actief actief?
3. Wat is de aard, ernst en spreiding van het probleem (aanleiding voor inzet straatcoaches)?
Wat zijn factoren die het probleem positief dan wel negatief beïnvloeden?

Doelgroep

4. Wat is de etnische samenstelling van de groep en in welke leeftijdscategorie vallen ze?
5. Hoe groot is de groep waar jullie mee bezig zijn?

Doel

6. Wat is het doel van de interventie?
7. Hoe wordt de kwaliteit van de interventie beoordeeld en in stand gehouden (registratie en effect?)

Profiel van de straatcoach

8. Welke basis- en specifieke vaardigheden zijn nodig om effectief te kunnen straatcoachen, verschilt dit per doelgroep?
9. Is relevante opleiding, certificering, supervisie van uitvoerders nodig?
10. Is ervaring met het (lokale) straatcultuur van toegevoegde waarde? En afkomst uit dezelfde buurt? En het hebben van dezelfde etnische achtergrond?

Ketenaanpak

11. Hoe verloopt de samenwerking met partners zoals de politie en jongerenwerk? (knelpunten)

Aanpak

12. Maakt de omvang van de groep, aanwezigheid van andere groepen, de samenstelling van de buurt uit voor de aanpak en aantal straatcoaches? (werken straatcoaches

individueel of in duo's, trios?) Voor welke leeftijdscategorie is het met name effectief? (12+, 12-, tot 20?)

13. Wat voor invloed heeft de etnische samenstelling van de groep jongeren voor de werkwijze?
14. In welke fase van overlastgevend gedrag is het inzetten van straatcoaches effectief?
15. Hoeveel tijd zit in het straatcoachen en moet het structureel worden ingebed?
16. Wat voor invloed heeft de fysieke omgeving op het handelen van de straatcoach?
Zijn hier verbeteringen in aan te brengen?
17. Staat het vooraf vast hoe met jongeren omgegaan moet worden of zijn jullie vrij in het eigen handelen?
18. Welke methode wordt gehanteerd om in contact te komen en te blijven met de jongeren?
19. Welke methode wordt gehanteerd om overlast van de jongeren te verminderen en wat is het effect?
Is er sprake van gedragsbeïnvloeding of overlastbeperking en waarom?
Werken jullie voornamelijk op de groep of individueel?
Hoe gaan jullie om met verschillende vormen van overlast: Bedreigingen, geweld, vernielingen, vandalisme, geluidsoverlast, hanggedrag? (Welke factoren zijn beïnvloedbaar en hoe?)
Wat wordt er gedaan bij vermeende misdrijven van (een van) de jongeren?
20. Worden de ouders van de jongeren ook betrokken bij het oplossen van problemen?
Is er sprake van contact met de buurt en op welke manier (Bemiddeling?)?
Is er contact met andere sleutelfiguren in de buurt?
21. Sturen jullie de jongeren door naar andere instanties en houden jullie dan het contact nog warm?
22. Hoe zijn de rollen tussen instanties verdeeld onder normale omstandigheden en tijdens conflicten?
23. Wat doen jullie als de groep in samenstelling veranderd, verhoudingen veranderen, of verplaats naar een ander locatie?
Wat gebeurt er nadat de overlastgevende groep uit elkaar is?

Interviewleidraad: Teamleiders

Probleem/Situatieanalyse

1. Hoe lang is jullie bedrijf bezig met straatcoachen?

2. Hoe lang zijn jullie in deze wijk actief actief?
3. Wat is de aard, ernst en spreiding van het probleem (aanleiding voor inzet straatcoaches)?
Wat zijn factoren die het probleem positief dan wel negatief beïnvloeden?

Doelgroep

4. Wat is de etnische samenstelling van de groep en in welke leeftijdscategorie vallen ze?
5. Hoe groot is de groep waar jullie mee bezig zijn?

Doel

6. Wat is het doel van de interventie? Zijn ze SMART geformuleerd?
7. Hoe wordt de kwaliteit van de interventie beoordeeld en in stand gehouden (registratie en effect?)

Profiel van de straatcoach

8. Welke basis- en specifieke vaardigheden zijn nodig om effectief te kunnen straatcoachen, verschilt dit per doelgroep?
9. Hoe vindt werving plaats? Is relevante opleiding, certificering, supervisie van uitvoerders nodig?
10. Is ervaring met het (lokale) straatcultuur van toegevoegde waarde? En afkomst uit dezelfde buurt? En het hebben van dezelfde etnische achtergrond?

Ketenaanpak

11. Wat voor steun wordt verwacht van de gemeente en andere partners? (tijd, middelen, ruimte?)
12. Hoe verloopt de samenwerking met partners zoals de politie en jongerenwerk? (knelpunten)
13. Wordt er structureel overlegd met elkaar?

Aanpak

14. Maakt de omvang van de groep, aanwezigheid van andere groepen, de samenstelling van de buurt uit voor de aanpak en aantal straatcoaches? (werken straatcoaches individueel of in duo's, trios?) Voor welke leeftijdscategorie is het met name effectief? (12+, 12-, tot 20?)

15. Wat voor invloed heeft de etnische samenstelling van de groep jongeren voor de werkwijze?
16. In welke fase van overlastgevend gedrag is het inzetten van straatcoaches effectief?
17. Hoeveel tijd zit in het straatcoachen en moet het structureel worden ingebed?
18. Wat voor invloed heeft de fysieke omgeving op het handelen van de straatcoach?
Zijn hier verbeteringen in aan te brengen?
19. Staat het vooraf vast hoe met jongeren omgegaan moet worden of zijn ze vrij in het eigen handelen?
20. Welke methode wordt gehanteerd om in contact te komen en te blijven met de jongeren?
21. Welke methode wordt gehanteerd om overlast van de jongeren te verminderen en wat is het effect?
Is er sprake van gedragsbeïnvloeding of overlastbeperking en waarom?
Werken jullie voornamelijk op de groep of individueel?
Hoe gaan jullie om met verschillende vormen van overlast: Bedreigingen, geweld, vernielingen, vandalisme, geluidsoverlast, hanggedrag?
Wat wordt er gedaan bij vermeende misdrijven van (een van) de jongeren?
22. Worden de ouders van de jongeren ook betrokken bij het oplossen van problemen?
Is er sprake van contact met de buurt en op welke manier (Bemiddeling?)?
Is er contact met andere sleutelfiguren in de buurt?
23. Sturen jullie de jongeren door naar andere instanties en houden jullie dan het contact nog warm?
24. Hoe zijn de rollen tussen instanties verdeeld onder normale omstandigheden en tijdens conflicten?
25. Wat doen jullie als de groep in samenstelling veranderd, verhoudingen veranderen, of verplaats naar een ander locatie?
Wat gebeurt er nadat de overlastgevende groep uit elkaar is?

Gemeente

Wordt er hier overlast veroorzaakt door Marokkaanse jongeren, zo ja, wat voor overlast precies (aard, ernst en spreiding)?

Zou de politie of het jongerenwerk niet effectief kunnen optreden hiertegen? Waarom precies wel/niet?

Wat heeft de politie/het jongerenwerk tot nu toe geprobeerd en wat was het effect?

Waarom is gekozen voor straatcoaches en wat voor meerwaarde werd ervan verwacht?

Wat voor inzet wordt verwacht van de gemeente van de straatcoaches?

Wat moet er gedaan worden om de straatcoach in de veiligheidsketen goed te kunnen laten functioneren?

Hoe wordt de kwaliteit van de methode gewaarborgd?

Wat verwacht de gemeente van de straatcoaches?

Hoe verloopt het contact en de samenwerking met de gemeente en andere ketenpartners?

Zou de straatcoach methode ingebed moeten worden in dagelijks beleid?

Bent u van mening dat deze methode beter werkt als strategieën van de politie/ het jongerenwerk?

Zijn er veranderingen op het gebied van overlast geconstateerd nadat de straatcoaches zijn geïntroduceerd?

Wat zou verbeterd kunnen worden?

Politie/jongerenwerk

Wordt er hier overlast veroorzaakt door Marokkaanse jongeren, zo ja, wat voor overlast precies (aard, ernst en spreiding)?

Zou de politie of het jongerenwerk niet effectief kunnen optreden hiertegen? Waarom precies wel/niet?

Wat heeft de politie/het jongerenwerk tot nu toe geprobeerd en wat was het effect?

Wat vindt u van de straatcoaches?

Zijn er veranderingen op het gebied van overlast geconstateerd nadat de straatcoaches zijn geïntroduceerd?

Heeft de straatcoach meer invloed op Marokkaanse jongeren, waarom wel/niet?

Bent u van mening dat deze methode beter werkt als strategieën van de politie/ het jongerenwerk?

Hoe is de rolverdeling onder normale omstandigheden en tijdens conflictsituaties? Hoe verloopt het contact en de samenwerking?

Zou de politie of jongerenwerkers niet de functie die de straatcoach vervuld kunnen vervullen?

Wat zou verbeterd kunnen worden?

Jongeren

Wat vindt u van de straatcoaches?

Bent u van mening dat deze methode beter werkt als politie/jongerenwerk?

Zouden jullie eerder naar iemand van de politie, jongerenwerk of buurtbewoners luisteren dan de straatcoach en waarom?

Heeft het te maken met zijn (straat)ervaring, etnische achtergrond, fysieke uitstraling, handelingswijze?

Zou de politie of jongerenwerkers niet de functie die de straatcoach vervuld kunnen vervullen?

Hoe ervaart u nu de politie of jongerenwerk?

Hoe zou je het vinden als de politie dan wel de straatcoach contact zou opnemen met je ouders.

Buurtbewoners/winkeliers

Ervaat of heeft u overlast van Marokkaanse jongeren?

Wat voor overlast precies?

Heeft u contact met de wijkagent en straatcoaches?

Wat vindt u van de straatcoaches?

Bent u van mening dat deze methode beter werkt als politie/jongerenwerk?

Zijn er veranderingen op het gebied van overlast geconstateerd nadat de straatcoaches zijn geïntroduceerd?

Zou de politie of jongerenwerkers niet de functie die de straatcoach vervuld kunnen vervullen?

Bijlage 2: Aanpak stichting Ummah Wahidah

1) Onorthodoxe aanpak

De gehele Marokkaanse gemeenschap wordt bij de aanpak van SUW betrokken. Het richt zich niet alleen in de individuele jongere maar ook op diens ouders. Met deze partijen worden er activiteiten georganiseerd. Deze hebben als doel om meer sociale cohesie te smeden binnen de gemeenschap waardoor de al aanwezige sociale correctiemechanismen opnieuw in werking wordt gebracht. Jongeren zullen doordat ze meer ouderen kennen en de ouderen elkaar ook kennen minder snel overgaan op overlastgevend gedrag. Ze hebben immers meer te verliezen. Salhi et al (p. 21, 2005) geven een passend voorbeeld hiervan: *"Mijn vader is nu veel meer bezig in de wijk dan vroeger. Vroeger woonde hij hier wel maar leefde hij er niet echt. Nu wel. Als hij met mensen in de wijk praat, vindt hij het niet leuk om te horen dat ik weer wat verkeerd heb gedaan. Dan komt hij weer naar me toe en gaat hij zeuren. Ik schaam me dan best wel eigenlijk. Ik maak minder chaos in de wijk dan vroeger, omdat ik nu ook denk aan wat dat voor mijn vader betekent. Hij wordt dan met de nek aangekeken."*

2) Integrale aanpak

Overlastgevend gedrag heeft te maken met verschillende aspecten zoals sociaal-economische positie, leeftijdsfase, psychologische factoren, fysieke factoren enzovoort. Overlastgevend gedrag in groepen heeft daarnaast ook te maken met groepsdynamische processen. Om dit effectief aan te kunnen pakken is samenwerking van verschillende partners nodig. In de SUW aanpak betrof dit een samenwerking tussen de SUW en de gemeente, politie, woningbouwcorporatie, moskee en welzijnswerk. Wel verliep het directe contact met de jongeren via het SUW. Een bestuurslid daarover (Salhi et al., p. 22, 2005): *"De begeleiding van de jongeren wordt wel grotendeels gedaan door SUW en de andere actoren faciliteren (financieel, organisatorisch) de activiteiten. De jongeren staan dus slechts in interactie met SUW."*

3) Wijkgerichte aanpak

De bestuursleden van SUW zijn allen woonachtig in de wijk waar de overlast plaatsvindt. Zij zijn bekend met de heersende waarden en normen en weten van de problemen in de wijk. Belangrijk hierbij is dat er signalen opgevangen kunnen worden voordat potentiële problemen ontstaan en hierop ingespeeld worden. Daarnaast is een wijk beleidsmatig beter te managen en kan er een goede synergie ontstaan tussen de betrokken actoren omdat zij elkaar (leren) kennen).

4) Draagvlak binnen de Marokkaanse gemeenschap

De SUW is een initiatief van de Marokkaanse gemeenschap zelf waardoor de gemeenschap vertrouwen heeft in de aanpak. Er is sprake van een religieus gemotiveerde voorzitter die andere hoog opgeleide en gemotiveerde bestuursleden aanstuurt. Verder communiceren ze duidelijk richting de gemeenschap dat ze dit niet voor zichzelf doen maar voor de gemeenschap zelf. Een Marokkaanse jongen hierover (Salhi et al, p24, 2005): *"Kijk, die mensen van de 'nedie' (SUW) zijn geen vreemden voor ons. Het zijn onze broers, onze neven of onze ooms. Je kent ze en vertrouwt ze. Je hebt bij heel veel van die hulpverleners dat ze zeggen dat je ze kan vertrouwen, maar dat is nep ... Ze zijn gewoon serieus bezig, ook met hun geloof. En dat vind ik gewoon tof."*

5) Institutioneel overleg op basis van gelijkwaardigheid

Het overleg tussen de verschillende partners en het SUW verloopt op basis van gelijkwaardigheid. De SUW wordt serieus genomen en krijgt ook verantwoordelijkheden en de ruimte om haar activiteiten te ontplooiën.

6) *Breed assortiment aan activiteiten*

SUW biedt niet alleen alledaagse activiteiten zoals sport en recreatie, maar besteed ook aandacht aan sociaal-ethische activiteiten. Dit zijn activiteiten waarbij de gemeenschap wordt geïnformeerd over bijvoorbeeld de politieke situatie, ICT-cursussen enzovoort. Er zijn ook activiteiten met een religieus insteek. De bedoeling van deze activiteiten is om de discrepantie aan te tonen tussen het vertoonde gedrag van de jongeren en de waarden en normen van het geloof dat ze zeggen te belijden. Deze activiteiten starten vooral nadat de jongeren vele uren in het gebouw hebben doorgebracht en vertrouwd zijn geraakt met de nieuwe manier van vrije tijdsbesteding. De voorzitter van SUW hierover (Salhi et al, 2005, p. 25):

"Veel te vaak is in het verleden gedacht dat jongeren moesten sporten en dat dan alles goed zou komen... Activiteiten gericht op sport, recreatie en inloop gebruiken wij slechts als middel om de jongeren vertrouwd te maken met de stichting (SUW). Zodra ze dan binnen zijn, nemen we ze aan het handje en wijzen we ze, soms individueel en soms collectief, op hun fouten. Wij beledigen ze nooit want we houden algemene verhalen. We zeggen: jullie noemen je toch moslim, nou de islam schrijft de volgende dingen voor en hoe komt het dat jullie je daar niet aan houden? Dit moet continu gebeuren, anders vergeten ze het weer. Zo schudt je die jongens wakker. Sommige van die probleemjongeren zijn zelfs zo veranderd, dat ze nu zelf andere jongeren begeleiden en aanspreken. Als laatste moet je proberen die jongens aan een baan te helpen of op school te krijgen. Daar hebben we ook veel activiteiten voor, maar dat kunnen we echt niet alleen. De gemeente en lokale bedrijven helpen ons daarmee. Wanneer je deze jongens wakker hebt geschud en ze hebben een baan of school, dan zullen ze niet zo snel meer gaan rondhangen en klieren."

7) *Selectieve benadering*

De SUW richt zich op een specifieke doelgroep als het gaat om overlastbestrijding. Namelijk de Marokkaanse jongeren die nog niet een ontwikkelde criminele carrière hebben, oftewel de meelopers. Zonder deze meelopers hebben de harde kern jongeren ook geen succes, bovendien zijn deze jongeren makkelijker te beïnvloeden en groot in aantal.

8) *Delegeren van taken*

De SUW delegeert taken aan de jongeren zelf en roept daardoor verantwoordelijkheidsgevoel bij hen op. Bovendien zorgt dit ervoor dat ze meer gebonden raken aan de organisatie en krijgen ze het gevoel dat ze serieus genomen worden. Deze bottom-up benadering zorgt er verder voor dat jongeren realiseren wat de mogelijkheden zijn en hun behoeften daarop aanpassen.

9) *Bestuur van SUW is geen verlengstuk van politie en justitie*

Een van de belangrijke voorwaarden voor het succes van de SUW, is dat het niet gezien wordt als een verlengstuk van politie en justitie. Er moet geen vermoeden bij de jongeren ontstaan dat informatie zonder meer wordt doorgespeeld naar deze actoren. Informatie die wel gecommuniceerd wordt met deze actoren, dient zoveel mogelijk achter gesloten deuren plaats te vinden.

10) *Beroep op gedeelde normen*

Jongeren voelen zich vaak niet begrepen door hulpverleners. Zij praten liever over hun problemen met een persoon die hetzelfde of soortgelijke heeft meegemaakt. Zo ontstaat het

gevoel echt begrepen te worden. Een Marokkaanse jongen hierover (Salhi et al, 2005, p.27): "Ik heb vastgezeten en dan had je van die Nederlandse begeleiders die deden alsof ze mij begrepen ... Zij weten niet hoe het voelt om geen cent op zak te hebben en problemen te hebben met je ouders over dingen die zij niet zouden begrijpen. Die jongens van de 'nedie' (SUW) weten precies wat er in mijn hoofd omgaat. Zij zijn ook jong geweest en ze hebben dezelfde problemen gehad. Ze kunnen er dus over meepraten. Zo kunnen ze je beter helpen. Je hoeft niet alles uit te leggen."

11) Men spreekt nooit over individuen maar altijd over gedrag in het algemeen

Bij conflictsituaties spreken de bestuursleden nooit de individuen daar direct op aan. Marokkaanse jongeren voelen zich snel in hun eer aangetast. Dan reageren ze verbaal agressief en ben je de jongere kwijt. Bij dit soort situaties wordt het onderwerp bij de groep naar voren gebracht en gevraagd wat zij ervan vinden. Vervolgens wordt er bijvoorbeeld gevraagd hoe ze het zouden vinden als dit bij de eigen familie was gebeurd om het begrijpelijker te maken. De individuen worden dan niet direct aangesproken en worden dus niet boos, ze voelen wel wat er bedoeld wordt en dan kunnen ze nadenken over hun fouten.

12) Mix van 'vermijden conflictsituaties' en 'zero-tolerance'

Het is niet de bedoeling dat alle conflicten binnen de SUW worden opgelost. De doelgroep moet niet met hun problemen komen naar de SUW, de SUW equipeerd hen wel om zulke conflicten zelf op te kunnen lossen. Daarnaast zet SUW zich in voor de welwillende jongeren, wanneer een jongere veel onrust veroorzaakt wordt hem de toegang tot het gebouw van de SUW onttrokken. Meestal komen zulke jongeren later weer terug.

13) Begin simpel en bescheiden

Wanneer op grote schaal activiteiten worden georganiseerd en voortdurend wordt overlegd tussen organisaties verliest de SUW zijn functionaliteit. Binnen de SUW zijn enkele activiteiten opgestart om de jongeren te 'lokken' naar de organisatie. Door simpel en bescheiden te werken kan een hoop bureaucratie en tijdsverlies vermeden worden, om vervolgens eventueel over te gaan op uitbreiding van het activiteitenpakket.

Bijlage 3: Elementen voor een succesvolle aanpak van Marokkaanse overlastgevende jongeren

Elementen voor een succesvol aanpak van Marokkaanse overlastgevende jongeren	
Positief	Toelichting
<i>Algemeen/voorwaarden</i>	
Integrale aanpak	Gefragmenteerde aanpak, één partij kan niet alle problemen oplossen. Groepsproblematiek is te complex en deze doelgroep heeft meerdere en verschillende problemen.
Gemeentelijke coördinatie en regie	Bij regie en coördinatie door uitvoerende organisatie werken partijen langs elkaar heen en proberen eigen organisatiedoelen te vervullen. Daarnaast kunnen sommige partijen door bepaalde redenen de overhand hebben.
Een bottom-up benadering en daarmee rekening houden met behoeften van jongeren	Werken vanuit een top-down benadering en daarmee lokale context, waarden en normen niet meenemen in de aanpak is niet de manier om maatwerk te leveren.
<i>Vaardigheden en team</i>	
Flexibel zijn	Om vertrouwen te kunnen winnen moeten de jongeren te allen tijde bij de professional terecht kunnen. Daarnaast moet bij bepaalde (lichte) vergrijpen niet direct consequenties tegenover staan.
Open staan	Een gesloten houding zorgt ervoor dat jongeren zich niet vrij kunnen voelen bij de professional.
(Cultureel) inlevingsvermogen	Het kunnen inleven in andermans leefwereld is een voorwaarde om iemand te kunnen begrijpen en, op een voor die persoon begrijpelijke manier het een en ander uit te leggen.
Emotioneel stabiel zijn	De betreffende doelgroep behelst een verscheidenheid aan (extreem) overlastgevende jongeren. De professional moet op een nuchtere manier kunnen omgaan hiermee.
Toevertrouwen	De ander niet vanuit vertrouwen benaderen zorgt ervoor dat het winnen van vertrouwen ook moeizaam gaat.
Interculturele vaardigheden	Dit is van meerwaarde doordat de professional rekening kan houden met verschillende waarden, normen en communicatiestijlen.
Zelfstandig werken	Soms dienen jongeren één op één aangesproken te worden.
In teamverband werken	Professionals die gezamenlijk werken met de doelgroep dienen eenduidig en consistent te zijn in hun boodschap. Zij moeten jongeren op daarnaast elkaars leemtes kunnen opvullen.
Netwerker	De jongeren in de doelgroep kampen met meerdere en verschillende soorten problemen. Om ze effectief te kunnen helpen en daarmee het vertrouwen van de groep te winnen, dienen professionals te weten waar ze adequaat hulp kunnen vinden voor de jongeren.
Methodologisch kunnen werken	Werken met een divers groep die voortdurend in samenstelling en soort verandert, vereist van de professional een methodische manier van werken om orde te kunnen scheppen waar chaos is.
Multi-etnische samenstelling team	Hierdoor zijn professionals herkenbaar, beschikken ze over kennis van de (lokale) waarden en normen en zijn verschillende kwaliteiten beschikbaar binnen het team.

Elementen voor een succesvol aanpak van Marokkaanse overlastgevende jongeren	
Positief	Toelichting
Professionals in dienst hebben die uit de lokale omgeving komen	Professionals uit andere gemeenschappen zijn minder herkenbaar en kennen (ongeacht etniciteit) lokale waarden en normen niet.
<i>Eerste contact</i>	
Informatie over de groep verzamelen op lokaal niveau	Op basis van politiegegevens en vooraf gekregen informatie de aanpak baseren wekt vooroordeel en wantrouwen op bij de professional en jongeren.
Investeren in relatievorming / oprechte betrokkenheid	Alleen jongeren aanspreken bij overlastgevend gedrag werkt averechts. Zonder een vertrouwensrelatie kan moeizaam met de betreffende doelgroep gewerkt worden. Deze vertrouwenrelaties komt eveneens moeizaam op gang wanneer de professional niet daadwerkelijk betrokken is.
Respect verdienen	Respect tonen is de manier om respect te kunnen krijgen in de straatcultuur. Zonder respect heeft de professional geen gezag. Dit respect moet op de juiste manier worden verworven.
Niet aanpassen van eigen gedrag	Toneelspelen, wordt binnen kortste keren achterhaald.
Duidelijk, consistent en afspraken nakomen	Niet transparant zijn, een dubbele agenda, afspraken maken die niet nagekomen worden zorgt ervoor dat de doelgroep uiteindelijk geen vertrouwen heeft in de professional.
Individueel één op één aanspreken	Individueel voor de groep aanspreken zorgt voor gezichtsverlies en wordt niet gewaardeerd.
Tijdsplanning overlaten aan de individuele jongere	Forceren om over problemen te praten kan averechts werken. Wanneer een jongere de professional vertrouwt, zal deze in de meeste gevallen zelf aankloppen.
Creëren van verantwoordelijkheid evoel door taken op te leggen	Alles zelf willen organiseren toont aan dat er geen vertrouwen is in de jongeren.
<i>Gedragbeïnvloeding</i>	
Verschillende rollen binnen de groep analyseren en gebruiken in de aanpak	Alleen de aanpak richten op meelopers of leiderfiguren is een ondermijning van groepsdynamische processen.
(Rechtvaardige) grenzen stellen	Zonder grenzen weten de jongeren niet waar ze aan toe zijn. De grenzen moeten op een consequente en duidelijke manier gehandhaafd worden.
Empoweren en leefgebieden benadering	Ervoor zorgen dat jongeren hun problemen kennen en durven aan te pakken en tevens ervoor zorgen, dat de problemen van jongeren op verschillende leefgebieden wordt aangepakt.
Kunnen switchen tussen masculien en feminiene aanpak	De professionals komen met jongeren in aanraking die behoefte hebben aan binding maar ook respect, eer en status belangrijk vinden. Zij moeten dus op de juiste moment, de juiste aanpak hanteren
Belonen van goed gedrag	Alles in negatief dagbeeld zetten, of alleen concentreren op het straffen werkt averechts bij de doelgroep. Zij hebben al (voor een

Elementen voor een succesvol aanpak van Marokkaanse overlastgevende jongeren	
Positief	Toelichting
	grote deel) te maken gehad met autoriteit in opvoeding en van autoriteiten. Zij hebben juist een positieve insteek nodig.
Betrekken van de gemeenschap/omgeving/ouders	Alleen richten op de probleemjongeren is een ondermijning van de complexiteit van het probleem.
Ontplooien van verschillende activiteiten	Door in de vrije tijd van jongeren activiteiten te ontplooien, hebben de jongeren een positieve dagbesteding. Dit zorgt er verder voor dat de relatievorming beter tot stand komt.
Geen verlengstuk van politie/justitie	Wanneer een professional als verlengstuk gaan fungeren van politie/justitie, raakt deze het vertrouwen van de jongeren snel kwijt.

Bijlage 4: Lijst met geïnterviewden

Gemeente Helmond

- Karin Nas (beleidsverantwoordelijke gemeente Helmond)
- Linder Baladien (Teamleider straatcoaches Helmond)
- Maarten Peters (Teamleider BJ Brabant)
- Mohcine (Straatcoach Helmond)
- Geoffrey (Straatcoach Helmond)
- Enkele buurtbewoners/winkeliers

Gemeente Nijmegen

- Teamleider straatcoaches Nijmegen
- Straatcoach A Nijmegen
- Straatcoach B Nijmegen
- Wilfried Olde Hartman
- Frans van Driel (Wijkagent in Nijmegen)
- Enkele buurtbewoners/winkeliers